

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

MÜKERRER ÇOCUK SUÇLULUĞU:
“BİTLİS İLİ ÖRNEĞİ”

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Yelda SEVİM

HAZIRLAYAN
Özge CÖMERT

ELAZIĞ-2018

T.C
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

MÜKERRER ÇOCUK SUÇLULUĞU:
“BİTLİS İLİ ÖRNEĞİ”

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Yelda SEVİM

HAZIRLAYAN
Özge CÖMERT

Jürimiz, .../.../2018 tarihinde yapılan seminer savuna sınavı sonunda yüksek lisans semineri başarılı sayılmıştır.

Jüri Üyeleri:

- 1. Dr. Öğr. Üyesi Yelda SEVİM**
- 2. Dr. Öğr. Üyesi Beyzade Nadir ÇETİN**
- 3. Dr. Öğr. Üyesi Gönül ŞENER**

F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ömer Osman UMAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****Mükerrer Çocuk Suçluluğu: “Bitlis İli Örneği”****Özge CÖMERT****Fırat Üniversitesi****Sosyal Bilimler Enstitüsü****Sosyoloji Anabilim Dalı****Elazığ – 2018, Sayfa: XI+136**

Son yıllarda, çocukluk döneminde suç işleme oranı giderek artış göstermektedir. Çocuk ve suç kavramları birlikte kullanılması istenmeyen bir durum olmasına rağmen bazen aile bazen de akran gruplarının etkisiyle çocuklar suça sürüklenebilmektedirler. Çocukları, yaşamlarının çok erken dönemlerinde suça iten nedenlerin tespit edilmesi, çocuk suçluluk oranının azaltılması açısından önemlidir. Özellikle, suçu meslek haline getiren bireyler üzerinde yapılan çalışmalarda, mükerrer suçlu olma süreçlerinin çoğunluğu çocukluk dönemine ait risk faktörlerine dayanmaktadır. Bu çalışmada, Bitlis ilinde mükerrer çocuk suçluluğu ele alınmaktadır. Çalışma kapsamında, 2016-2017 yılları arasında Bitlis İli Denetimli Serbestlik biriminde suç dosyası bulunan 61 çocukla yüz yüze görüşülmüş, çocuk suçluluğu ile ilgili TUIK verilerinden yararlanılmış ve mükerrer suçlu çocuklara birebir anket formu uygulanmıştır. Araştırmada mükerrer suça sürüklenen çocukların suç geçmişleri ile aile ve akran etkenlerine ilişkin hipotezler kurulmuştur. Örneklem grubu, 15-18 yaş aralığındaki erkek çocuklardan oluşmaktadır. Görüşmelerden elde edilen veriler, Statistical Package for Social Sciences (SPSS) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler değerlendirilirken çıkarımsal istatistik metotları kullanılmıştır. Sonuç olarak, çocuğu suça iten risk faktörleri olarak; eğitim düzeyi, ebeveynlerin öğrenim durumu ve çocuğa karşı olan tutumları, çocuğun arkadaş çevresinin zararlı madde alışkanlıkları, yakın çevresinde suçlu kişilerin varlığı ve ailenin sosyo-ekonomik durumu gibi etkenler değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Suç, Çocuk Suçluluğu, Suça Sürüklenen Çocuk, Çocuklarda Mükerrer Suçluluk

ABSTRACT**Master Thesis****Repeated Juvenile Delinquency: "A Case of Bitlis"****Özge CÖMERT****The University of Firat****The Institute of Social Science****The Department of Sociology****Elazig-2018; Page: XI+136**

In recent years, the rate of crime in childhood period has increased steadily. Although it is an undesired situation that using the concepts of child and crime together, sometimes children are dragged to crime owing to the influence of family or peer groups. It is important to determine the reasons for pushing children to crime in early stages of their life in terms of reducing the juvenile delinquency rate. Especially, in studies on individuals who commit the crime as a professional, the majority of becoming repetitive criminal processes are based on risks factors that belong to childhood. In this study, repeated juvenile delinquency is dealt with in the province of Bitlis. Within the scope of the study, face to face interviews were conducted with 61 children who had a crime file in the Bitlis Provisional Self-Defense Unit between 2016-2017, TÜİK data related to juvenile delinquency were used and a one-person questionnaire form was applied to the mentioned children. Hypotheses were established on criminal histories, family, and peer factors of children who have been dragged to crime. The sample group consists of boys aged between 5 and 18 years old. The obtained data was analyzed using Statistical Package for Social Science (SPSS) program. Inferential statistics methods were used to evaluate the data. As a result, the factors pushing the child to crime, such as education level, parent's educational status, attitudes towards the child, harmful substance habits of the child's friend environment, the presence of criminals in the immediate vicinity, and socio-economic status of the family, were assessed.

Keywords: Crime, Juvenile Delinquency, Child Dragged into Crime, Repeat Juvenile Delinquency

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLOLAR LİSTESİ	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ	IX
ÖNSÖZ	IX
KISALTMALAR	XI
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	5
1.1. Araştırmanın Konusu	5
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	5
1.3. Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği	6
1.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	7
1.5. Araştırmanın Hipotezleri.....	8
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	9
1.7. Araştırmanın Literatürü.....	10

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	14
2.1. Suç.....	14
2.2. Çocuk	15
2.3. Çocuk Suçluluğu	17
2.4. Çocuk Suçluluğunun Türleri ve Nedenleri	18
2.5. Mükerrer Suçluluk Kavramı	20
2.6. Suça Sürüklenen Çocuk	21
2.7. Çocuk Suçluluğunun Genel Durumu	22
2.7.1. Dünya’da Çocuk Suçluluğunun Genel Durumu.....	22
2.7.2. Türkiye’de Çocuk Suçluluğunun Genel Durumu.....	25
2.8. Toplum Temelli Bir Uygulama Olarak Denetimli Serbestlik	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SUÇU AÇIKLAYAN KURAMLAR.....	30
3.1. Suçu Açıklayan Biyolojik, Psikolojik ve Sosyolojik Suç Teorileri	30
3.2. Biyolojik Teoriler.....	31
3.3. Psikolojik Teoriler.....	33
3.4. Sosyolojik Suç Kuramları	33
3.4.1. Alt Kültür Kuramı	35
3.4.2. Sosyal Organizasyonsuzluk (Düzensizlik/Ekolojik)Kuramı	38
3.4.3. Gerilim Kuramı	43
3.4.4. Sosyal Öğrenme Kuramları	46
3.4.4.1. Ayırıcı Birliktelikler	48
3.4.4.2. Tanımlamalar	48
3.4.4.3. Ayırıcı Pekiştirme	49
3.4.4.4. Taklit.....	50
3.4.5. Sosyal Kontrol Teorisi.....	50
3.4.6. Damgalama Kuramı.....	53
3.4.7. Çatışma Teorileri	58

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	61
4.1. Genel Bilgiler	61
4.1.1. Örneklem Grubunun Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular	61
4.1.2. Örneklem Grubunun Eğitim Durumlarına İlişkin Bulgular	64
4.1.3. Örneklem Grubunun Ebeveynleri ve Hanelerine İlişkin Bulgular	67
4.1.5. Örneklem Grubunun Aile Tutumları ve Akran İlişkileri ile İlgili Bulgular ..	74
4.1.6. Örneklem Grubunun Suç Geçmişlerine İlişkin Bulgular	89
4.2. Çapraz Tabloların Analizi	99
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	114
KAYNAKÇA.....	120
EKLER	125
Ek 1. Orjinallik Raporu	125
Ek 2. Anket Uygulaması İçin İzin Talebi.....	126
Ek 3. Anket.....	128
Ek 4. Etik Kurul İzni	134
ÖZGEÇMİŞ	136

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: 2016 yılında İsnat Edilen Suç Türü, Yaş Grubuna Göre Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar.....	26
Tablo 2: Merton'ın Davranış Modları.....	45
Tablo 3: Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı.....	61
Tablo 4: Örneklem Grubunun Doğum Yerine Göre Dağılımı.....	62
Tablo 5: Örneklem Grubunun Yaşlara Göre Dağılımı	63
Tablo 6: Örneklem Grubunun Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	65
Tablo 7: Örneklem Grubunun Okula Devam Etme Durumuna Göre Dağılımı.....	65
Tablo 8: Örneklem Grubunun Okula Devam Etmeme Sebebine Göre Dağılımı	66
Tablo 9: Örneklem Grubunun Yaşama Düzenlerine Göre Dağılımı	67
Tablo 10: Örneklem Grubunun Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	68
Tablo 11: Örneklem Grubunun Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	69
Tablo 12: Örneklem Grubunun Anne ile ile Bağının Biyolojik Durumuna Göre Dağılımı.....	70
Tablo 13: Örneklem Grubunun Babası ile Bağının Biyolojik Duruma Göre Dağılımı .	71
Tablo 14: Örneklem Grubunun Anne ve Babasının Birlikte Yaşıyor Olma Durumuna Göre Dağılımı.....	71
Tablo 15: Örneklem Grubunun Aile Tipine Göre Dağılımı	73
Tablo 16: Örneklem Grubunun Aile Bireyleri Arasında Tartışma veya Kavga Olması Durumuna Göre Dağılımı.....	74
Tablo 17: Örneklem Grubunun Aile İle İletişimine Göre Dağılımı	75
Tablo 18: Örneklem Grubunun Ailelerindeki Ters/Sert Davranış Türlerine Göre Dağılımı.....	77
Tablo 19: Örneklem Grubunun Ailelerinden Ceza Görme Sıklıklarına Göre Dağılımı	78
Tablo 20: Örneklem Grubunun Ailesinin Çocuğa Karsı Olan Tutumlarına Göre Dağılımı.....	79
Tablo 21: Örneklem Grubunun Yaşadıkları Bölgeye Göç İle Gelme Durumuna Göre Dağılımı.....	81
Tablo 22: Örneklem Grubunun Arkadaş Seçiminde Dikkat Ettiği Durumlara Göre Dağılımı.....	82
Tablo 23: Örneklem Grubunun Evden Kaçma Durumuna Göre Dağılımı	83

Tablo 24: Örneklem Grubunun Sahip Olduğu Zararlı Alışkanlıklara Göre Dağılımı ...	84
Tablo 25: Örneklem Grubunun Arkadaş Çevresinin Zararlı Alışkanlık Türlerine Göre Dağılımı.....	85
Tablo 26: Örneklem Grubunun Vaktinin Büyük Bir Kısımını Geçirdiği Kişilere Göre Dağılımı.....	86
Tablo 27: Örneklem Grubunun Arkadaşlarından Suça Karışmış veya Hükümlü Biri Olması Durumuna Göre Dağılımı	87
Tablo 28: Örneklem Grubunun Suç İşlerken Arkadaşları İle Birlikte İşleme Durumuna Göre Dağılımı.....	88
Tablo 29: Örneklem Grubunun Suç İşleme Sayısına Göre Dağılımı	89
Tablo 30: Örneklem Grubunun Yakın Akraba Çevresinde Suç İşlemiş Biri Bulunması Durumuna Göre Dağılımı	90
Tablo 31: Örneklem Grubunun Suç İşleyen Yakınının Yakınlık Derecesine Göre Dağılımı.....	91
Tablo 32: Örneklem Grubunun Suç İşleyen Yakının İşlediği Suç Türüne Göre Dağılımı.....	92
Tablo 33: Örneklem Grubunun İlk Tutukluluk Suçlarına Göre Dağılımı	93
Tablo 34: Örneklem Grubunun İlk Tutukluluk Yaşlarına Göre Dağılımı	95
Tablo 35: Örneklem Grubunun Suç İşleme Sıklığına Göre Dağılımı.....	97
Tablo 36: Örneklem Grubunun Suç İşleme Amacına Göre Dağılımı.....	97
Tablo 37: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların Suç İşleme Nedenleri İle Suç Sayıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	99
Tablo 38: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların Suç İşleme Sıklığı İle Suç Sayıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	101
Tablo 39: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların Ailelerindeki Parçalanmışlık Durumuna Göre Suç Sayılarının İncelenmesi	102
Tablo 40: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların Ailelerinde Suç İşlemiş Bireylerin Bulunması Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	103
Tablo 41: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların Ebeveynlerinin Arasında Geçimsizlik(Kavga) Olması Durumuna Göre Suç Sayılarının İncelenmesi.....	104
Tablo 42: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların Anne Babalarıyla Görüşme Sıklıklarına Göre Suç Sayılarının İncelenmesi	106

Tablo 43: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların, Arkadaşları Arasında Tutuklu/ Hükümlü veya Suça Karışmış Olanların Bulunmasına Göre Suç Sayılarının İncelenmesi.....	107
Tablo 44: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların, Arkadaşları İle Birlikte/Ortak Suç İşlemesine Göre Suç Sayılarının İncelenmesi	109
Tablo 45: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların Ailelerindeki Göç Olgusuna Göre Suç Sayıları İlişkisi.....	110
Tablo 46: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların Suçlulukları İle Yaşadıkları Yerleşim Biriminin Özelliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	111

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Miller'in Alt Sınıf Kültür Teorisi.....	35
Şekil 2: Burgess'in Çember Teorisi	40
Şekil 3: Shaw ve McKay'a göre suçun nedenleri.....	41
Şekil 4: İkincil Sapmanın Oluşum Süreci	56

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın hazırlanmasında ve yürütülmesinde her zaman değerli katkılarını gördüğüm, bilgisinden istifade ettiğim danışman hocam Sayın Dr. Öğretim Üyesi Yelda SEVİM’e teşekkür ederim. Ayrıca çalışmamın en zor aşaması olan çocuklara ulaşma ve iletişim kurmam konusunda bana yardımlarını esirgemeyen Bitlis Denetimli Serbestlik İl Müdürlüğü’nde çalışan Fuat Arıkbaş’a, İstatistik çalışmalarında yardım eden Elmas Kaya’ya teşekkür ederim.

Son olarak, hayatımın her aşamasında desteğini esirgemediği gibi tez çalışmamın da her aşamasında zorlukları birlikte aştığım sevgili eşim Dr. Öğretim Üyesi Zafer CÖMERT’e ve bana yaşama sevinci veren, çalışmalarım sırasında varlığıyla tüm yorgunluğumu unutturan sevgili oğlum Yiğit Muaz’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ELAZIĞ-2018**Özge CÖMERT**

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ASP	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
SPSS	: Statistical Package for Social Sciences
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Çocuk suçluluğu kavramı, batı literatüründe “*Juvenile Delinquency*” olarak geçen ve tam karşılığı “reşit olmayanın suçluluğu” anlamına gelmektedir. Ülkemizde ise “Çocuk Suçluluğu” olarak tanımlanmakta olan bu kavram hem çocukluk hem de ergenlik dönemini kapsamaktadır (Börekçi, 2012:1).

Suç ile ilgili araştırmaların büyük bir kısmının iki madde üzerine yoğunlaştıkları görülmektedir. Bunlardan birincisi suçu önlemeye yönelik tedbirler; ikincisi ise suçlu bireylerin ilk suçlu davranışlarının görüldüğü dönem olan çocuk suçluluğu konusudur.

Çocuk suçluluğunu yetişkin suçluluğundan ayıran en önemli fark çocukta henüz kişiliğin gelişmemiş olmasıdır. Günümüzün suça sürüklenen çocukları, geleceğin gerçek suçlularını oluşturabileceğini düşünürsek konunun önemi daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Dünya’da ve ülkemizde çocuk suçluluğu, mükerrer suçluluk ve çocuklarda mükerrer suçluluk konusunda sayısının gittikçe arttığı görülmektedir. TUİK’in 2014 yılında güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocuk sayısı 2015 yılında %6,2 arttığı, 2016 yılı verilerine göre ise bir önceki yıla oranla %10 arttığı görülmektedir. Dünya’da ise son 15 yılda yargılanan çocuk sayısının yaklaşık iki kat arttığı görülmektedir.

Çocuk bir âlim de olabilir, bir suçlu da. İnsanoğlunun tarih boyunca belki de tartışmasız anlaştığı tek konu, çocuklara iyi bir gelecek bırakmak olmuştur. Fakat ne yazık ki, dünya bu kadar masum bir yer olamamıştır. Günümüzde hala milyonlarca çocuk eğitimsiz kalmakta, suça sürüklenmekte ve daha kötüsü açlıktan ölmektedir.

Araştırmamızın konusunu oluşturan mükerrer suça sürüklenen çocuklar, özellikle yaşadığımız yüzyılda en önemli sosyal sorunlardan biri olmuştur. Çocuk suçluluğu tüm toplumları yakından ilgilendiren bir konudur. Eğer bu konu görmezden gelinirse, gelecekte toplumları, telafisi mümkün olmayan sonuçların bekleyeceğini ön görmek çok da zor değildir.

Çocuk doğuştan ne iyi ne de kötü varlıktır. Zamanla aile içerisinde sevgi, saygı, hoşgörü ile büyütülen biyolojik ve psikolojik ihtiyaçları karşılanan ve sağlıklı bir sosyalleşme sürecinden geçen çocuğun başarılı ve mutlu olmaması için hiçbir sebep yoktur.

Özellikle son yıllarda toplumsal yapının değişim ve gelişimiyle beraber toplumda suç olaylarının da arttığı söylenebilir. Bu kapsamda, çocuk suçluluğunda birçok nedenden

bahsedilebilir. Biyolojik, psikolojik ve sosyolojik birçok neden çocuğu suça sürükleyebilmektedir.

Toplumsal yapıdaki hareketliliklerden göç ve kentleşme sorunları karşısında ailelerin başarısızlıklarının birer sonucu olarak, çocuk suçluluğu ortaya çıkmıştır. Bu ailelerin kırdan kentte doğru hareketliliklerinin sonucunda yeni yaşam alanları ve sosyal çevrelerine uyum problemleri yaşadıkları görülmüştür. Aynı zamanda sosyo-ekonomik ihtiyaçlarının yeterli olmaması da, onları suça sürükleyen etmenlerden biri olmuştur. Ailelerin geldikleri kentsel mekânların kozmopolitik yapıları, çocuklar için suçlu ortamlar oluşmasına zemin hazırlamıştır.

“Suçlu çocuk yoktur, suça sürüklenmiş çocuk vardır.” tanımından yola çıkarak, çocukları erken yaşlarda suça sürükleyen faktörlerin araştırılması ve olası suça sürüklenmeyi önleyici tedbirlerin tespit edilmesi ve önerilmesi araştırmanın temel amaçlarıdır.

Suçta sebep olan faktörlerin neler olduğu araştırılırken çok çeşitli nedenler karşımıza çıkmaktadır. Çocuğu suça sürükleyen nedenlerden araştırılması gereken konuların başında, aile gelmektedir. Aile başlığı altında; ailenin yaşam koşulları, aile içi ilişkiler, ailenin çocuğa karşı tutum ve davranışları gibi konular araştırma kapsamında incelenmiştir.

Araştırma konusu mükerrer suça sürüklenen çocuk olan bu çalışma, çocuğun doğup büyüdüğü ve yetiştikleri ailenin yaşam koşulları ile ailenin çocuğa karşı olan tutumlarını da dikkate almaktadır. Mükerrer suça sürüklenmiş çocuklar, ailenin yanlış tutumları yüzünden mi yoksa sosyal çevreleri içerisindeki akran grupları yüzünden mi suça bulaştıkları araştırmanın iki temel hipotezidir.

Bu tez çalışmasında, aileye ilaveten; akran grubu, yani çocuğun sosyal çevresi, suça neden olan bir diğer başlıca sebep olarak ele alınmıştır. Çocuğun ilk sosyalleştiği yer aile olarak kabul edilmektedir. Daha sonraki yıllarda ise okul hayatının başlamasıyla birlikte, çocuğun sosyal çevresi değişmekte ve çocuğun hayatında ailenin yanında arkadaş grupları da artık var olmaktadır. Bu çerçevede, çocuk zaman zaman ailesinden daha fazla vaktini akran gruplarıyla geçirebilmektedir. Akran grupları içerisinde, suçlu ve madde bağımlısı arkadaşların olması, çocuğu suça sürükleyen bir başka majör faktör olarak tez çalışması kapsamında incelenmiştir.

Araştırma Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan Bitlis ilinde gerçekleştirilmiştir. Bitlis, konum olarak Van Gölünün batısında, vadi içine kurulmuş ve beş bin yıllık tarihi

ile medeniyetler şehri olarak bilinmektedir. Bitlis ili 1980’li yıllardan itibaren sürekli göç veren bir şehirdir. Göç sebeplerinin başında terör olayları ve işsizlik gelmektedir. İl merkezindeki insanlar batıya doğru göç ederken; köylerdeki ise şehir merkezine doğru göç etmişlerdir (Şen&Yurtkuran, 2004:6).

Bitlis nüfusu 2016 verilerine göre 341.225’tir. Nüfusun cinsiyetlere göre dağılımına bakıldığında yaklaşık olarak **177 bin** erkek ve **164 bin** kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak ise nüfusun **%51,9** erkek, **%48,1** kadındır. Genel nüfus içerisinde çocuk nüfusun yaş oranlarına göre dağılımları yaklaşık olarak: 0-4 yaş arası 40 bin, 5-9 yaş arası 38 bin, 10-14 yaş arası 38 bin ve 15-19 yaş arası 39 bindir (TUİK, 2017).

Bitlis ili coğrafi, sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri açısından kısıtlı imkânlarla sahiptir. Özellikle ekonomik açıdan kısıtlı imkânlar yüzünden ilde işsizlik ve buna bağlı olarak göç oranı çok fazladır. Hem terör olaylarından hem de ekonomik sebeplerden dolayı kırdan kente göç eden insanların yarattığı en büyük sosyal sorun “Kentin köylüleşmesi ve yoksullaşması” olmuştur. Kırsaldan kent merkezine göç eden bu insanlar, geldikleri yerin kırsal kültürünü de getirerek Bitlis’in “Köylüleşen kent” nitelemesini almasına neden olmuştur (Şen&Yurtkuran, 2004:6).

Sosyal imkânlar açısından son derece kısıtlı imkânlarla sahip olan bu ilde, sert iklim koşulları da dikkate alındığında çocukların boş zamanlarını değerlendirme noktasında ciddi güçlükler çektiği görülmektedir. Serbest zamanlarında, sosyal imkânsızlıkların yetersizliği, çocuğu akran gruplarıyla beraber sokakta vakit geçirmeye ve dolayısıyla da suça itebilmektedir.

Bu tez çalışması dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırma ile ilgili metodolojik bilgilere verilmiştir. Araştırmanın konusu, amacı, önemi, evreni, örnekleme, yöntem ve teknikleri ve konu ile ilgili yapılmış literatürdeki diğer çalışmalar ele alınmıştır.

İkinci bölümde, suç ile ilgili kavramsal çerçeve ele alınmıştır. Kavramsal çerçevede çocuk, suç ve mükerrer suça sürüklenen çocuk kavramları ile Türkiye’de ve Dünya’da çocuk suçluluğunun durumuyla ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, suç ile ilgili teoriler ele alınarak, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik teorilerden bahsedilmiştir. Özellikle üzerinde durulan sosyolojik suç kuramları detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Dördüncü bölümde ise araştırmanın bulguları sunulmuş ve araştırma sonuçlarının değerlendirilmesi gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde, araştırma kapsamında görüşülen suça

sürüklenmiş çocukların sosyal, ekonomik, demografik ve eğitim durumlarına ilişkin bilgiler ile çocuğu suçā sürükleyen diğer faktörlerin neler olduğu ile ilgili elde edilen veriler tablolar halinde sunulmuş ve çıkarımsal istatistik yöntemlerine dayandırılarak yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. Araştırmanın Konusu

Toplumlarda son zamanlarda suç olaylarının arttığı görülmektedir. Artan suç olaylarından çıkarılan sonuçların, toplumların geleceğini tehdit edebilecek düzeyde olduğu öngörülmektedir. Toplumlarda genel olarak artan suç olayları doğal olarak en fazla o toplumdaki gençleri ve çocukları etkilemektedir. Bu sebeple çok erken yaşlarda suça bulaşan çocukların sayısı gittikçe artmaktadır. Bu durum, çocuk suçluluğu konusunun önemine dikkat çekmektedir. Araştırmanın temel konusu; suç geçmişi, aile ve akran faktörlerinin suça sürüklenmiş çocuklar üzerinde mükerrer suçluluğa etkisinin incelenmesidir.

Bu çalışma öncelikle “Çocuk suçluluğu” kavramının ortaya çıkış biçimlerinden bahseder. “*Suçlu çocuk yoktur, suça itilmiş çocuk vardır*” görüşünden yola çıkarak bu çocukları suça iten nedenleri sosyolojik yaklaşımlarla ele alır ve inceler. Konunun daha iyi anlaşılması için suça sürüklenmiş çocukların suça sürüklenme nedenleri hakkındaki görüşleri tespit edilmeye çalışılmış ve çocuk suçluluğunda mükerrerlik kavramı dikkate alınmıştır. Suç davranışını tekrarlayarak, sürekli suç işlemeyi alışkanlık haline getiren çocukların sayısının her geçen gün arttığı ve bu sorunun neden devam ettiği sorusu, tezimizin cevap aradığı en önemli sorularından biridir. Çocukların yaşadıkları coğrafyanın suç üzerindeki etkilerinin incelenmesi, araştırmanın bir diğer önemli tarafıdır. Bu çalışmada, çocuğun yaşadığı ve etkileşim içinde olduğu aile, okul, akran grupları ve sosyal çevre faktörleri yer almaktadır. Ayrıca, bu çalışmada suçlu çocukların suç işlerken içinde bulunduğu sosyal çevrelerinin suç sürüklenmeleri üzerindeki etkilerine yer verilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çocuklar neden suç işlemektedir? Onları suça yönelten bir mekanizma var mı? İçinde bulundukları hangi olumsuz koşullar çocukları suça sürüklemektedir? Çocukların suç işlemelerinde aile ve akran çevresinin etkisi nedir? Bu şekilde ifade edilen sorulara cevap bulmak, araştırmanın temel amaçlarından birini oluşturmaktadır.

Bu tez çalışması kapsamında yer alan, Bitlis İli Denetimli Serbestlik yasasından yararlanan çocukların, suça bulaşma nedenleri ile ilgili görüşlerini tespit etmek ve suç ile ilgili çözüm önerilerini ortaya koymak çalışmanın temel amacıdır. Bu çerçevede araştırma kapsamında görüşülen çocukların sosyal, kültürel, iktisadi ve ailevi özelliklerine ilişkin birtakım verilere ulaşılması hedeflenmektedir.

Diğer taraftan, özellikle son zamanlarda çok fazla dikkat çeken çocuk suçluluğunda mükerrerlik konusunun incelenmesi de amaçlanmıştır. Bununla birlikte, çocukların mükerrer suçluluğuna neden olan çok sayıda değişken incelenip, mükerrerliğin öngörücü unsurlarını tespit etmek hedeflenmiştir. Suçluluğun çocukta kronik bir hale dönüşmemesi için gerekli önlemlerin saptanması amacıyla da çalışma yürütülmüştür. Ayrıca görüşmelerden elde edilen veriler incelenerek mükerrer suçlu çocuk profili de oluşturulmaya çalışılmıştır

Suçta sürüklenen çocuklar ile ilgili yayınlanmış raporların ve yapılmış olan çalışmaların sınırlı sayıda olduğu yapılan literatür çalışması sonucunda gözlemlenmiştir. Uygulamalı araştırmalar, bu konuyla ilgili çalışmaların yetersiz olduğuna işaret etmektedir. Bu kapsamda, tezimizde gerçekleştirilen saha çalışmasının önemini belirginleşmektedir.

Sonuç olarak, bu tez çalışması çocukları suça sürükleyen belirlenen faktörleri sistematik açıdan ele alması ve çıkarımsal istatistiksel yöntemlerle analiz etmesi açısından önem taşımaktadır.

1.3. Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği

Bu çalışma 2 aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşaması literatür taramasıdır. İkinci kısmı ise uygulama aşamasıdır. Araştırma kapsamında suça sürüklenen 61 çocukla görüşülerek hazırlanan anket formu uygulanmıştır. Sosyo-demografik özelliklerini, ailenin çocuğa karşı olan tutumlarını, akran gruplarının etkilerini ve suç geçmişlerini sorgulayan toplam 50 soruluk anket formu uygulanmıştır. Ankette suç geçmişleriyle ilgili 2 tane açık uçlu soruya yer verilmiştir. Ayrıca katılımcılara bazı sorularda birden fazla seçeneği işaretleme olanağı verilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*) for Windows 21 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirirken çıkarımsal istatistik metotları kullanılmıştır. Anketten elde edilen bilgilerin genel değerlendirilmesinin yanında, öne sürülen hipotezler test edilmiştir. Anket formunda suça sürüklenmeye ilişkin çeşitli sorular bulunmaktadır. Bu

soruların çocuklara yöneltilmesi büyük bir hassasiyet gerektirmiştir. Görüşmelere başlarken yapılan çalışma konusunda ayrıntılı bilgi verilerek çocukların kimliklerinin ve verdikleri tüm bilgilerin anonim olarak kullanılacağına uygun bir dille anlatılmasıyla bu hassasiyetin hafifletilmesine çalışılmıştır. Hipotezler için Ki-kare testi uygulanmıştır. Tablolarda teorik frekans değerleri 5’den küçük değerleri 2*2’lik tablolarda Fisher Ki Kare testi uygulanmıştır. İki değişken arasındaki bağımlılık ya da ilişkinin derecesi için 2*2’lik tablolarda Phi-Katsayısı (Φ) ile belirlenmiş, diğer tablolarda bağımlılık ya da ilişkinin derecesi *cramer-v* (ϕc) ile hesaplamalar yapılmıştır.

Tablolar basit tablo ve çapraz tablo olmak üzere iki farklı şekilde oluşturulmuş, basit tablolar, bir kategorideki frekansın toplam içindeki oranı esas alınarak değerlendirilmiştir. Birden fazla yanıtın verildiği tablolar da mevcuttur. Bu tablolarda toplam frekans ve toplam yüzdelere yer verilmemiştir. Çapraz tablolarda ise, iki değişken arasındaki ilişki bulunmaya çalışılmıştır. Birden fazla yanıtın verildiği değişkenler, çapraz tabloya tabi tutulmamıştır. Değişkenlerin frekans dağılımları arasındaki farkın anlamlılığını ölçebilmek için ki-kare testi kullanılmıştır. Tabloların büyük bir bölümünde, değişkenlerin frekansı ya çok düşüktür ya da olması gereken düzeyin altındadır. Bu nedenle ki-kare testinin uygulanabildiği tabloların sayısı azdır.

1.4. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2016-2017 yılları arasında Bitlis ilinde mükerrer suça sürüklenen çocuklardan oluşturmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevfikeyleri Genel Müdürlüğü tarafından Bitlis Denetimli Serbestlik Müdürlüğü’nde 03.10.2016 ile 31.03.2017 tarihleri arasında suça sürüklenen çocukları tespit edip görüşme formunu uygulamak için gerekli izinler alınmıştır. İzin aldığımız tarih aralığı 15 Temmuz Darbe Girişimi ve hemen sonrasında ilan edilen OHAL sürecine denk geldiği için bu süreçte cezaevlerine giriş izinlerinin kaldırılmasından dolayı nihai olarak sadece Bitlis Denetimli Serbestlik Müdürlüğü’nde hakkında denetim kararı alınmış çocuklar ile görüşme iznine onay verilmiştir. Suça sürüklenmiş çocuklar içerisinde suçu kesinleşmiş ve hakkında bir ceza kararı verilmiş olan çocuklar çalışmamızın örneklemine oluşturmaktadır. Bitlis Denetimli Serbestlik Müdürlüğü’nde (ilçeler dâhil) toplam 80 çocuğun kaydı tespit edilmiştir. Listedeki mükerrer suça sürüklenmiş 61 çocuktan oluşan bir örneklem grubu oluşturulmuştur. Örneklem grubunda yer alan çocuklar rastgele seçilmiştir. Bazı çocuklar görüşmeye katılmak istememişlerdir.

1.5. Araştırmanın Hipotezleri

Farklı literatürlerin taranmasının sonucunda ortaya çıkan ve çocukların suça sürüklenmesine neden olan faktörler arasından türetilen hipotezler test edilecektir. Mükerrer suçlu çocuklarla ilgili veri bulunduğundan dolayı bu verilerin analizinde kıstas kabul edilecek değişken suç sayısı olacaktır. Bir başka tabirle mükerrer suçluluğun göstergesi olarak kabul edilebilecek ve çocukların diğer karakteristikleri, suç sayısı ve farklı değişkenlere göre incelenecektir. Başka bir ifadeyle mükerrer suç işlemiş çocuklar ile suç sayısı arasında anlamlı fark olup olmadığı anlaşılabilecektir.

1. Mükerrer suça sürüklenmiş çocukların ailelerindeki parçalanmışlık durumu ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
2. Mükerrer suça sürüklenmiş çocukların ebeveynlerinin arasında geçimsizlik(kavga) olması ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
3. Mükerrer suça sürüklenmiş çocukların ailelerinde suç işlemiş bireylerin bulunması ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
4. Mükerrer suça sürüklenmiş çocukların anne babalarıyla görüşme sıklıkları ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
5. Mükerrer suça sürüklenmiş çocukların aile bireyleriyle olan iletişimleri ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
6. Mükerrer suça sürüklenmiş çocukların arkadaş seçerken dikkat ettiği hususlar ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
7. Mükerrer suça sürüklenmiş çocukların arkadaşları arasında tutuklu/ hükümlü veya suça karışmış olanların bulunması ile suç sayıları anlamlı bir ilişki vardır.
8. Mükerrer suça sürüklenmiş çocukların arkadaşları ile birlikte/ortak suç işlemesi ile suç sayısı arasında anlamlı bir ilişki vardır.
9. Mükerrer suça sürüklenmiş çocukların suç işleme nedenleri ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
10. Mükerrer suça sürüklenmiş çocukların ilk tutukluluk suçları ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
11. Mükerrer suça sürüklenmiş çocukların suç işleme sıklığı ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
12. Mükerrer suça sürüklenmiş çocukların yaşadıkları yerlere göç etmeleri ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada çeşitli güçlük ve sınırlamalarla karşılaşmıştır. Karşılaşılan en büyük güçlüklerden biri anket uygulayacağımız kitlenin evreninin çocuklar olmasından kaynaklanmıştır. Çalışmalar, çocuğun bulunduğu ortamı, geçirmiş olduğu evreleri, yaşadıkları olayları ve yetiştikleri aile ortamı ile arkadaş çevrelerini araştırırken çocuğun yararının korunması amacıyla çeşitli engellenmeler ile karşılaşmıştır. Bazı çocuklar araştırma yapan kişiyi güvensiz bulduklarından dolayı ankete katılma konusunda isteksiz davranmışlardır.

Diğer bir sorun kurumlarda anket formu uygulanması için gerekli olan izinlerin alındığı tarih ülkemizde 15 Temmuz Darbe Girişimi ve sonrasında ilan edilen OHAL sürecine denk geldiği için, anket formu uygulanması için onay aldığımız Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Bitlis Ceza ve Tevfikeyleri Genel Müdürlüğü tarafından cezaevlerine giriş ve çıkış izinleri kaldırıldı. Bu sebeple sadece Bitlis Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'ndeki çocuklara anket formu uygulanmıştır. Bu durum örneklem grubumuzun daralmasına neden olduğu için, hala denetimli serbestlikten faydalanan fakat 18 yaşında olan 22 çocuk da örneklem grubumuza dâhil edilmiştir. 18 yaşında görünen 22 çocuğun suç işledikleri yıllar dikkate alındığında, bu çocukların o dönem 18 yaşından küçük oldukları görülmektedir.

Karşılaşılan güçlüklerin bir diğeri, Türkiye'de suça sürüklenmede risk faktörü olarak görülen özelliklerle ilgili ayrıntılı kayıtlarının tam olarak tutulmamasıdır. Bitlis Emniyet Müdürlüğünde suça sürüklenen çocuk sayısı fazla olmasına rağmen, Denetimli Serbestlik İl Müdürlüğünde hakkında denetim kararı çıkmış ve suç dosyası bulunan çocuk sayısının az olduğuna rastlanmıştır. Bu durum, evren sayısının tam olarak belirlenememesine ve dolayısıyla örneklem grubunun da oluşturulması aşamasında çeşitli güçlüklerle karşılaşılmasına neden olmuştur. Ayrıca araştırmanın evreninde mükerrer suça sürüklenmiş sadece 2 kız çocuğuna rastlanmıştır. Bu kız çocukları araştırmaya katılmak istemedikleri için örneklem grubunun dışında tutulmuştur.

Araştırmada karşılaşılan güçlüklerden biri de anket formunun uygulanmasıyla ilgilidir. Soruların içerikleri çocukların suç geçmişleri ve madde kullanımıyla ilgili olmasından dolayı bazı çocukların rahatsız oldukları gözlemlenmiştir. Çocuklar özellikle madde kullanımıyla ilgili soruları ya cevaplamak istemedikleri ya da ciddiye almaz tavırlarıyla çelişkili cevaplar verdikleri görüşmeler sırasında fark edilmiştir. Bu durumda birbiriyle ilişkili soruların cevapları arasında çelişki yaratarak güçlüklerle karşılaşmıştır.

1.7. Araştırmanın Literatürü

Çocuk suçluluğu konusuna olan ilgi 20. yüzyılın ilk dönemlerinde başlamasına rağmen ve İkinci Dünya Savaşı ile bu konuya olan ilgi önemli derece artmıştır. Dünya savaşlarının yanı sıra sanayi devriminin sonuçları da dünyada çocuk suçluluğu sorununun endişe verici boyutlara ulaşmasına ve çalışmalara konu olmasına neden olmuştur. Türkiye’de çocuk suçluluğuyla ilgili ilk çalışmalar 1930’lu yılların başına dayanır. Bunun temel nedeni daha önceki yıllarda suç istatistiklerinin tutulmuyor olmasıdır. Fakat 1930’lu yıllardan sonra çocuk suçluluğu, önemli bir sosyal sorun olarak akademik çalışmalarda ele alınmaya başlanmıştır (Çoban,2012:2).

Shaw ve McKay 1900-1933 yılları arasında şehir yapısı ve suç arasındaki ilişkiyi açıklamak için Chicago şehrinde Cook County Çocuk Mahkemesine sevk edilen suçlu çocuklar ile Cook County Hapishanesi’nden elde ettikleri verileri otuz yılı aşkın bir süre takip etmiş ve 3 farklı dalga halinde analizler yaparak “Çocuk Suçluluğu ve Şehir Bölgeleri” (Juvenile Delinquency and Urban Areas) adlı kitabı yazmışlardır. Bu araştırma sonuçlarına göre Shaw ve McKay “Sosyal Düzensizlik Teorisi” (Social Disorganization Theory) adını koydukları yaklaşımı geliştirmişlerdir. Shaw ve McKay 3 dalga halinde yaptıkları analizler sonucunda, suçun şehir yapısındaki değişim ve düzensizliğin bir sonucu olarak sosyal organizasyondaki değişim ve düzensizlikten kaynaklandığını iddia etmişlerdir. Ayrıca suçun şehir merkezlerinden dışa doğru gidildikçe azaldığını ortaya koymuşlardır.

Bal (2003), 2002-2003 yılları arasında Isparta, Antalya, Eskişehir ve Van illerinde yaptığı “Çocuk Suçluluğu” isimli araştırmasında, çocuklar ve ailelerle yüz yüze görüşmeler yapılmış bunun için önceden hazırlanan açık uçlu soruları içeren görüşme formları kullanılmıştır. Veriler Çocuk Şubede tutulan form ve istatistiklerden toplanmıştır. Araştırmanın amacı çocuk suçluluğu ve çocukların mensup oldukları aile yapılarını anlamaktır. Bu çerçevede Isparta’da 20 çocuk, Van’da 10 çocuk, Antalya’da 100 çocuk olmak üzere toplamda 130 çocukla görüşülmüştür. Böylece 130 çocuğun kendileri ve aile üyeleri hakkında bilgiler elde edilmiştir. Değerlendirmede (Isparta- Van- Antalya) 3 il karşılaştırılacaktır. Bu araştırma ile neden-sonuç ilişkisini kurmayı amaçlayan açıklayıcı bir araştırma niteliğinde yapılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre Isparta’da çocuklar sokakta çalıştırılanlar, madde bağımlısı olanlar ve suç işleyenler olmak üzere üç grupta ele alınmıştır. Sokakta çalıştırılan 42 çocuk, madde bağımlısı olan 22 çocuk ve suç işlemiş olan 64 çocuk bulunmaktadır. Çocuklar genellikle Doğu ve

Güney Doğu bölgelerinden göç eden ailelerin çocuklarıdır. Çocuk suçluluğunun temel nedenlerinden biri ailelerin yaşadığı yoksulluktur. Çocukları suç işleyen ailelerde eğitim durumu oldukça düşüktür ve bu durum ebeveynlerden çocuklara aktarılmaktadır. Van’ da çocuk suçluluğunda çok net görülen neden yoksulluktur. Van’da suç işleme yaşı 11 yaşın altına inmektedir. Çocukların çoğunluğu ilköğretim okulundan terk etmişlerdir. Buna ek olarak çocukların %24’ü hiç okula gitmemiştir. Geçim sorunlarının yanında ailelerin çok kalabalık oluşu, evde oda sayısının yetersiz olması ve ikinci eş (kuma) sisteminin varlığı aile içi sorunları büyüten nedenler olarak tespit edilmiştir.

Öter (2005), “Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri (Antalya Örneği)” adlı çalışmasında Antalya Çocuk Şube Müdürlüğü’ne suç isnadı ile getirilen 100 çocukla görüşme yapılmıştır. Çocukların cinsiyet dağılımları 12 kız çocuk 88’i erkek çocuktur. Çalışma 10 alt varsayımdan oluşturulmuştur. Çalışma sonucunda yaş, cinsiyet, eğitim durumları ve ailelerin sosyo-ekonomik durumları gibi faktörler ile çocuk suçluluğunun yakından ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Yine araştırmanın verilerine göre, Antalya’da suç işleyen çocukların yarıya yakını (%41) iç göç ile Antalya’ya gelmiş ailelerin çocuklarıdır. Çalışmanın sonuçlarına göre 15 yaşını doldurmuş erkek çocuklar daha fazla suç işlemektedir. Öğrenim düzeyi düşük olan veya hiç öğrenim görmemiş çocukların suç işleme riskleri fazladır. Anne babaların eğitim düzeylerinin düşük olması, anne-baba arasında yeterli iletişim olmaması, ailede çocuk sayısının fazla olması aile üyeleri ve yakın akrabalar arasında suçlu bireylerin olması ve geliri düşük ailelerin çocuklarının suç işleme oranları daha yüksektir.

İçli (2009), “Çocuk Suç ve Sokak” isimli araştırması 2006-2007 yılları arasında İstanbul ve Ankara’ da çocuk bürolarına getirilen 1526 çocuğa uygulanan anket ve mülakatlarla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, çocukların çoğu 16-19 yaş aralığında ve erkek çocuktur. Çocukların öğrenim durumları, okur-yazar olmayan ve sadece okur-yazar olanların sayısı toplam 355 çocuktur. Çocukların önemli bir kısmı (%41,9) okula düzenli olarak devam etmemektedir. Çocukların annelerinin önemli bir kısmının (%30,1) anneleri okur-yazar değildir. Babalarının bir kısmı (%10,2) işsizdir. Ailelerin çoğunluğu kiracı ve il merkezinde oturmaktadır. Parçalanmış aile yapısı ile çocuk suçluluğunda tek faktör olmayıp, bu tarz aile çevresinde çocuğu suça itebilecek başka pek çok faktörün bulunduğu öne sürülmüştür. Çocukların ailelerinin çoğunluğunun bulundukları illere göç ile geldiği tespit edilmiştir.

Yavuzer (1981), “Psiko-Sosyal Açıdan Çocuk Suçluluğu” adlı çalışması Ankara, İzmir ve Elazığ Çocuk İslahevlerinde kalan çocuklarla yapılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre 11-18 yaşları arasında bulunan hükümlü çocukların %44,8’i cinsel, %37,4’ü şahsa karşı, %17’8’i ise mala karşı suç işlemektedir. Diğer ülkelerin aksine adam öldürme çocuk suçlarının başında gelmektedir. Bunun nedeni ise “kan davası, arazi ve hayvan anlaşmazlığı, namus temizleme” en sık rastlananlarıdır. Ayrıca görüşülenlerin %88,8’inin ailesinde, baba otoritesi hâkimdir. Ayrıca bu çalışmada parçalanmış aile yüzdesinin fazla yüksek olmadığı, buna karşılık çekirdek ailelerden gelenlerin çoğunlukta bulunduğu ve suçlu grubun büyük kısmının dayakla cezalandırıldığı bulunmuştur. Araştırma sonucunda hükümlü çocukların %52,8’inin öğrenim sürecinde sınıfta kaldıkları tespit edilmiştir.

Ayan (2010), “Türkiye’de Çocuk Suçluluğu” isimli araştırmasında, Türkiye’de çocuk eğitim evlerinde bir suçtan hüküm giymiş ve hala mahkûm olarak bulunan çocukların sosyokültürel ve ekonomik özelliklerini belirlemek ve tespit edilen özellikleri, çocuk suçluluğuna yol açtığı düşünülen bazı risk faktörlerini karşılaştırmıştır. Veri toplama aracı olarak 121 sorudan oluşan soru formları kullanmıştır. Sorular çocuğun demografik özellikleri, aile yapısı, aile içi ilişkilerin niteliği, ailesinde ve çevresinde uyuşturucu madde, alkol kullanımı ve suçlu modellerin bulunması, akranlarıyla ilişkileri, aile suç ve çevre suç ilişkisi, suç işleme sıklığı ve nedenlerine ilişkin sorulardan oluşmaktadır. Soru formları Ankara, İzmir ve Elazığ Çocuk Eğitim Evlerinde hala mahkûm olan çocuklarla birebir görüşülerek doldurulmuştur. Çalışmaya toplamda 132 çocuk katılmıştır. Bunları 48’i Elâzığ, 37’si Ankara ve 46’sı da İzmir eğitim evinde bulunan çocuklardır. Araştırma sonucunda, çocukların kuruma gelmeden önce içinde yaşadıkları sosyoekonomik ve kültürel koşulları, bir başka ifade ile çocukları suça ittiği düşünülen risk faktörleri tespit edilmiş ve bu risk faktörlerinin çocuk suçluluğunda oynadığı roller ortaya konmuştur.

Nye (1973) “Family Relationships and Delinquent Behavior” (Aile İçi İlişkiler ve Suçlu Çocuk Davranışı) adlı çalışması sosyal kontrol teorisi alanında yapılan ilk çalışmadır. 780 suçlu çocukla görüşmüştür. Çocukların suça sürüklenme nedenleri çocuğun suçlu davranışı öğrenmesinin yanında kontrol eksikliğinden de kaynaklandığı belirtmiştir. Nye çalışmasında az ve çok suç işleyen çocukların ailelerini incelemiştir. Araştırma sonucunda çok suç işleyen gençlerin ailelerinin aşırı baskıcı olduğunu ve gençleri sıktıklarını ya da tam tersi aileler çocuklara\gençlere çok fazla para vererek

sınırsız özgürlük tanımışlardır. Nye az suç işleyen çocukların aileleri ile daha sağlam bir ilişki kurdukları ve onlarla her konuda daha rahat konuştuklarını tespit etmiştir. Nye, aynı zamanda parçalanmamış ama problemlili ve mutsuz ailelerde daha fazla suçluluğun olduğunu tespit etmiştir.

Eryalçın & Duyan (2016), “Suça Sürüklenen Çocuk ve Gençler” adlı çalışmasında Ankara İli Denetimli Serbestlik Müdürlüğü bünyesinde serbestlik/tedavi ve tedbir süreci devam eden suça sürüklenmiş, 16-25 yaşları arasında 150 çocuk ve genç ile görüşme yapılmıştır. Çocukların ve gençlerin sosyo-demografik durumu, ailesi, suça yönelme durumu, madde kullanımı, denetimli serbestlik süreci, sosyal destek sistemleri ve rehberlik sürecine ilişkin sorular sorulmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre çocuk ve gençlerin sosyal destek algılarının eğitim durumu, ebeveynlerin öz-üvey oluşu, ebeveynlerin eğitim durumu, kardeş sahibi olma, aile tipi, kiminle büyüdüğü, çalışma durumu geçim düzeyi tanımı, işlediği suç türü, arkadaş ve ailesinin sabıka durumu, şiddet görme durumu, madde kullanma sıklığı, denetimli serbestlik sürecinde destek alma durumu ve aileyle görüşülme durumuna göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir.

Burada belirtilmesi gereken diğer bir çalışma da Kızmaz’ın (2006), “Cezaevi Müdavimleri: İnatçı Suçlular” adlı çalışması Elazığ Cezaevinde kalan ve en az bir kez cezaevinden salıverildikten sonra tekrar suç işleyip/hüküm giyen suçlular yani mükerrer/inatçı suçlular araştırmanın konusudur. Araştırma grubunda yer alan suçlularla yapılan görüşmelerde suçluların; çocukluk deneyimleri, nasıl bir aile yapısına sahip oldukları, ilk olarak nasıl suç işlemeye başladıkları, okul ve öğrenim durumları, alkol ve uyuşturucu kullanma durumları, iş hayatına ilişkin deneyimleri, akran gruplarıyla olan ilişkileri, cezaevine ilişkin deneyimleri ve cezanın caydırıcı olup olmadığı, suçu meslek edinme durumları ve en çok işledikleri suç türleri gibi çok sayıda değişken analiz edilmiştir. Bu çalışma suçlularla derinlemesine yapılan görüşmeler, anket tekniğinin uygulanması ve kişisel dosyalarının incelenmesinden elde edilen bilgiler sonucunda oluşturulmuştur. Çalışma sonucunda mükerrer suçluluk ile ilgili, çocukluk döneminde ortaya çıkan antisosyal davranışın gelecekteki suçlu davranışların önemli bir öngörücüsü olduğudur. Yine mükerrer suçlulukla ilgili diğer önemli bir sonucu ise, geçmişte işlenen suçların sıklığı ve yoğunluğudur. Çalışmada görüşülen suçluların %90’ının daha önce 3 ve daha fazla sayıda cezaevine girip çıktıkları saptanmıştır. Mükerrer suçluluğu etkileyen önemli bir diğer değişken ise suçlu bireyin önceden işlediği suç türüdür. Araştırmada %65’inin önceden işlediği suç türü ağırlıklı olarak hırsızlık olduğu tespit edilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Suç

Suç, ceza yasalarında yazılı olan tarif edilen ve bu tarife uygun bir biçimde işlenmiş toplum düzenini bozucu hukuka aykırı eylem olarak tanımlanabilir. Yasaların suç saydığı cezai yaptırımlara bağladığı hukuka aykırı davranışlar suç olarak tanımlanmaktadır (Anayurt, 2001:143).

Suç topluma zarar veren her türlü eylem olarak tanımlanır. Yani bir yerde insanın iradi eylemidir. Suç çoğu zaman bir insanın kişiliğini yansıtır (Dönmezer, 1984:57)

Suç genel anlamdan sapan bir davranış biçimidir. Bu durumda suç bir sapma olarak görülmektedir. Suç kuralları hukuk kuralları tarafından tanımlanmış olma ve maddi bir yaptırıma sahip olma özelliği taşımaktadır (Burkay, 2009:290).

Yücel'in de söylediği gibi suç "normdan sapma" 'dır. Burada bahsedilen norm Ceza Hukukudur. Bu nedenle suç sadece Ceza Hukuku normlarından sapma ve yaptırımı ceza olan bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Yücel, 2008:30).

Suç hukuksal bir olgu olduğu kadar aslında toplumsal ve kültürel yanı da ağır basaktadır. Çünkü çoğu zaman suç toplumsal bir olayın sonucu olarak karşımıza çıkabilmektedir. Suç özellikle de elverişsiz sosyal ortamların bir sonucu şeklinde kendini gösterir (Saldırım&Karacık, 2001:29).

Suç sosyal bir olgudur. En az iki insan var olduğu bir yerde suçlu davranışın da oluşması beklenir. Bunun yanında suç durağan bir olgu olmadığı da söyleyebilir. Bugün için suç olarak görülen bazı davranışlar, yeni fikirler, inançlar ya da anlayışlar gelecekte doğal ve gerekli olarak algılanabilir (Bal, 2016:25).

Suç sosyal hayatın bir parçası haline gelmiştir. Suç algısı zamanla beraber değişmektedir. Hangi eylemlerin suç kabul edileceği ve bu suçu işleyen insanlara karşı toplumun ne gibi yaptırımların uygulayacağı konusunda geçmiş dönemlerden beri değişik çözüm yolları denenmiştir. Geçmiş dönemlerde suç işleyenlere karşı daha çok katı kurallar verilirken günümüzde bu süreç biraz daha farklılaşmıştır. Suç işleyen bireyleri toplum yeniden kazandırmak amaçlı çözümler üretilmiştir (Burkay, 2009:291).

Suçsuz bir toplum düşünmek insanlık için ütöpik olur. Suç çok eski tarihlerden itibaren var olmuştur. İnsanoğlu bir arada yaşamaya devam ettikçe birbirleriyle ortak

paylaşımları olduğu sürece içinde bulundukları ihtiraslar, sosyal çelişkiler ve çekişmeler devam ettikçe suçta var olmaya devam edecektir (Dönmezer, 1984:35).

Suç, diğer sosyal davranışlarımız gibi bireyin içinde ve dışında gelişen çok yönlü küçük veya büyük davranışlar bütünüdür. Suç ile ilgili literatürlerde suçluluğu etkileyen çeşitli faktörlerden bahsedilmektedir. İlk kategoride sosyal değişkenler (evlenme ve boşanmalar eğitim düzeyleri vb.), ikinci kategoride ekonomik değişkenler (işsizlik, istihdam GSMH), üçüncü kategoride demografik değişkenlerden, dördüncü kategoride ise adalet değişkenleri (ceza adalet sistemi, caydırıcılık mekanizmaları vb.), beşinci ve son kategoride çevresel faktörler ele alınmaktadır. Suçluluğu anlamaya çalışırken bu değişkenler ve etkilerinin araştırılması suç ve suçluluk konusunun oldukça karmaşık ve çok yönlü olduğunu ortaya koymaktadır. Suç kavramın tek bir değişkene bağlı kalarak açıklamak oldukça yanıltıcı sonuçlar verebilir (Muş, 2016:235).

Gelişme trendi içerisine giren ülkemizde de değişim süreci ile birlikte suç olayları zaman zaman gündemin önemli bir konusu halini almaktadır. Bazı dönemlerde artış eğilimi içerisine giren suç olaylarının, kamuoyunda bir korku ve panik havası yarattığı da bir gerçektir. Suç olgusuna ilişkin toplumda bu yönde bir algılamının giderek artma eğilimi göstermesi aslında toplumu tehdit eder hale gelen bir suç sorunsalının işaretleri olarak görülmektedir (Kızmaz, 2006:2).

Ülkemizde yaşanan çok boyutlu ve hızlı değişim sürecinin gelecekte suç olgusunu daha belirgin ve kapsamlı bir toplumsal sorun haline dönüştüreceğine kuşku yok. Bu sebeple ülkemizde, suç problemini konu alan veya bu sorunu ayrıntılı bir biçimde analiz eden araştırmalara şimdiden gereksinim duyulacağı apaçık ortada. Ayrıca ülkemizde kriminolojik alanda yapılacak araştırmaların oldukça sınırlı olması da suç alanında yapılan araştırmaların önemini ortaya koymaktadır (İçli, 2016:387).

2.2. Çocuk

Terim olarak “çocuk” bebeklik çağı ile erginlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan insan anlamına gelmektedir (TDK, 2018).

Çocuk; yaşamı doğuştan başlayıp erginliğe kadar olan süreçte yaşayan varlık olarak tanımlandığı gibi; gelişmekte olan bir insan yavrusu, olgunlaşmamış bir “ergin” olarak da tanımlanmaktadır (Akarslan, 1998:6).

Çocuk biyolojik, psikolojik ve sosyolojik açıdan henüz tam bir olgunluğa erimemiş; aynı zamanda toplumsal rol ve görevlerinin de tam olarak farkında olmayan bakıma ve eğitime muhtaç olan kişidir (AG Hukuk Bürosu, 2013).

Bazı bilimsel çalışmalarda çocukluk dönemi tamamen yaş faktörüne bağlı olarak açıklanmaktadır (Şişman, 2003:4).

Çocuk yaşa bağımlı açıklamalarda yaşı küçük olmasından dolayı henüz bazı şeylerden sorumlu olmayan ve çeşitli muameleyi yapmaya yetkili olmayan insan olarak tarif edilmektedir (Eker, 1997:29).

Çocukluk yaşı konusu ülkeler arasında birlik sağlanamamış konulardan biridir. Hem medeni hukukta, hem de ceza hukukunda çocuk yaşı farklı şekillerde düzenlenmiştir. Ülkemizde, TCK'nın 6. maddesine göre “18 yaşını doldurmamış her insan” çocuk olarak kabul edilmektedir. Bazı kaynaklarda 18 yaşını bitirse bile henüz tam bir olgunluğa erişemediği gözlemlenen gençlerin 24 yaşına kadar olgunlaşmanın süreceği iddia edilmektedir (Çelik, 2005:2).

Çocuk kavramı, toplumların sosyo-kültürel yapılarına, yaşayış biçimlerine ve inançlarına göre değişik tanımlarla ele alınmaktadır. Dolayısıyla ülkeden ülkeye, toplumdan topluma, hatta aynı ülke içerisinde dahi çocuğa farklı bakış açılarının geliştirildiği tanımlar yapılabilmektedir. Fakat bu yapılan tanımlamalarda tek bir ortak özellik vardır o da “çocukların toplumun geleceği” olduğudur (Dervişoğlu, 2012:1).

Tarihsel süreç içerisinde çocuk kavramına bakış açıları değerlendirildiğinde; Ortaçağ dönemlerinde “çocuk” teriminden modern anlamda bahsedilmediği görülmektedir. Çocuklar 5-7 yaşlarına kadar bebek sayılırken, yedi yaşından sonra çocuklar artık yetişkin dünyasına giren küçük yetişkinler olarak kabul ediliyordu. Bu nedenle çocuklar çoğu zaman yetişkinlerin kötü kullanımlarına (özellikle cinsel açıdan) maruz kalıyorlardı. Ortaçağda çocuk doğuştan hasta/engelli ya da gayri meşru ise ölüme terk ediliyorlardı. 18. yüzyılda çocuğu doğuştan kötü olarak gören anlayışın yerini 19. yüzyılda “çocuk doğuştan saf ve iyidir” anlayışı almıştır. 20. yüzyıla kadar çocuk ve çocuklukla ilgili bu tarz modern olmayan tanımlar kabul görürken; 20. yüzyıldan sonra Alfred Binnet'in çocukların yeteneklerini değerlendiren zekâ testleri, Jean Piaget'in çocuğun gelişimsel dönemlerini incelemesi ve Freud'un çalışmaları çocuğa bakış açılarının değişmesine katkı sağlamış ve hatta bu yüzyılı “çocuk yüzyılı” yapmıştır (Sağlam&Aral, 2016:50).

2.3. Çocuk Suçluluğu

Suçluluk konusu içerisinde en çok önemsenen konu şüphesiz “çocuk suçluluğu”’dur diyebiliriz. Çünkü o yaşlarda hem zihinsel olarak hem de fiziksel olarak tam bir olgunluğa erişmemiş olan çocuk, aynı zamanda toplumsallaşma sürecindeki rollerinin de farkına varamamış olan ergenlerin suç işlemesi toplumu suçluluk konusunda üzerinde durması gerektiğini vurgular. Ergenlik dönemi gencin vücudundaki hormonlarında hızla değişimiyle beraber oluşan dengesizlikler ve tecrübe eksikliğiyle de birleşince toplumsal kurallara uymasını zorlaştırır. Genç zaman zaman kurallara karşı koyacak ve bununda toplum tarafından normal karşılanmasını bekleyecektir. Hatta normları kendine göre düzenleme çabası gösterecektir. Lakin bu çabalarına karşı çıkılırsa, ailesi ve çevresi tarafından anlayışla karşılanmazsa suçlu davranışın ortaya çıkma ihtimali artacaktır (Yağbasan, 2010:3).

“Çocuk, dünyaya geldiğinde ne iyi ne de, kötü bir varlıktır”. Çocuk sürekli olarak bir gelişim halindedir. Aynı zamanda da çevresiyle sürekli olarak etkileşim halindedir. Çocuğun iyi ya da kötü olmasında etkili olan şey yaşadığı çevredir. Bu nedenle çocuk suçluluğu ele alırken hukuksal boyutundan ziyade sosyolojik boyutuyla incelemenin daha doğru olacağı savunulmuştur (Işıқтаç, 1999:24).

Çocuk suçluluğu genel olarak 3 farklı yaklaşımla ele alınmaktadır. Bunlar; Psikolojik /psikiyatrik, biyolojik ve sosyolojik yaklaşımlardır. Biyolojik yaklaşım suçluluğu genetiksel etkenlerin hormonal dengesizlikleri ve beyine ilişkin sorunlarla açıklamaktadır. Psikolojik/psikiyatrik yaklaşım ise çocuk suçluluğunun yapılarını; antisosyal eğilimliliği, kişilik bozuklukları ile beraber, düşük zekâ ve içgüdüsellik ve aynı zamanda hiperaktiflik, zihinsel hastalıklarla beraber ele almaktadır. Sosyolojik kuramlar ise, çocuk suçluluğun da toplumların yapısını, toplumdaki sosyal sorunları ve toplumdaki değişimleri ve bu değişimlerin toplum üzerindeki etkilerini sosyalleşme süreciyle birlikte incelemektedir (Kızmaz& Bilgin, 2010:276-277).

Çocuk suçluluğunda birçok faktör risk olarak görülmektedir. “Örneğin ülkemizde çocuk suçluluğuna ilişkin etkenler olarak, sosyo-ekonomik dezavantajlar, eğitim ve iş olanaklarının yetersizliği, ebeveynlerden her ikisinin veya birisinin olmaması, içgöç, işsizlik, gecekondulaşma ve terör gibi faktörleri gösterilmektedir (Cevher, 2007:19).

Çocuk suçluluğunda birden fazla faktörden bahsedilebilir; bu faktörlerden bazıları, doğum öncesinde oluşabileceği gibi doğum esnasında da ortaya çıkmış olabilir. Bunlar hiperaktiflik veya fevrilik, ebeveyn denetimlerindeki tutarsızlıklar veya boş

vermişlikler, disiplin noktasındaki zayıflıklar ya da parçalanmış aile, ebeveynlerde suçluluk, ailedeki üyelerin çokluğu, sosyoekonomik bakımdan dezavantajlı grupta olunması, akran gruplarının etkileri, okul ve çevre etkileri, düşük zekâ ve beraberinde gelen düşük okul başarısı ve okula devamsızlık sorunları gibi etkenlerden bahsedebiliriz (Kızmaz&Bilgin, 2010:281).

Gottfredson ve Hirschi'nin suçlu davranışı “düşük benlik denetimi” (low-self control) ile açıklamışlardır. Onlar suçluluğu, çocukları yetiştirme tarzındaki eksikliklerden kaynaklanan “düşük benlik denetimi” olarak görürler. Gottfredson ve Hirschi'ye göre; içgüdüsellik, duygusuz olma, fiziksel olarak risk alma, dar görüşlü olma, sözel becerilerdeki yetersizlikler, maceraperest olmak, suç mağdurlarına karşı kayıtsız kalma, sürekli olarak kendi çıkarlarını düşünme, evlilik, iş ve arkadaş konularındaki istikrarsızlık ve şiddete meyilli olma gibi faktörler “düşük benlik denetimi” ile yakından alakalı olan suç faktörleridir (Dolu, 2012:282-283).

Yetişkin bireylerdeki birçok davranışın sebebini çocukluk döneminde aranması gerçeği yetişkinlerdeki “anti-sosyal davranışların”, çocukluk döneminde oluştuğunu göstermektedir. Suçlu birçok davranışın (madde kullanımı, eğitim hayatının yarıda bırakılması vb.) çocukluk yıllarında ortaya çıktığı savunulmaktadır. Suçlu davranışın çocuklarda görülmesi ailedeki bazı olumsuzlukların çocuğa yansıdığının göstergesi kabul edilir. Çocuğun sosyalleşme süreci kesintiye uğrar ve çocuk bu durumda toplumda bazı olumsuz roller edinir. Sosyalleşme sürecinin bu şekilde kesintiye uğraması sonucunda çocukta suçlu davranışlar görülme ihtimali yüksek olmaktadır (Ada, 2007:300).

Yavuzer, çocuk suçluluğuna farklı bir bakış açısıyla yaklaşıyor. Aslında çocuk suçluluğunun diğer suçlardan hiçbir farkının olmadığını fakat çocukların büyüdükçe bu durumun daha ciddi sorunları da beraberinde getireceği için toplum için endişe duyulması gerektiğini belirtmiştir. Bugün Türk hukuk sistemine ve yasalara göre 18 yaşından gün almamış fakat suçlu kabul edilen bir davranışı gerçekleştirmiş olan kişi suçlu çocuktur. Yine yasalara göre, 11 yaşını doldurmamış olan çocuklar suçlu davranışta bulunsalar dahi cezai ehliyeti olmadığından bu çocuklara ceza verilememektedir (Yavuzer, 1981:8).

2.4. Çocuk Suçluluğunun Türleri ve Nedenleri

Çocuk suçluluğunun önde gelen nedenleri aile üyelerinin çocuğa karşı örseleyici davranışlarda bulunmaları, anne-babanın yokluğu, düşük düzeyde çocuk ebeveyn ilişkisi, ailenin sosyo-ekonomik durumunun düşüklüğü ve iç göçlerle beraber değişen sosyal

yapılar oluşturmaktadır. Çocuğu suça sürükleyen nedenler arasında aile faktörü çok önemlidir. Çocuk suçluluğuyula ilgili yapılan çalışmalarda çocuğun gelişim dönemlerinde ailenin çocuğa karşı tutarsız, ilgisiz ve örseleyici tutumları çocuğun bedensel ve zihinsel gelişimlerini olumsuz etkileyerek çocukta stres bozukluğu, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğuna neden olmaktadır. Çocuk suçluluğu konusunda yapılan çalışmalarda gelişimsel nedenler ve risk faktörleri suçlulukla bağlantısı olduğu gösterilmektedir (Demir & Bademci, 2016:20).

Işıқтаç ; Çocuğun suç işleminin ya da suça yönelmesinin nedenleri:

- “Çocuğun yapısal özellikleri, yetenekleri ile ilgili etmenler,
- Çocuğun gelişimini etkileyen çevresel etkenler, özellikle içinde yetişip büyüdüğü aile ve sosyo-kültürel çevre,
- Kendisinin ve ailesinin yaşam koşulları” olarak varsayılmaktadır” (Işıқтаç, 1999:24).

Bu maddelerin hepsi birbiriyle bağlantılıdır. Suç bütün etkenlerin olumsuz yanlarının bir araya gelmesiyle oluşur. Çocuğun doğup büyüdüğü ve birey olmaya devam ettiği aile yapısı, ailenin ekonomik durumu, çocuğun yine içinde bulunduğu sosyal çevrenin\grubun değer yargısı, çevrenin kontrol mekanizmaları ve toplumsal normalar suça zemin hazırlayan faktörlerdir. Çocuk suçluluğunun nedenleri kişi ve kişisel özellikler, zekâ seviyesi, aile okul ve arkadaş grubu gibi nedenler etkili olduğu söylenebilir (Güngör, 2008:27).

Amerika’da çocuk suçluluğunun nedenleri arasında farklı risk faktörleri değerlendirilmiştir. Bartollas&Schmallegger çocuk suçluluğuna neden olan riskli davranışları; okul sorunları, çeteye katılma, akıl sağlığı sorunları, aile sorunları, cinsel aktivite, madde kullanımı ve satışı olarak sıralamıştır. Çocuğun/ergenin bu durumlardan birini yaşaması bir diğer suçlu davranışa zemin hazırlamaktadır (Bartollas&Schmallegger, 2017:30).

Ayrıca çocuk suçluluk türleri Amerika’da ciddi şiddet suçları ve statü suçları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Şiddet türleri grubundan hırsızlık, kanunlara muhalefet, alkollü içki kullanmak ve başkasının malına zarar vermektir. İkinci tür ise statü suçlarıdır. Statü suçu yasalar tarafından çocuk kabul edilen yaşlarda bulunduğu yaşı gerektirdiği koşullara aykırı bir davranış türüdür. Yani çocuğun yasa dışı bir eylemidir. Bu suçlar; okuldan veya evden kaçma, okulda veya evde disiplin kurallarına uymama, alkol

kullanmak ve sigara vb. ürünleri kullanmak, gibi çocukluk dönemine özgü olabilecek suç türleridir (Bartollas&Schmallegger, 2017:9).

Türkiye’de çocukların işledikleri suç türleri çok çeşitli olmakla beraber beş ana grupta toplanmaktadır. Bunlar;

1. Kaçakçılık
2. Hırsızlık
3. Cinsel suçlar
4. Şiddet suçları
5. Yankesicilik

Bu sıralama yıllara göre değişmektedir. Fakat çocuk suçluluğunda yankesicilik ve hırsızlık en sık görülen suç türleridir (İçli, 2016:410).

Yavuzer’in Ankara, İzmir ve Elazığ Çocuk İslahevlerinde yaptığı çalışmalara göre, suçlu çocukların %44,8’i Cinsel suçlar, %37,4’ü şahsa karşı suçlar, %17,8’i ise mala karşı suçlar işlemişlerdir. Ülkemizde diğer ülkelerin aksine; çocuklar tarafından işlenen suçlar arasında adam öldürme suçları en fazla olmaktadır. Bunun nedeni ise “Kan davası”, “Arazi çatışmaları” ve “Namus temizleme” suçlarının çocuklar tarafından işlenmesidir (Yavuzer, 1981:19).

2.5. Mükerrer Suçluluk Kavramı

Mükerrer tabiri, Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “tekrarlanmış, yinelenmiş” anlamında kullanılırken, mükerrerlik; mükerrer olma durumu olarak belirtilmektedir. Konu ile alakalı diğer bir kavram olan mükerrir ise, “aynı şeyi bir sefer daha veya daha fazla tekrar eden” anlamına gelirken, hukukta ise “birden fazla suç işleyen kişi” anlamında kullanılmaktadır (Luggat, 2018). Dolayısıyla mükerrer suçluluk, suç davranışının tekrarlanması anlamına gelmektedir.

Her insanın yaşamı boyunca isteyerek ya da istemeyerek; önemli veya önemsiz bir şekilde suç ile temas halinde bulunmuştur. Bu insanlar işledikleri suç sonucunda bir şekilde yargılanarak cezaevinde veya toplumsal yaptırımlara maruz kalmışlardır. Daha sonrasında bazı insanlar suçlu davranışlarını terk ederken, bazılarının da suç işleme davranışlarını devam ettirdikleri görülmektedir. Bu durumdaki kişiler mükerrer suçlu olarak tanımlanmaktadırlar (Kızmaz, 2006:30).

Mükerrer suçlulukla ilgili yapılan çalışmalarda suçun alışkanlık haline gelmesi ve bu duruma geldikten sonrada önlenmesinin daha güç olduğuna dikkat çekilmektedir.

2.6. Suça Sürüklenen Çocuk

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununa göre hakkında tedbir kararı verilen çocuk “Korunmaya ihtiyacı olan çocuk” ve “Suça sürüklenen çocuk” gibi iki farklı şekilde tanımlanmıştır. Suça sürüklenen çocuk 18 yaşını doldurmamış olan çocuk işlediği suçtan dolayı kanunlar tarafından hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiili suçtan dolayı hakkında güvenlik tedbiri alınan çocuktur (Çoğın, 2006:11).

Çocuk Koruma Kanunu’ nun 3. maddesinde suça sürüklenen çocuk, “kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk” olarak tanımlanmaktadır (Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

Suça sürüklenen çocuk psikolojik ve ekonomik açıdan sorunları olan, toplumdaki kurallara uyum göstermekte zorlanan, toplumla sosyalizasyonu gerçekleştirememiş ve toplum tarafından dışlanmış olan ebeveynlerin çocuklarıdır. Çocuğın suça bulaşmasındaki rolünün tek başına olmadığı burada ailevi, sosyal ve çevresel faktörlerin de etkin rollerinin olduğu kabul edilmiştir. Çocuk bir taraftan toplum tarafından beklenen normlara tam olarak uyamadığı için topluma uyum sorunu yaşarken, diğer taraftan çocuğın değer görme, aidiyet, kendini gerçekleştirmek isteme gibi psiko-sosyal gelişim ihtiyaçlarının karşılanamaması çocuğın sosyalleşme sürecinde uyum zorlukları göstermesine neden olabilmektedir. Bu nedenle bu durumdaki çocuklara “suçlu çocuk” gibi damgalayıcı bir tabir yerine “suça sürüklenen çocuk” kavramının kullanılması tercih edilmektedir (Eryalçın&Duyan, 2016:15).

Suça sürüklenen çocuk kavramı ebeveynlerin çocuklarına karşı olan bazı tutumları, çocukların içinde yaşadıkları sosyal çevreleri ve kendi bireysel özellikleri nedeniyle suç işlemeye meyilli veya bir şekilde suça bulaşmış olan çocuklar olarak tanımlanmaktadır (İmamoğlu, 2015:18).

Güngör’ün (2008) çalışmasında “Suça İtilen Çocuklar veya Yasayla İhtilafa Düşen Çocuklar” diye adlandırdığı çocuklar sokakta yaşamaya ve yine sokaklarda çalışmaya bırakılmalarından dolayı suça bulaşma eğilimleri çok yüksek olasılıktadır ve bu çocukların suça normal çocuklardan daha fazla maruz kaldıkları bir gerçektir. Sokakta yaşayan bu çocukların bir kısmı bireyler tarafından bir kısmı da sokak çeteleri diye adlandırılan belirli gruplar tarafından çeşitli suçları (gasp, kapkaç hırsızlık) işlemeye yönlendirilmektedirler (Güngör, 2008:29).

2.7. Çocuk Suçluluğunun Genel Durumu

2.7.1. Dünya’da Çocuk Suçluluğunun Genel Durumu

Dünya’da çocuk suçluluğu bütün ülkelerde büyük bir toplumsal sorun olarak kabul edilmektedir. Dünya’da en çok çocuk suç işleme yaşına bakıldığında 14-17 yaş arasındadır. En çok işlenen çocuk suçları hırsızlık, soygun ve uyuşturucu kaçakçılığıdır (Öter, 2005:42).

Ceza hukukuna göre, suçlu çocuk belli bir yaşın altında olan çocuktur. Bu yaş sınırı ülkelere göre farklılıklar göstermektedir. Alt ve üst sınırları 7–21 yaşları arasında değişmektedir. Ceza ehliyeti yaş sınırı denebilecek alt sınır çeşitli ülkelerde farklı olarak uygulanmaktadır.

- I. Ceza ehliyetini 7 yaşından başlatan ülkeler: Avustralya (Tazmania), Bengaldeş, Kıbrıs Rum Kesimi, Gana, İrlanda, Ürdün, Kuveyt, Lübnan, Pakistan, Sudan, Suriye.
- II. Ceza ehliyetini 8 yaşından başlatan ülkeler: Sri Lanka, İskoçya.
- III. Ceza ehliyetini 9 yaşından başlatan ülkeler: Irak, Filipinler.
- IV. Ceza ehliyetini 10 yaşından başlatan ülkeler: Avustralya (birçok eyaleti), Nepal, Yeni Zelanda, Nikaragua, İngiltere.
- V. Ceza ehliyetini 12 yaşından başlatan ülkeler: Kanada, Kore, Uganda.
- VI. Ceza ehliyetini 13 yaşından başlatan ülkeler: Cezayir, Çad, Fransa, Polonya, Tunus.
- VII. Ceza ehliyetini 14 yaşından başlatan ülkeler: Bulgaristan, Çin, Almanya, Macaristan, İtalya, Japonya, Libya, Romanya, Rusya, Vietnam, Yugoslavya.
- VIII. Ceza ehliyetini 15 yaşından başlatan ülkeler: Danimarka, Mısır, Finlandiya, Norveç, İzlanda, Peru, Sudan, İsveç.
- IX. Ceza ehliyetini 16 yaşından başlatan ülkeler: Arjantin, Azerbaycan, Bolivya, Şili, Küba, Portekiz, İspanya, Ukrayna.
- X. Ceza ehliyetini 18 yaşından başlatan ülkeler: Belçika Kolombiya, Panama, Peru olarak belirlenmiştir (Özalp, 2015:100).

Çocuk suçluluğu ile ilgili dünya genelindeki çalışmalara bakıldığında tüm ülkelerde çocuk suçluluğuna rastlanmaktadır. Sanayileşmeyle birlikte ortaya çıkan sınıf farklılıkları, çocuğun iş gücüne girişi, geleneksel aileden çekirdek aileye geçişler, göçler ve II. dünya savaşı sonrasındaki toplumsal yıkımların sonuçları olarak tüm dünyada çocuk suçluluğu sayılarında artış olmuştur (Yücel, 2003:77).

I. Dünya savaşı ve sonrasında Almanya, İtalya, Belçika, İngiltere, Avusturya, Brezilya ve Amerika'da çocuk suçluluk oranlarının arttığı gözlenmiştir (Kart, 2012:43).

Kanada'da 1980-1990 yılları arasında çocuk suçluluğunda iki kat artış olduğu ve en çok işlenen çocuk suçlarının ise mala karşı işlenen suçlar olduğu tespit edilmiştir. Almanya'da yapılan araştırmalarda genç nüfusun %20'sinin şiddet içerikli suçlara bulaştıkları ve yine mala karşı işlenen suçların üçte birinin çocuklar tarafından işlendiği belirtilmiştir. İsveç'te ise, durum pek farklı değildir. Dünyanın en demokratik ve en etkili uyum programlarının uygulandığı ülke olmasına rağmen çocuk suçluluğu sayısı yükselme göstermektedir (Özalp, 2015:108).

Batı Avrupa ülkelerinde Çocuk suçluluğu oranındaki en büyük artış 1990'lı yılların başında gerçekleşmektedir. Bazı ülkelerde artış oranı %50'i geçtiği görülmektedir. Örneğin İngiltere ve Galler (Wales)'de 14-16 yaş aralığındaki çocukların 100 000'inin 360'ı şiddet içerikli eylemlerinden dolayı suçlu bulunmuştur. Bu oran 1994 yılında 580'e çıkmıştır. Batı Almanya şiddet suçlarına bulaşan 14-18 yaş arasındaki çocuklarda bu oran 100 000'de 300'dür. 1995'e kadar bu oran 100 000'de 760'a çıkmıştır. Doğu Almanya'da bu oran %60-80 daha yüksektir. Yapılan çalışmalar çocuklar tarafından işlenen şiddet suçlarındaki mağdurların çoğunlukla diğer çocuklar olduğunu göstermiştir. Birçok ülkede yetişkinler suç oranları normal bir artış gösterir iken; çocuk suç oranları normal bir artış göstermemektedir. Bunun nedeni olarak özellikle Doğu Avrupa ülkelerinde ve Sovyetler Birliğinde ailevi sorumluluklarını almaktan kaçınan anne ve babaların sayısı her geçen yıl artmaktadır. Bu ebeveynler genellikle, alkolikler, madde bağımlıları ve anti-sosyal davranışlarda bulunanlardır. Bunların yanında işsizlik, düşük ekonomik gelir ve ebeveynleri sorumluluk almaktan kaçınma gibi birçok sorun tüm ülkelerde çocuk suçluluğunu ortaya çıkaran başlıca faktörlerden sayılmaktadır (Yağbasan, 2010:44).

Afrika'da çocuk suçlarının nedenleri; kötü beslenme ve yaşam koşullarının düşüklüğü yüzünden ortaya çıkan açlık ve işsizliğe bağlıdır. Afrika'da hızla artan nüfusun çoğu çocuk ve gençlerden oluşmaktadır. Ciddi sorunlardan biri de anne babaları olmayan çocuklar ile sokak çocuklarının sayısının çok fazla olmasıdır. Çocuk suçlarındaki artışı Afrika'daki sosyal, politik ve ekonomik değişkenlere bağlı oluşmaktadır. Çocuklar ve gençler arasında işlenen suçların başında hırsızlık, kaçakçılık, hayat kadınlığı ve uyuşturucu kaçakçılığı gelmektedir (Öter, 2005:43).

Asya ülkelerinde çocuk suçluluğu genellikle kentleşmeyle ilgilidir. Toplam nüfus içerisinde, genç nüfusun suçluluk oranı en fazla olan ülkelerdir. Asya bölgesinde en dikkat çekici olan genç insanlar tarafından işlenen suçlar; şiddet içerikli, uyuşturucu madde kaçakçılığı ve kız çocuklara yapılan tacizlerdir. Bölgede inanılmaz bir uyuşturucu üretimi ve ticareti yapılmaktadır. Uyuşturucu ticareti elinde olanlar kimseler bu ticaret için en çok çocukları/gençleri kullanmaktadırlar. Çocuklar uyuşturucuya kolay ulaşılabilirlikleri için çoğunluğu uyuşturucu bağımlısıdır (Özalp, 2015:108).

Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'de 12-17 yaş arası 25 milyon genç nüfus yaşamaktadır. Bu 25 milyondan %25'lik kısmı oluşturan 6 milyon çocuk suça sürüklenme riskiyle karşı karşıyadır. 2011 yılında Çocukları Savunma Fonu tarafından sunulan raporda Amerika'daki çocukların durumuyla ilgili ülke çapınca yıkıcı bir sonuç ortaya çıkmıştır. İşsizlik, kötü yaşam koşulları, yaşam savaşı veren aileler ve açlık yüzünden çocuklar büyük risk altındadır. 2009'daki verilerle karşılaştırıldığında çocuk yoksulluğu %10 artmıştır. Bu durum da çocukları suça daha fazla sürükleneceğinin habercisidir. Amerikan toplumlarında çocuk suçluluğunun giderek şekil değiştirdiğini söyleyebiliriz. 1980-1990 yılları arasında çocukların işledikleri suçlar arasında sokak çeteleri, uyuşturucu madde kullanmak veya satmak ve ateşli silah kullanmak gibi şiddet eğilimli suçlar yer alırken; 21. yüzyıldan sonra ortaya çıkan tabloda Amerika'daki çocuklar şiddet suçlarından ziyade küçük çaplı hırsızlık, alkol kullanım kanunlarına muhalefet ve mala karşı işlenen suç türleri yer almaktadır. 2010 yılında 239.170 çocuk mala karşı suç işleme nedeniyle hakkında ceza kararı verilirken; 47.450 çocuk şiddet içerikli suçlardan dolayı tutuklanmışlardır. Kısacası çocukların ABD'de mala karşı işledikleri suçlar şiddet içerikli suçların 4,5 katıdır (Bartollas&Schmallegger, 2017:31).

Dünyanın birçok yerinde çocuk suçluluğu ülkelerin ciddi sosyal problemleri arasında gösterilmektedir. I. ve II. Dünya savaşıdan sonra toplumlarda artan sosyal problemlerle beraber çocuk suçluluğu sayısında da dikkate değer artış olmuştur. İstatistiklere bakıldığında çocuk suçluluğunun evrensel bir sorun olduğu görülmektedir. Çocuk suçluluğunun ise bazı nedenleri evrenselken, bazıları tamamıyla kültürel yapı özellikleriyle açıklanır.

2.7.2. Türkiye’de Çocuk Suçluluğunun Genel Durumu

Ülkemizde çocuk suçluluğu çalışmaları ilk olarak 1930’lu yıllarda başlamıştır. Çünkü çocuklara ilişkin suç istatistikleri ilk kez 1935 yılında tutulmaya başlanmıştır (Fişek, Çiner&Akpınar, 2008:9).

Ülkemiz geleneksel (tarım) toplumdan modern topluma geçerken bazı olumsuzluklar yaşamaktadır. Bu geçiş döneminde toplum için en radikal değişim kentleşme ve sanayileşme ile olmuştur. Sanayileşmeyle beraber değişen toplumsal yapı ve aile yapılarındaki değişimler ile çocukların iş yaşamına girdikleri görülmüştür. Bu süreçte toplumda çocuk işçiliği ve çocuk sömürüsü gibi olumsuzluklarla beraber çocuk suçluluğu sayısında da artışlar başlamıştır

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) 2013 yılı verileri incelendiğinde güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuk sayısı 273,571’dir. Güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocuk sayısı 2013 yılında bir önceki yıla göre %11,6 arttı. Çocukların suç işleme yaş dağılımına bakıldığında %57,9’unun 15-17 yaş grubunda, %25’inin 12-14 yaş grubunda, %17,1’inin ise 11 yaş altı çocuklar olduğu görüldü. Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocukların cinsiyetlerine göre 2013 yılında %68,6’sı erkek, %31,4’ü ise kız çocuğu olduğu gözlenmektedir (TÜİK, 2014).

Türkiye’de 2012-2013 yılları arasında suça sürüklenen çocuk sayısında %14,5’lik bir artış gözlenmektedir. Suça sürüklenen çocukların ise en çok karıştıkları suç türleri yaralama, hırsızlık ve uyuşturucu madde kullanmak ve satmak veya satın almak gibi suçlar yer alıyor (TÜİK, 2014).

Tablo 1: 2016 yılında Isnat Edilen Suç Türü, Yaş Grubuna Göre Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar (TÜİK, 2017)

İsnat edilen suç türü	Bilinmeyen	11 Yaş	12-14 Yaş	15-17 Yaş	Toplam
Yaralama	3	1865	9177	28002	39,047
Hırsızlık	33	1335	7478	16,270	25,116
5682 Sayılı Pasaport Kanun’ a muhalefet	1	6642	1783	2425	10,851
Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, satmak ve satın almak	11	39	607	5326	6043
Cinsel suçlar	7	358	1138	2272	3775
Mala zarar verme	5	345	1086	2291	3670
Tehdit	14	53	704	2834	3605
Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma	33	56	592	2316	2997
Toplumsal Olaylar	3	32	332	1399	1766
Sahtecilik	14	12	184	941	1151
Öldürme	17	51	89	301	458

2016 yılı Devlet İstatistik Enstitüsü’nün; güvenlik birimlerine getirilen ve gelen çocuk istatistiklerine dayalı olarak belirlediği suç türlerine göre sıralanışı;

- Yaralama
- Hırsızlık
- 5682 Sayılı Pasaport Kanun’ a muhalefet
- Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, satmak ve satın almak
- Cinsel suçlar
- Mala zarar verme
- Tehdit
- Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma
- Toplumsal Olaylar
- Sahtecilik

Öldürme, Tablo 1’de verilmiştir (TÜİK, 2017).

TÜİK verilerine göre isnat edilen suç türü ve yaş gruplarına göre verilen bilgiler çocukların en fazla suç işlediği yaş 15-17 yaş grubudur. En çok işledikleri suç ise yaralamadır.

Türkiye’de 2013 ve 2016 yılları arasında suça sürüklenen çocukların isnat edilen suç türleri karşılaştırıldığında, 2013 yılında çocukların en çok hırsızlık, yaralama ve uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmak, satmak ve satın almak suçlarını işlediği görülürken; 2016 yılında ise yaralama, hırsızlık ve 5682 Sayılı Pasaport Kanun’a

muhalefet olarak olduğu gör÷lmektedir. Suç türlerinden birinci ve ikinci yaralama ve hırsızlık yer değiştirirken; üçüncü sırayı 2016 yılında 5682 Sayılı Pasaport Kanun’a muhalefet suç türünün aldığını görmekteyiz. Dünyadaki çocuk suçluluğu ile ilgili istatistiksel verilerin sonuçlarına ve işlenen suçların türlerine bakıldığında, Türkiye’deki görünümün daha iyi olduğu söylenebilir.

2.8. Toplum Temelli Bir Uygulama Olarak Denetimli Serbestlik

Denetimli serbestlik İngilizce “probation” ile ifade edilmektedir. “Kanıtlama ve “Denetleme süreci” anlamına gelen bu sözcük Latince de ispat etmek, denemek anlamına gelen “probatio” kelimesine denk gelmektedir. Denetimli serbestlik uygulamasında suç işleyen birey şartlı serbest bırakılarak hakkında verilen yaptırım, yükümlölük ve tedbir kararını bir denetim planına bağlı kalarak yerine getirir (Eryalçın&Duyan, 2016:46).

Günümüzde denetimli serbestlik en kapsamlı tanımı; suçlu bir kimsenin (genç, çocuk veya yetişkin) yakalanması süreciyle başlayan tutuklanması, yargılanması, hükmün infazının bitimine kadar hatta infaz sonrası hükümlüye veya suç mağdurlarına verilen psiko-sosyal desteklerin de olduğu bir ceza adalet uygulama modelidir. Aynı zamanda denetimli serbestlik toplum temelli rehberlik psiko-sosyal destekli, hizmet veren bir ceza adalet yöntemidir (Balcıoğlu, 2016:415).

Denetimli serbestliğin temelleri çok eskilere dayansa da Türk ceza adalet sisteminde yakın bir geçmişe sahiptir. 19. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere ve Amerika’da ilk kez ortaya çıkmıştır. Daha sonra Kıta Avrupa hukukunu da etkilemiştir. 1870’lerde Londra’da uygulanmaya başlanan ve sonrasında geliştirilen Denetimli Serbestlik sistemi yaygınlaşarak etkili bir şekilde uygulanmaktadır (Solak, 2007:27).

1960 ve 1970’lerde çocuklara yönelik yapılan çalışmalar arasında çocuk suçluların rehabilitasyonu sürecinde en etkili yöntem denetimli serbestlik olarak belirlenmiştir. Fakat günümüzdeki denetimli serbestlik çalışmalarıyla geçmişteki çalışmalar arasındaki bazı farklılıklar bu uygulamanın anlaşılması aşamasında büyük sorunlar yaratmaktadır. Mesela günümüzde uygulanan yoğun gözetim ve ev hapsi vb.. Çocuklara yönelik denetimli serbestlik programlarını daha etkili hale getirebilmek için iki yöntemden bahsedilmektedir. Bunlardan biri yetişkinlere uygulanan denetimli serbestliğin olumlu cevap veren sonuçlarının geleceğe dönüştürölmesi; ikincisi ise ölke genelinde çocuklara uygulanan denetimli serbestlik uygulamalarının takibidir. Buradaki amaç çocuğın tutuklandığı andan, topluma geri döndüğu zamana kadar olan süreçte

birlikte çalışmaktır. Çocuklara uygulanan denetimli serbestliğin buradaki en önemli rolü iletişim ve hizmet sürekliliği sayesinde çocuğun gözetimini baştan sona kadar kontrol altında tutabilmesidir (Bartollas&Schmallegger, 2017:390).

Denetimli serbestlik sisteminin toplum için en önemli tarafı suça sürüklenen çocuğun topluma yeniden entegrasyonu ve çocuğun rehabilitasyonunu sağlamayı hedefleyen toplum temelli bir yaklaşım olmasıdır. Aynı zamanda hem güçlendirici, hem de denetleyici bir özelliğe sahiptir (Eryalçın&Duyan, 2016:49).

Denetimli serbestliğin iki önemli fonksiyonu vardır. Bunlardan biri denetim diğeri ise rehabilitasyondur. Kanunlarda Denetimli Serbestlik ile ilgili bazen denetim mekanizması ağır basarken bazen de rehabilitasyon unsuru göz önüne alınarak düzenlemeler yapılmaktadır. Denetimli Serbestliğin temel amacı olarak sanık, şüpheli ve hükümlü olan kişiye en uygun tedbirin, yükümlülüğün veya cezanın verilmesini ve daha sonrasında bu kişilerin toplum yararına gözetilmesini sağlamaktır. Toplum temelli bir uygulama olan denetimli serbestlik suçlu bireyin yargılanma süreci boyunca toplumdan soyutlanmadan, topluma yeniden entegre edilmesini sağlar. Bunun yanında suçu öğreten ve üreten yerler olarak bilinen cezaevlerinin yerine alternatif bir ceza adalet sistemi olarak görülmektedir. Böylelikle suçlu bireyleri bir araya getirerek hem daha fazla suçlu ortamlar oluşmasını engeller hem de toplumdan dışlanmasına engel olur. Modern ceza adalet sisteminin amacı da cezalandırma boyutundan daha çok suçlu bireyin topluma yeniden kazandırmasıdır (Cevher, 2007:29).

Türkiye’de Denetimli Serbestlik müdürlükleri tarafından 2005 yılından bugüne kadar 1.999.982 şüpheli, sanık ve hükümlü hakkında verilmiş, 748.057 denetimli serbestlik kararının infazı tamamlanmış, 273.401 kararın infazına da halen devam edilmektedir (Işık, 2015:3).

Denetimli Serbestlik sisteminin dört temel işlevinden bahsedebiliriz. Bunlar denetim işlevi, rehberlik ve yönlendirme işlevi, koruma ve önleme işlevi ve son olarak da yardım işlevidir. Denetim işlevinde; hükümlüler izlenir, denetlenir, izlenme ve denetlemenin sonunda da yükümlülüğe uymayanları ya da tekrar suç işlemeyenleri mahkemeye bildirirler. Rehberlik ve yönlendirme işlevinde; mahkeme sürecinde kişiye danışmanlık yapacak uzman atanır. Kişinin suça bulaşmasına neden olan suç faktörlerini belirleyip ortadan kaldırmasına veya suçlu davranışı değiştirmesine yardımcı olmaktadır. Koruma ve Önleme işlevi ise; hakkında tedbir kararı çıkartılmış bireyin korunması, suç işlemiş gencin/çocuğun yararının gözetilerek koruyucu, önleyici ve tedavi edici önlemler

alınır.Yardım işlevinde hem suç işleyen hem de suçtan zarar gören kişiye yardım edilir. Suça karışan kişiye isteği doğrultusunda yargılanma sürecinde ve sonrasında eğitim, istihdam, psiko-sosyal, sosyal destek vb. konularda yardım edilmektedir (Eryalçın&Duyan, 2016:52-53).

Türkiye’de Denetimli Serbestliğin son yıllarda 2005 yılında 5402 sayılı ve 03.07.2005 tarihli Denetimli Serbestlik Kanunu’yla birlikte getirilmiştir. Uygulanmaya geç başlanması nedeniyle etkilerinin olumlu veya olumsuz görülebilmesi için bir süre daha uygulanması gerekmektedir. Daha önceden uygulanan ülkelerde olumlu sonuçlar elde edildiğinden bahsedebiliriz. Ülkemizde uygulamaya başlandığı andan itibaren 1.8 milyon dosya denetimli serbestlik kapsamına girmiştir (Balcıoğlu, 2016:415).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SUÇU AÇIKLAYAN KURAMLAR

3.1. Suçu Açıklayan Biyolojik, Psikolojik ve Sosyolojik Suç Teorileri

Suç olgusunun, çok sayıda disiplin tarafından (biyoloji, psikoloji, psikiyatri, hukuk, antropoloji v.b) ele alınıp analiz edildiği bilinmektedir. Ancak, suç olgusunu irdeleyen bu disiplinler içerisinde sosyolojinin, ayrıcalıklı bir konuma sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu çerçevede Heidensohn'un, "Hiçbir disiplinin sosyoloji bilimi kadar suç olgusunu başarılı olarak çözümleyemediği iddiası" suç kuramları içerisinde sosyolojik suç kuramının önemine dikkat çekmektedir.

Kırmaz'ın "Suçun nedenlerini, doğasını ve yayılmasını çözümleyen kuramlar arasında en kapsamlı ve sistematik bakış açısını sunan teorilerin, sosyolojik nitelikli teoriler olduğu yönündeki saptaması, suçluluğun sosyoloji disiplini açısından araştırılmasının önemini belirten türden savlardır". Suçu kategorilendirirken çok çeşitli kuramların ortaya çıktığı görülmüştür. Kuramların çok sayıda olmasında, toplumdaki suç çeşitliliklerinin payının olduğu söylenebilir. Suçu işleyen bireylerin sahip oldukları özelliklerin birbirlerinden farklı olmasından kaynaklanır. "Diğer bir ifade ile; gerek çok sayıda suç türünün olması (hırsızlık, tecavüz, zimmete para geçirme, adam öldürme, dolandırıcılık, rüşvet, gasp vb.), gerek suçlulukla ilintili çok sayıda değişkenlerin var olması (yoksulluk, işsizlik, eşitsizlik, suçlu akran grubu, sorunlu aile yapısı, göç, alkol ve uyuşturucu, yerleşim yerinin özelliği, kültür, formel ve enformel denetim unsurlarının zayıflığı, damgalanma vb.) ve gerekse de suç işleyenlerin sahip olduğu bireysel özelliklerinin (yaş durumları, medeni durumları, mesleki yapıları, sosyalleşme biçimleri, cinsiyet durumu vb.) farklılık arz etmesi gibi nedenler, suç olgusunun çok perspektifli açıklamasını gerekli kılmıştır. Ancak, "Geliştirilen sosyolojik suç kuramlarının hiç biri tek başına, suçluluğun mükemmel formülasyonları olarak görülemez" (Kırmaz, 2005:150).

Suç ve suçlu davranışı açıklarken bu kadar çok faktöre bağlı olması kuramlarında kendi içerisinde çok sayıda değişkenlik içereceğini gösteriyor. Her bir kuram suçlu davranışın temelinde yatan nedenleri farklı değişkenlere bağlı kalarak açıklamaya çalışmıştır. Geleneksel kuram, suç ve suçlu davranışı açıklamak için geliştirilen ilk

kuramlardır. Günümüzde bütünleşik kuramlar daha sık kullanılmasın rağmen, ilk dönemlerde daha çok geleneksel kuramların uygulandığını söyleyebiliriz.

3.2. Biyolojik Teoriler

Pozitivist yaklaşım suç olgusunun kar-zarar analizinden daha fazla bir olgu olduğunu, fizyolojik, biyolojik, psikolojik ve sosyolojik birden fazla değişkenin ürünü olduğu ileri sürmektedir. Pozitivistler arasında suçluluğu açıklayan ilk bilim adamı Lombroso biyolojik pozitivizm ile suçlu kişiyi nasıl belirleneceğini söylemiştir. Lombroso'ya göre insanlar kendi iradeleriyle suç işlemezler, doğuştan sahip oldukları beden yapıları onları suça zorlamaktadır. Suçlu olarak dünyaya gelmek ve iradeleri dışında suça bulaşmanın onların kaderi olduğunu düşünüyor. Bunu tıpkı bazı hayvanların yırtıcı, bazı hayvanların ürkek olarak dünyaya gelmesine benzetiyor (Kul, 2016:62).

Tarihte özellikle Ortaçağ döneminde zanlılar arasında fiziksel olarak en çirkin olan insanın, suçlu sayılma olasılığı en yüksek ihtimal olarak görülmekteydi. Ortaçağda şekil bozuklukları ve fiziksel anormallikleri olan bireylerin doğuştan suçlu bireyler olduğuna inanılırdı (Muş, 2016:41).

Bu teori suçlularla suçlu olmayanlar arasında genetik açıdan farklılıklar olduğunu söyler. Biyolojik teori suçlu insanlar ile diğer insanları kıyaslandığında suçlu bireylerde yapısal, genetik ve fizyolojik farklılıklar olduğunu ve bunların suça daha yatkın olduklarını söyler. Bu teorinin 2 önemli temsilcisi vardır. Lombroso ve Ernst Hooton'dur (Yavuzer, 2015:75).

Biyolojik teorileri iki ana grupta toplamışlardır.

1. Yapısal bozuklukları temel alan görüş
2. Vücut yapısını temel alan görüş

1) Yapısal bozuklukları temel alan görüş: Cesare Lombroso, Goring ve Hooton bu grubun önde gelen temsilcileridir (İçli, 2016:83).

Psikiyatr Cesare Lombroso bu yaklaşımın ilk temsilcisi sayılır. Lombroso (1836-1909) "kriminoloji" alanında en başta gelen isimlerden birisidir. Lombroso suçlu davranışı ilk kez bilimsel bir şekilde açıklamaya çalışmıştır. Lombroso "Suç İşleyen Birey" adlı çalışmasında doğuştan suçlu olan insanlara ilk kez dikkat çekmiştir. Ona göre doğuştan suçluluk kavramında suçlu bireylerin bedenlerinde "Stigmata" adı verilen birtakım engeller vardır. Doğuştan suçluluk kavramına göre suçlu; ana babası yakın

akrabası ya da çok uzak olan ilk dedelerinden geçen kalıtımla topluma ahlak duygularından yoksun olarak gönderilen bireylerdir (Yavuzer, 2015:83).

Lombroso toplumda mükerrer suçlu olan bireylerin doğuştan suçlu olduklarına inanır ve bununla kalıtım yoluyla insanlara geçtiğini söyler. Lombroso'ya göre zihinsel ve bedensel anormallikler genellikle dolaylı olarak suça sebep olurlar. Lombroso 4 tip suçlu tipden bahseder (Bal, 2016:32).

1. Doğuştan suçlular
2. Deli Suçlular
3. İhtiras (hırs) sebebinden suçlu olanlar
4. Tesadüfi suçlular

Lombroso'ya göre suç işlemek doğmak ve ölmek kadar doğaldır. Aynı zamanda ona göre suç nedenseldir. Suç organizmanın ürünüdür. Lombroso “doğuştan suçlular” kavramıyla bazı insanların suçlu olarak doğduğunu destekler ve doğuştan suçlu olan bireylerin fiziksel anomalilerini sıralar, kısa boylu dar alın, küçük kafa yapısı kollar uzun ve çehre uzundur. Biyolojik anomalikleri olan suçluların tat alma ve acı hisleri azdır. Psikolojik anomaliler ise genellikle bencil hırslı ve ihtiraslılardır. Ahlaki olarak duygu yoksunluğu belirgin özellikleridir. Lombroso'nun teorileri taraftar bulduğu kadar eleştiri de almıştır. En büyük eleştiricisi kendisi gibi bir tıp doktoru olan Charles Goring olmuştur (Bal, 2016:33-34).

2) Vücut Yapısını Temel Alan Görüşler: Somatatip okul kriminoloji alanının ilkokullarından biridir. İnsanları vücut tipleri ile davranışları arasındaki ilişkiden yola çıkarak 20. yüzyıl'da popülerite kazanmıştır. İlk bu alanda çalışmalarıyla dikkat çeken isim Ernst Kreschmer'dir. Somatatip insanları fiziksel özellikleriyle sınıflar. Kretschmer 3 tip sınıflama yapmıştır.

- 1) Astenik Tip
- 2) Atletik Tip
- 3) Piknik Tip

Yukarıda verilen fiziksel tipler ile bazı psikolojik rahatsızlıkları ilişkilendirmişlerdir. Mesela piknik tipi manik depresyonla vb.. Ayrıca bu teorinin ancak ABD'de Sheldon ile atağa geçtiğini söyleyebiliriz. William Sheldon (1898-1977) bu teoriyi geliştirerek “ektomorfik, mezomorfik ve endomorfik” olarak sınıflandırmışlardır (İçli, 2016:85).

Biyolojik teoriler ile ilgili çalışmalarda geline son nokta çağdaş biyolojik teoriler suçlu davranışı sadece kalıtımla geçip geçmediğini, beyin ile hormonlar arasındaki ilişkiyi araştıran genetik çalışmalar yapmaktadır (Muş, 2016:46).

3.3. Psikolojik Teoriler

Bu teori 21. yüzyılda ortaya çıkmış ve suçlu davranışın nedenlerini biyolojik kuramın aksine fiziksel özelliklerde değil, psikolojik nedenlerde aramışlardır. Bu teori daha çok suçlu davranış ile akıl hastalıkları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Bu teoride suçlu davranışın en önemli sebebi zekâ geriliğinden kaynaklanır. Bu teorinin ilk kuramcıları suçlu bireylerin ruhsal bozukluklar olduğunu ve doğuştan akıl hastalıkları geçirdiklerini savunurlar (Burkay, 2008:33-34).

Bu teori suçlu çocukların “ nörotik, psikotik, sosyopatik ve şizofrenik” sorunları olduğunu ortaya koymuştur. İçinde bulundukları bu duygusal çöküntülerin kişiliklerine yansımalarının bir sonucu olarak çocukların suçlu davranışlar gösterdiklerini savunmuşlardır. Bu anormal olan davranışların kontrol altında tutulabilmesi için tedavi edilmesi gerektiği sonucuna varmışlardır (İmamoğlu, 2015:29).

Özellikle Lombroso teorisinin başarısızlığı sonucunda ortaya atılan teoriler suçluluğun sebeplerini zihinsel anormallikler de aradıklarını göstermektedir. H. Goddend tarafından ortaya atılan “Bütün gerizekâllılar suçludur, bütün suçlularda gerizekâllıdır ” görüşü kısa zamanda yaygınlaştı. Son olarak bu kurama göre zekâ geriliği olan kişilerin suçu ve bunun sonucunda oluşacak yaptırımları anlayamadıkları için suç işlerler. Özellikle hükümlülere zekâ geriliği testi yapılarak bu sav doğrulanmıştır. 75 IQ normal zekâ kabul edilmiştir. Hükümlülerin birçoğunun zekâsı 75 in altında çıktığı görülmüştür (Turan, 2012:17).

3.4. Sosyolojik Suç Kuramları

Suçlu davranış sosyolojik olarak ilk kez 20. yüzyılın başlarında bilim adamları tarafından araştırılmıştır. Hem çocuk hem de yetişkin suçluluğunun nedenleri ile ilgili en detaylı açıklama sosyolojik suç teorileri tarafından yapılmıştır. Suça ve suçluluğa yol açan nedenler ele alındığında temel teoriler, sosyal normlar, sosyal organizasyonlar, sosyal yapı ve değişmeler, sosyal süreç ve sosyal çatışma ile sapma davranış ilişkisi üzerinde durulmuştur. Suçlu davranışa sosyolojik açıdan bakılınca suç sosyal ortamın ürünüdür. Yani sosyolojik olarak sorun toplumun kendisindedir (İçli, 2016:96-97).

Siegel ve arkadaşları tarafından suç konusu sosyolojik olarak farklı şekillerde sınıflandırılmıştır. Bunlar;

1. Sosyal yapı teorileri
2. Sosyal süreç teorileri
3. Sosyal çatışma teorileri, olarak 3 ana grupta toplanmıştır. Kendi içerisinde ayrıca alt gruplara ayrılmıştır.

Sosyal Yapı Teorileri

1. Fonksiyonalist Teoriler
2. Alt Kültür Teorileri
3. Sosyal Ekoloji Teorileri
4. Gerilim Teorileri

Sosyal Süreç Teorileri

1. Sosyal Öğrenme Teorileri
2. Kontrol Teorileri
3. Etiketleme Teorileri

Çatışma Teorileri

1. Marxist Kriminoloji

Modern sosyologlar suçu incelerken özellikle iki şey üzerinde durmuşlardır. Bunlardan biri yapı diğeri ise süreçtir. Sosyal yapı teorisyenleri suç ile toplumsal yapı ilişkisini açıklamaya çalışmışlardır. Suç olayının ilk nasıl başladığı ve sosyal yapının özelliklerinin neler olduğu ile ilgilenirler. En önemli konularından biri de sosyal yapılar değiştikçe suç oranlarının değişip değişmediğidir. Sosyologların ilgilendiği ikinci yaklaşım konusu ise suçlu davranış sergileyen insanlar olmuştur. Sosyologlar burada suçlu olan ile olmayan arasındaki süreçle ilgilenirler (İçli, 2016:97).

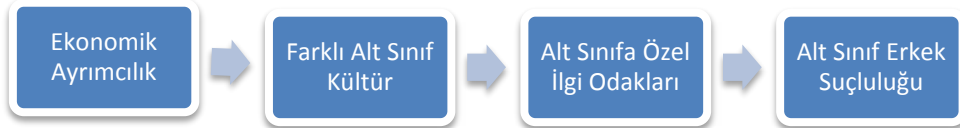
Suç konusu sosyoloji biliminde ilk kez Durkheim tarafından araştırılmıştır. Bu nedenle Durkheim suç sosyolojisinin kurucusu sayılmaktadır. Durkheim ile başlamış olan suç olgusu, Chicago Ekolünün de çalışmaları ile suç sosyolojisi yeni bir boyut kazanmıştır. Sosyolojinin suç olgusunu konu alması ve araştırma konularına dâhil etmesi ile birlikte suç sosyolojisi bir disiplin olarak var olmaya başlamıştır. Suç sosyolojisi tıpkı diğer konular gibi (ekonomik, siyasi vb.) suçu da toplumsal bir olgu olarak ele alır ve sosyal yapıyla ilişkilendirir. Sosyologlar suç sosyolojisinin hem kuramsal hem de uygulamalı olarak çalışılması gerektiğini belirtmektedirler (Bal, 2016:12).

3.4.1. Alt Kültür Kuramı

Tüm toplumlarda, bazı alt gruplar ve belirli mesleklere ait grupların paylaştığı bir alt kültür vardır. Bu alt kültür, insanların kendilerine göre toplumsal değerler, hayat tarzları davranış ve yaşam biçimleri olarak şekillenmiştir. Burada bahsedilen alt kültür toplumun var olan değerlerine ve tüm kültüre bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle alt kültür kavramı yerine “karşı kültür” kavramı kullanılmaktadır (Dönmezer, 1984:416).

Alt-kültür bazı sosyologlar tarafından, toplumun belirli bir grubuna özgü anlamlar, değerler ve davranış biçimleri olarak tanımlanmıştır. Tüm toplumlarda kültür eşit olarak yayılmamıştır. Bu nedenle toplumların içinde var olan alt-toplumlar da kültür farklılıkları oluşmuştur. Alt kültürün kısaca anlamı toplumlarda belirli gruplara özgü anlamlar ve değerler biçimidir (Akıncı, 2016:189).

Miller ‘in Alt Sınıf Kültür Teorisi’nin dayandığı görüş, düşük sosyoekonomik düzeye sahip olanların kendilerine ait özel kültürleri, ilgileri veya değerlerinin alt sınıfa mensup erkek çocukların suçlu davranışlarda bulunma olasılığını arttırdığıdır. Miller’ e göre bu çocuklar sert olduklarında karşılarındaki kişiyi alt edeceklerini düşünürler ve bunu göstermek isterler. Suç davranışlarını bir heyecan olarak görürler. Suç, alt sınıftaki gençlere onlara dayatılmış kurallara karşı hem bir bağımsızlık gösterme imkânı hem de minimum çabayla zengin olma ve statü elde etme şansı sağlar. Miller ’in teorisinin kuramsal yapısı için Şekil 1’e bakınız:

Şekil 1: Miller ‘in Alt Sınıf Kültür Teorisi

Miller ‘in Alt sınıf kültürü tezinde suçlu davranış kültürel sapma davranışıyla açıklamıştır. Miller’e göre kültürel sapma teorisi suçlu davranış gerçekleştiren kişiler genellikle düşük sınıf kültüründen gelmektedirler (Bartollas&Schmallegger, 2017:85).

1955 yılında Albert Cohen’in “Suçlu Çocuklar: Çete Kültürü” isimli kitabında alt sınıfa mensup olan gençlerin, orta sınıfın hedefleri tam olarak içselleştirdiklerini ancak bu hedefleri elde edemedikleri zaman statü tikanıklığı yaşadıklarını öne sürmüştür. Bu teori hayal kırıklığını, gençlerin suç çetelerine girmelerini ve bu çetelerin olumsuz davranışlarını anlatmaktadır (Bal, 2016:123).

Alt Kültüre ait olan suç kuramları, toplumda belirli grupların yeni alt kültürdekilerin suçu onaylayamadıklarını ya da suça sebebiyet veren olaylara sahip olduklarını söylerler. Alt sınıfa mensup olan erkekler içerisinde çocuk suçluluğunu özellikle de ergenlik çağındaki çeteleri açıklayabilmek için alt kültür teorileri geliştirilmiştir. Suçlu çocuk alt kültür teorileri, suçun nasıl meydana geldiğini ve nesilden nesile nasıl aktarıldığını açıklamaktadır (Bartollas&Schmallegger, 2017:85).

Cohen'in 1955 yılında "Suçlu Çocuklar" adlı kitabında suçluluğa yeni bir bakış açısı getirmiştir. Cohen, Merton'un gerilim teorisi ile Sutherland'ın ayırıcı birleşimler teorisinden etkilenerak suçluluğun nasıl ortaya çıktığını, sosyal yapı içerisinde nelerin suça yol açtığını açıklamaya çalışmıştır. Cohen, alt sınıfa ait olan erkek çocukların oluşturduğu çetelerin kaynağını açıklarken gerilim teorisinden faydalanmıştır. Ona göre alt kültür standartları okul çevresi, çocuk yetiştirmedeki farklılıklar ve ebeveynlerin beklentileri vb. sebepler suçluluğa yol açar. Özellikle ailenin sahip olduğu sosyal statü çocuğun tüm hayatı boyunca karşılaşacağı sıkıntıları belirler (İçli, 2016:107).

Alt kültür kuramı bazı yazarlar tarafından toplumun bir grubunu aşağılayıcı ve küçük düşürücü bir anlam içerdiği için bu kavramının yerine "orta kültür" kavramını kullanmayı tercih etmişlerdir. Alt kültür anlam olarak çok geniş bir kavramdır. Ortak değerleri paylaşan, bireylerin sosyalleşme sürecinde bir paydada toplanan bazı değerler ve tercihlerin toplamından oluşan bir yapıdır. Hem Merton'ın suçu anomi kavramıyla açıklayamaması hem de Shaw ve McKay'ın sosyal düzensizlik kuramıyla suçu doğrudan oluşturamadığından yola çıkılarak kültürel yapıyı ve değerleri inceleyerek, alt kültür teorisini ortaya atmışlardır. Alt kültür kuramı 1950'li yıllardan sonra önemli kuramlardan biri olmuştur (Akgül&Irmak, 2016:83).

Bu kuram genel olarak, çocuk veya gençler arasında yaygın olduğu kabul edilen çeteler içerisinde yer alan alt sınıftan olan insanların suç, sapma ve suçluluk potansiyelleri üzerinde durmuştur. Alt sınıf üyeleriyle özdeşen suç kavramı özellikle bu kuramcılar ile gerilim kuramcılarının ortak noktaları olduğuna dikkat çekmektedir. Ancak her iki kuramın her ne kadar ortak noktası olsa da alt-kültür kuramlarının suç araştırmalarında alt-kültürün önemine vurgu yapması bu kuramı diğer kuramlardan farklı kılan bir özellik olduğu ifade edilmiştir (Kızmaz, 2005:157).

Cohen sosyal statüyü belirleyen iki temel faktörden bahsetmektedir:

- 1) Aile (Ailenin ekonomik ve sosyal gücü)
- 2) Okul.

Cohen’e göre işsizlik, fakirlik ve kısıtlı imkânlar bireylerin sahip olacakları sosyal statüyü belirleyici en güçlü faktörlerdendir. Bu nedenle, alt kültüre mensup ailelerin çocuklarıyla yarışabilmeleri için yeterli değildir. Bu nedenle de bu gençler, maddi imkânlar açısından düşük bir sosyal statüye mahkûmdurlar. Bu durum çoğu zaman bu gençlerin aşağılık duygusuna kapılmalarına ve bazen de kendilerini bu duyguya mahkûm eden topluma düşmanlık beslemelerine neden olabilir. Dolayısıyla gençler için tek çıkış noktası iyi bir eğitimle daha iyi bir statü elde etmektir. Ne var ki okulda da bu gençleri orta sınıf değerlerinin hâkim olduğu bir sistem beklemektedir (Bal, 2016:124).

“Bu noktada Cohen’in modelinde gençlerin yaşadıkları gerilim karşısında seçebilecekleri üç farklı alternatif vardır:

- 1) Sokak Çocuğu
- 2) Kolej Çocuğu
- 3) Suçlu Çocuk”

Sokak çocuğu modeli alt sınıflarda tercih edilen ve yaygın davranış tarzı olarak karşımıza çıkar. Bu modeldeki çocuklar orta sınıf değerlerine göre yetiştirilmemiş olmalarına karşın suçu hayatlarının bir parçası olarak benimsememişlerdir. Zira içinde bulundukları durum onları suç işlemeye itecek kadar kendilerini rahatsız etmemektedir. Daha çok mevcut durumu kabullenme vardır. Kolej çocukları ise, orta sınıf değerlerine göre yetiştirilmiş ve bu sebeple de orta sınıf statüsüne kavuşabilmek ve başarılı olabilmek için başarılı olabilmek için çabalayan gençlerdir. Suçlu çocuklar ise, orta sınıf değerlerine göre yetiştirilmiş olmalarına rağmen bu sistem içinde başarılı olamadıkları için orta sınıfa düşman kesilen, elde edemedikleri sosyal statüye suç işleyerek erişmeye çalışan gençlerdir. Bu gençler, benzer sorunları olan diğer gençlerle bir araya gelerek çete şeklinde ifade ettiğimiz suçlu alt kültürlerini oluştururlar. Böylece kendilerine ait saygı ve statü değerleri oluştururlar. İlegal faaliyetlerde bulunup halkı korkuyla sindirirler. Böylece toplumdan intikamlarını almış olurlar. Gönüllü bir şekilde olmasa da artık herkes kendilerine saygı duyuyordur. Böylece “statü problemleri” çözülmüş olur (Dolu, 2012:350).

Suçlu davranışı alt-kültürde arayan teorilere göre insanların belli bir alt-kültüre ait olması onu belirli amaçları gerçekleştirmeye yönltebilir ve bu davranışlar da hukuka aykırı olacağı için suçlu davranış olarak tanımlanabilir (Dönmezer, 1984:429).

Cohen gençlerin alt kültürü tercih etme sebeplerinin özellikle onların sorunlarını çözmek için seçtikleri bir yer olarak görür. Alt kültüre mensup bireyler kendilerini

anlatmak ya da kabul ettirmekle uğraşmak yerine kendilerine farklı sosyal ortamlar seçerler. Bu ortam onlara şartsız kabul sağlamanın yanında saygı duyulmak şeklinde farklı olanaklar sunar. Kendileri gibi aynı durumda olan insanlarla “Aynı Gemide Olma” psikolojisinin verdiği rahatlıkla iletişimleri daha rahat ve sıktır. Gruptaki başarısının tek göstergesi arkadaşlarının koyduğu standartlara ne derecede uyup uymayacağı ile belirlenir. Genç ne kadar isyankâr olursa ve gruptan gelen taleplere o kadar karşı çıkarsa saygınlığı o ölçüde artar. Bu sebeple gençler hırsızlık, kavga gibi birçok suçu gözleri kapalı işlerler. Alt kültür teorisyenlerine göre sosyo-ekonomik yetersizliklerden kaynaklanan statü kayıpları ve okul başarısızlıkları gibi suçların yarattığı boşluğu alt kültür karşılar. Bu yönüyle kuram Merton’un gerilim teorisine benzer (Bal, 2016:126).

3.4.2. Sosyal Organizasyonsuzluk (Düzensizlik/Ekolojik)Kuramı

Sosyal düzensizlik/organizasyonsuzluk/ekolojik teorisinin kökleri Emile Durkheim’e kadar uzanır (Bartollas&Schmallegger, 2017:81).

Ampirik ilk çalışmalar Şikago Üniversitesi tarafından 1920 ve 1930’lu yıllarda yapılmıştır. Robert Ezra Park, Ernest W. Burgess ve McKenzie “Kent” (The City, 1925) adlı eserde “sosyal ekoloji” kavramını ele alarak; kent, suçluluk toplumsal organizasyonlar gibi konuları incelemişlerdir. Sosyal ekoloji kavramı ile insan ve çevre arasındaki ilişkiyi ele almışlardır. Özellikle 20. yüzyılda Kuzey Amerika’da göç nedeniyle kentlerde artan nüfusu suç olgusuyla beraber incelemişlerdir (Akgül&Irmak, 2016:74).

Ekoloji kavramı, bitki ve hayvanların yaşayıp, büyüdükları birbirleriyle ve doğal ortamlarla ilişkilerini inceler. Sosyal ekoloji ise insan ve çevre arasındaki ilişkiyi inceler. Ekoloji ve suç arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar 1800’lü yıllara dayanmaktadır. Daha sonra Robert Ezra Park’ın öğrencileri ve meslektaşlarıyla yaptığı şehrin “Sosyal ekolojisi” araştırmasında şehrin iş yeri ve yerleşim yerleri dağılımları ile uyum ve sapmanın yoğun olduğu bölgeler incelendi (İçli, 2016:111-112).

Sosyal ekoloji teorisi insanın çevreyle olan bağının belli fenomenlerinin dağılımı ve çevrenin değişimi ile suçlu davranışın ortaya çıktığını söyler. Sosyal organizasyonsuzluk kuramı, sosyal çözümlerin en fazla kentlerde olduğunu belirtmiştir. Suçun gittikçe kentlerde çoğaldığı görülmüştür. “Bu nedenle onlara göre şehir alanları, sapma ve suç araştırmaları için birer laboratuvar konumundadır. Sosyal düzensizlik kuramcıları, araştırmalarını özellikle, fahişeliğin, intiharın ve diğer sapkın veya suç

eylemlerinin en çok gerçekleştiği disorganize veya çözülmüş alanlara (slum vb.), yoğunlaştırmışlardır” (Kızmaz, 2005:151).

Avrupa’da olduğu gibi Amerika’da da üretimdeki büyük değişimler sosyal yaşamı da değiştirdi. Özellikle sosyal bozulmanın olduğu en belirgin yer göçmen nüfusun fazla olduğu Chicago şehriydi. 1920’lerde Chicago Üniversitesindeki sosyologlar için bir laboratuvar özelliği taşıyan Chicago kentinde sosyal düzensizliğin var olduğu ve geleneksel değerlerin yerini suçlu değerlerin aldığını ve bunlarında nesilden nesile nasıl aktarıldığı konuyla ilgilendiler. Bu çalışmalar R. Park ve E. Burgess’in çalışmalarını etkilemiştir. Bu nedenle sosyologların bir kısmı tarafından “Şehir Teorileri” bir kısmı “Sosyal Ekoloji Teorisi” veya “Sosyal Düzensizlik Teorisi” olarak adlandırılan bir teori grubu ortaya çıkmaya başladı. Sosyal düzensizlik teorisi (social disorganization) değişik teorik yaklaşımları içermektedir (İçli, 2016:113).

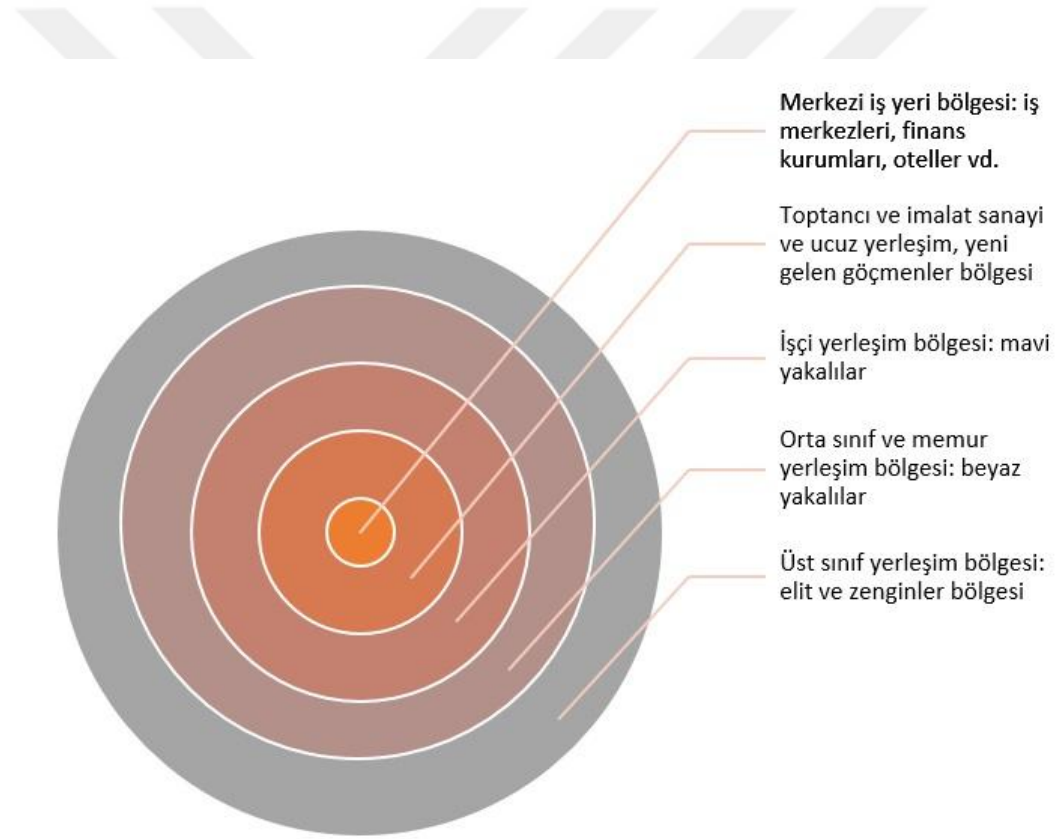
Şikago ekolü olarak da bilinen bu akımın kurucusu Robert E. Park, insan ekolojisini oluşturan büyük ve küçük çaplı etkenlerin insan hayatıyla bağlantılarını ortaya koyarak ilk kez sosyal düzensizliği açıklamıştır. Park’a göre şehrin en düzensiz yerlerinin yoksul, göç vermiş, dağınık aile yapılarının olduğu ve heterojen bir nüfusa sahip olan yerler olduğunu gözlemlemiştir (Akgül&Irmak, 2016:75).

Park’a göre kentleşme eski kontrol biçimlerini yok eder. Büyük şehirlerin gelişimiyle, makineleşme sonrasında ulaştırma ve iletişim araçlarının çoğalmasıyla artan hareketlilik ve değişimle birlikte, aile, semt ve topluluklar tarafından temsil edilen eski kontrol mekanizmaları sarsılmış hatta çoğunlukla kaybolmuştur (Bal, 2016:113-114).

Şikago ekolü Park’ın katkılarından etkilenerek sosyal düzensizlik kuramının gelişmesini sağlamıştır. Şikago ekolü çalışmalarını kente indirgeyerek sosyolojik ve kriminolojik olarak bakış açılarını kentsel yaşam üzerinde genişletmiştir. Araştırmalar metodolojik olarak kentsel yaşamın gözlemlenmesine dayandırılmıştır. En iyi örneği Ernest W. Burgess’in çalışmalarıdır. Burgess (1925) “Kent” başlıklı kitabında kentleri iç içe geçmiş halkalar şeklinde ele almıştır (Akgül&Irmak, 2016:76).

Özellikle Burgess’in “Çember Teorisi” bu alanda bilinen ilk çalışmadır. O, kentin iç içe geçmiş halkalar şeklinde incelemiştir. Ona göre kent merkezden çevreye doğru daireler şeklinde genişler. Bu dairelerin her birinin kendisine ait özellikleri olduğunu vurgulamıştır. Park ve Burgess (1925), sosyal düzensizlik çalışmalarında yüksek suçluluğun olduğu yerlerin özelliklerinin inceleyerek, şehrin bölgeleri fikrini ortaya atmışlardır. Burgess çember teorisinde kenti 5 bölgeye ayırır. Her bölgenin farklı sosyal

ve kültürel normları ve kendine has sakinleri oluşunu belirtir. I. bölge şehir merkezidir. Yani Chicago'nun iş merkezlerinin olduğu yerdir. Burada büyük mağazalar, oteller ve iş merkezleri vardır. II. Bölge geçiş alanıdır. Bu bölgede suç ve sapma olayları en yüksek düzeydedir ve sürekli yeni göçler alır. Maddi imkânları artan kişiler buradan şehir dışına doğru taşınırlar. Genellikle fakir kimseler burayı tercih eder. Çünkü buralarda şehrin ucuz evleri, fabrikalar ve terkedilmiş binalar çoğunluktadır (İçli, 2016). III. bölge çalışanlar sınıfı olarak bilinir. Endüstri işçilerinin (mavi yakalıların) oturdukları semtlerdir. IV. bölge ise küçük iş sahipleri ve memurlardan oluşan orta sınıfın bulunduğu alandır. Evler genellikle müstakil olup ve modern iş merkezlerinin olduğu düzenli yerleşim alanları vardır. V. bölge kentin en son bölgesidir. Kentin en varlıklılarının yaşadığı evler vardır. Buralar “banliyö” ya da “peyk kasabaları” dır (İçli, 2016:114).

Şekil 2: Burgess'in Çember Teorisi

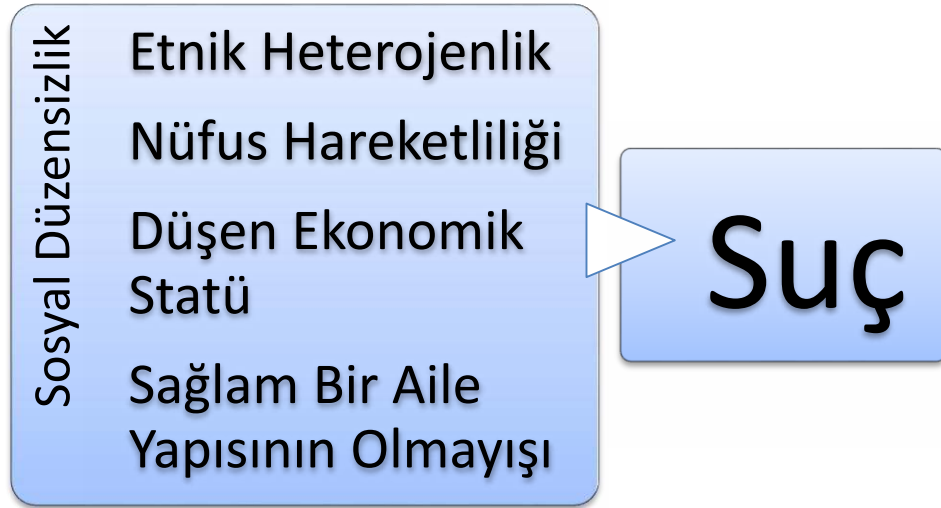
Şekil 2’de görüldüğü gibi, Burgess’e göre merkezden çevreye gidildikçe suç oranları azalır. İş bölgeleri geçiş bölgesi olarak sürekli yoksulluk, bozulma, hastalık, suç ve kanunsuzluklar’ın olduğu yerlerdir. Buralarda göçmen aileler çoğunlukta yaşarlar ve “slum” adı verilir. Burgess’e göre suçun coğrafi dağılımına bakıldığında bu çalışma

sonunda, suçun belirli bölgelerde yoğunlaştığını göstermektedir. Chicago'daki bu çalışmada göç nedeniyle etnik grupların oranı değişse de suç oranlarının sabit kaldığı yani bölgelerin geleneksel olarak yüksek suç oranlarına sahip olduğunu göstermektedir(Bal, 2016:58) .

Aynı ekolden Clifford R. Shaw ve Hanry D. McKay, Burgess'in modeli Chicago'nun farklı bölgeleri kullanarak suç olgusunu araştırmışlardır. İlk defa sosyal düzensizlik yaklaşımına teorik bir bakış açısı kazandırmışlardır. 1900-1933 yılları arasında Chicago şehrindeki Cook County Çocuk Mahkeme'sine sevk edilen suçlu çocuklar ile Cook County Hapishanesi'nden elde ettikleri veriler ile 1942 yılında "Çocuk ve Gençlik Suçluluğu ve Şehir Bölgeleri (Juvenile Delinquency and Urban Areas) " isimli eseri yapmışlardır. Zamanla şehrin etnik yapısının değiştiğini fakat suçluluğun kalıcı olduğunu sonucuna varmışlardır (Bal, 2016:61), (Shaw&McKay, 1942:170).

Şikago üniversitesinden Shaw ve McKay isimli 2 arkadaş, Park ve Burgess'in "İnsan Ekolojisi" modelini geliştirerek 1920'li yıllarda bu teoriyi oluşturmuşlardır. Suçun nedenini şehir yapılarındaki değişiklikler ve bu değişimlerin bir yansıması olarak sosyal organizasyondaki bozulmalardan kaynaklandığını iddia etmişlerdir (Dolu, 2012:217).

Shaw ve McKay suçun nedenlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

Şekil 3: Shaw ve Mckay'a Göre Suçun Nedenleri

Şekil 3'de, Shaw ve Mckay suçun nedenleri içerisinde etnik heterojenlik, nüfus hareketliliği, düşük ekonomik statü ve etkin bir aile yapısının olmayan, bu özelliklere sahip olan bölgelerde suçu önleyebilme mekanizmalarının kapasiteleri sosyal kontrolü

azaltmaktadır. Çocukların, gençleri; gençlerinde yetişkin suçlular tarafından yetiştirildiği suç döngüsü olan bir ortam da sürekli yeni nesil suçlular yetiştirilmeye devam eder. Bu bölgelerde suç nesilden nesile aktararak varlığını devam ettirmiştir. Shaw ve McKay'ın ifade ettiği gibi otuz yılı aşkın geçen sürede farklı etnik gruplar gelip gitmesine rağmen bu coğrafyadan suç gitmemiştir. Shaw ve McKay'a göre sosyal düzensizlik sosyal kontrol mekanizmalarının çöküşüdür (Dolu, 2012:218), (Shaw&McKay, 1942:155).

Kısaca onlara göre sosyal kontrol mekanizmalarının eksikliği kişilerin toplumsal normlardan sapmasına ve suç işleme ihtimallerinin artmasına neden olmaktadır (Akgül&Irmak, 2016:77).

Sosyal organizasyonsuzluk kuramı; suçluluk üzerinde “heterojen yapı, çöküntü bölgeleri, sosyal hareketlilik, sanayileşme ve kentleşme” gibi etkenlerin, doğrudan veya dolaylı olarak etkilerine bakmaktadır. Shaw ve McKay ise; yoksulluk, kültürel karmaşıklık ve şehirlerdeki değişiklikler şehir yaşamlarını şekillendiren bu etkenlerin toplumsal çözümlere yol açtığını savunurlar. Çünkü bu etkenler, insanların “toplumsal değerlere” bağlılıklarını azaltarak, onları suç yöneltir (Akıncı, 2016:141).

Sosyal düzensizlik teorisinde Shaw ve McKay'ın suç olgusunu yeteri kadar test edemediğini iddia ederek “ Robert J. Sampson ve W. Byran Groves suç olgusunu test eden ilk araştırmacılar olmuştur. Sampson ve Groves'e göre suç ile etnik yapı, gelir düzeyi, nüfus hareketliliği ilişkisi sosyal düzensizlik kuramını açıklamada yetersiz kalmaktadır. Onlar sosyal düzensizlik kuramına iki önemli kavram daha eklemişlerdir. Bunlar “ Kentleşme” ve “Aile Yapıları” kavramlarıdır (Dolu, 2012:222).

Yeni teorik çerçevede Sampson ve Groves'a göre Suçun nedenleri aşağıdaki gibidir.

Sosyal Düzensizlik

Çöküşü

- Etnik Heterojenlik
- Nüfus Hareketliliği
- Parçalanmış aileler
- Kentleşme
- Düşük sosyo-ekonomik statü

Sosyal Kontrol Mekanizmalarının

- Yerel düzeyde zayıf arkadaşlık bağları
- Yeterince gözetlenmeyen ergen grupları
- Düşük Organizasyonel katılım

YÜKSEK SUÇ ORANLARI

Sampson ve Groves (1989) bununla birlikte sosyal düzensizliği farklı bir bakış açısıyla ele almıştır. Shaw ve McKay'ın inşa ettiği sosyal düzensizliği açıklayan

değişkenlerin suçlu davranış üzerinde doğrudan etkili olmadığı, bu değişkenler arkadaşlık bağlarının zayıflaması, genç/çocukların kontrollerinin yeterince yapılamaması ve insanlar arasında örgütlenmenin yeteri kadar olmaması gibi unsurlar dolaylı olarak etkileyerek toplumda sosyal kontrolün zayıflatarak suça neden olmaktadır (Dolu, 2012:223).

Sosyal düzensilik teorisine önemli katkıları olan Sampson ve Groves'den sonra Bursik ve Grasmick (1993), "Mahalle ve Suç: Etnik Toplumsal Kontrolün boyutları" başlıklı çalışmaları ile sosyal düzensizlik teorisini yeniden düzenlemişlerdir. Onlara göre mahalli düzeyde sosyal kontrolün ele alınması önemlidir. Bu ise sosyal ağların formel ve informel düzlemde olmasıyla şekillenmektedir. Bu bağlamda sosyal ağların mahalli düzlemde insanların sosyal yaşamlarına olumlu katkı sunması suç davranışının oluşmasını engellemektedir (Akgül&İrmak, 2016:78).

Dolu'ya göre; sosyal düzensizlik teorisi suçlu davranışı açıklamak için dört varsayım olduğunu söyler. Bunlar;

- 1) Suç ve sapma toplumdaki kontrol mekanizmaları ve kurumların etkinliklerini yitirmesi sonucunda ortaya çıkar.
- 2) Hızlı kentleşme göç ve sanayileşme sonucunda sosyal kontrol mekanizmaları daha çabuk/kolay çöker.
- 3) Suçluların mahalli dağılımı belli bir ekolojik sisteme göre gerçekleşir.
- 4) Sosyal düzensizliğin olduğu yerlerde suç nesilden nesile aktarılır ve sürekli suç üretilir. Yani suçun devamlılığı sağlanır. Kısaca bu teori suç ve çevre arasında güçlü bir bağ olduğunu ortaya koymaktadır (Dolu, 2012:229).

3.4.3. Gerilim Kuramı

Gerilim teorisi suç konusunu mikro ölçekte ele alır ve toplum içerisinde bazı insanların neden daha fazla suç işlediği sorusuna cevap arar. Gerilim teorileri, sosyal yapı teorileri içerisinde toplumsal normların ve değerlerin benimsenmemesi ve bireylerin toplum tarafından meşru kabul edilen hedeflere ulaşacak imkânlarının olmaması ve ihtiyaçlarına ulaşamamalarından dolayı hissettikleri gerilimlere odaklanmıştır (Karğın, 2016:60).

Gerilim teorisini kavramsallaştıran ilk kişi Merton'dur. Fakat Merton Durkheim'in anomi kavramını geliştirerek kendi teorisini oluşturmuştur. Gerilim teorisi açıklanırken Durkheim'in "İntihar" adlı eserinde sosyal düzen\düzensizlik ile insanların

eylemleri arasındaki ilişkiyi anlatır. Sosyal etkenlerin insan davranışları üzerindeki etkisini gösterir. Özellikle “Anomik İntiharları” değerlendirmiştir. Merton’ un, sapmada biyolojik temelli bir şeyin olmadığını ve suçu açıklarken sosyal temellere dayandırması, onun teorisini sosyolojik kılmıştır (Akgül&İrmak, 2016:80).

Durkheim’e göre; toplumda sosyal dayanışmanın azalması ve normların yitirilmesi toplumdaki düzenin bozulmasına ve dolayısıyla anomik eylemlerin artmasına neden olmaktadır. Merton ise anomi kavramını farklı tanımlamıştır, ona göre anomi toplum tarafından kabul edilen hedeflere ulaşmak için var olan imkânların yetersizliği sonunda insanların yaşadığı çatışmadır. Durkheim’den farklı olarak anominin sadece kuralsızlık zamanlarında değil, normal istikrarlı zamanlarda da ortaya çıkabileceğini savunur (Merton, 1938:674).

Gerilim kuramı, Merton tarafından geliştirilmiştir. Suçlu davranış ve sapma eylemleri Amerika toplum yapısının doğal bir sonucudur. Merton’a göre, Amerika toplumu sosyal yapı olarak alt sınıfa mensup ve özellikle siyah ırktan olanların sınıf ve sosyo ekonomik olarak durumlarını iyileştirmelerinin çok zor olduğunu söyler. Amerika toplumunda, alt sınıftakiler arasında yasal yollarla iyi bir eğitim alarak iyi şartlarda okuyup ve yine iyi bir mesleğe sahip olmak neredeyse olanaksızdır. Bu sınıftaki insanların suçlu davranış potansiyelinin daha aktif olduğu gözlemlenmiştir (Karğın, 2016:64).

“Merton, alt sınıfa mensup olan bireylerin, meşru amaçlara yasal yollardan ulaşma imkânlarının bloke edilmiş olduğuna inanmaktadır”. Bu çerçevede; alt sınıfa mensup dezavantajlı dediğimiz grubun bireyleri, ekonomik açıdan iyi veya statülü sınıfla aynı imkânlarda olamadıkları için, bir üst sınıfa girebilmek adına birçok gayri meşru yolları denediklerini söyleyebiliriz. Bu sebeple Merton’a göre suç, “Ani sosyal değişme ile ortaya çıkan bir olgu değil, daha çok toplumsal yapı fenomenidir”. Bundan dolayı Merton, suçun kaynağını sosyal yapılar içinde aramıştır (Merton, 1938:674).

Merton klasik gerilim teorisini açıklarken; insanların Amerikan rüyasını gerçekleştirmek için bazen kültürel hedefler ile toplumsal normlar arasında kalmaları durumunda suçlu davranışın oluşmasını normal olduğunu söyler. Toplumdaki normların insanlarda uyum davranışı yerine çoğu zaman uyumsuzluk yarattığını da vurgulamaktadır. Her insanın sahip olmak istediklerine ulaşması için bazen sosyal normlarla karşı karşıya gelebileceğini söyler. Böylece toplumda bir kuralsızlık oluşur ve bu kuralsızlık Merton’a göre daha çok maddi kaynaklı problemler olduğunu öne

sürmüştür. Kısacası insanlar sahip olmak istedikleri hayata ulaşmak için bazen normlarla karşı karşıya gelebilir. Böylece gerilimin ve beraberinde suçun oluşması olağandır (Dolu, 2012:313).

Merton'a göre toplumun sosyo-kültürel yapısında önemli olan iki unsur vardır. Bunlardan birincisi; kültür tarafından meşru kabul edildiği için o toplumun üyeleri tarafından da onay görmüş arzu, hedef ve amaçlardır. Kültürler tarafından bu sıralama hiyerarşik olarak sıralanmıştır. İnsanlar bunlara ulaşmak için gayret göstermeleri gereklidir. Biyolojik itilmelerle bu hedeflere ulaşılamaz. İkinci unsur ise kültürün tayin ettiği amaçlara ulaşmak için bazı yollar vardır. Bunlardan bazıları toplumlarda örf ve adetler olarak bilinir. Bunlar kişinin toplumdaki hareketlerini kurallardır. Bu iki unsur birbiriyle dengelidir. Eğer denge bozulur biri diğerinden daha fazla önem görürse o zaman toplumda denge bozulur ve anomi başlar (İçli, 2016:102).

Tablo 2: Merton'ın Davranış Modları

Uyum Modelleri	Kültürel Amaçlar	Kurumlaşmış Yollar	Sonuç
Uyumluluk (Conformity)	+	+	Sapma yok
Yenilikçilik (Innovation)	+	-	Sapma ve suç davranışı
Şekilcilik (Ritualism)	-	+	Sapma var ama suça yönelik değil
Geriçekilme (Retreatism)	-	-	Sapma var, suça meyil var
İsyen (Rebellion)	+	+	Sapma var, olumlu ya da lumsuz eylem

Merton'a göre sosyal sistem ile sosyo-kültürel yapı birbiri ile uyum halindeyken dengededir. Fakat kültürel amaçları ve bu amaçlara ulaşmak için kullandıkları araçlar ne zaman çakışırsa o zaman ortaya anomi çıkar. Merton kültürel amaçlar ile kurumsal normlar arasında çatışma olduğu durumlarda, bireyler beş farklı davranış türü gösterdiğini söyle açıklamaktadır. Merton, beş uyum tipini tablo 2' de gösterilen şema ile sunmuştur. Şemada (+) lar kabul, (-) ler reddetmeyi, (+, -) ise mevcut değerlerin reddini ve onların yerine yeni değerler ortaya koymayı ifade eder (İçli, 2016:103-104).

Merton'ın ortaya koymuş olduğu davranış modelleri tiplerinden dördü sapma davranışını göstermektedir. Uyumluluk modelinde insanlar hem kurumsal araçları hem de bu amaçlara ulaşmak için belirlenen kültürel araçları kabul ederler. Durağan toplumlarda en yaygın davranış modelidir. Yenilikçilik uyum modelini kabul edenler toplumun amaçlarını da kabul ederler fakat onlara ulaşmak için var olan yasal yollar sınırlı olduğu için yeni yollar keşfederler. Bu yollar yasa dışı olarak kabul edilen hırsızlık ve soygun gibi farklı suçlar olabilir. Şekilcilik tipi ise uyumda, insanlar daha önceden inandıkları amaçları ihmal ederek, mevcut meşru amaçlara aşırı değer verirler. Amaçlarından uzak düşmüşlerdir fakat kurallarına göre oynarlar ve kurum normlarına uyumları devam etmektedir. Geri çekilme en genel olmasına rağmen en az görülen tiptir. Bu uyum modelinde toplumsal hedeflere ve sunulan araçlara eşit mesafede durma, bireyin kendini geri çekme halidir. Bu tipte uyum ya da kötü uyum gösteren kişiler yabancılaşmışlardır. Toplumsal değerler konusundaki fikir birliğine katılmazlar. Buyum tipindeki insanlar içe dönük, uyuşturucu bağımlısı, alkolikler vb. kişilik tipleri örnek verilebilir. İsyan uyum tipinde kişiler mevcut yolları kabul etmeyen kişi kayıt dışı yollarla yeni bir sosyal düzen kurmaya teşebbüs ederler. Merton'a göre bu uyum tipi diğerlerinden farklıdır. Bu uyum tipindekiler yasalara uymak yerine onu değiştirmek isterler ve bunun için yeni yollar denerler (Burkay, 2008:45).

Sonuç olarak Merton'a göre suç, hedefler ve yollar arasındaki uyumsuzluğun bir sonucudur. Başarılar elde etmek için uğraşan insanlar üzerinde baskı arttıkça insanların davranışları üzerinde toplumun kontrol mekanizmaları da zayıflamaktadır. Bireyin meşru yollardan sonuca gitme isteği gittikçe azalmakta hatta “Sonuca Giden Her Yol Mübahtır.” anlayışı daha cazip gelmektedir. Bu felsefeyi ilke edinen bireyler için artık yarışmaktan çok kazanmak önemli olmuştur. Bu anlayışın hâkim olmasıyla toplumsal yapılar zarar görmüştür ve kazanma arzusuyla bireylerin meşru olmayan yollara yönelerek hareket etmeleri antisosyal ve suçlu davranışları beraberinde getirmiştir (Merton, 1938:682).

3.4.4. Sosyal Öğrenme Kuramları

Sosyal öğrenme teorisyenleri, suçun suç faaliyetleriyle ilişkili normları, değerleri ve davranışları öğrenmenin bir ürünü olduğunu savunurlar (İçli, 2016:127).

Sosyal öğrenme, suçun asıl tekniklerin yanı sıra suçluluğun psikolojik yönlerini ve kişinin yaşadığı faaliyetlerle ilişkisinin nasıl başa çıkacağı konusunu içermektedir.

Sosyal öğrenme kişinin kendi kendine öğrenmesinin dışında bir grup içinde öğrenme şeklidir. Suçlu davranışı öğrenme teorileri farklı sosyal ortamlarda insanların suçu öğrendiğini savunur (Kılıç, 2016:221).

Sosyal öğrenme teorisi, sosyal süreç teorilerinin neredeyse hepsiyle uyumlu bir teoridir ve önem derecesi bakımından lider durumda sayılır (Dolu, 2012:236).

Sosyal öğrenme teorilerinin geçmişi 19. yüzyıl'da Gabriel Tarde'nin "Taklit" teorisine dayanır. Tarde özellikle dönemin en popüler teorisi olan Lombroso'nun biyolojik anormallik teorisini reddetmiştir. Suçlu insanların normal bireyler olduklarını ve suçlu davranışın tıpkı diğer yasal olan davranışlar gibi öğrendiklerini iddia etmiştir. Tarde'ye göre insanlar " bir elbise modelini kopya eder gibi davranışlarını taklit ederler" (İçli, 2016:127).

Sosyal öğrenme teorisyenlerine göre çocuklar, yetişkinlerin şiddet içeren davranışlarını öğrenirler. Daha sonraki yıllarında bu saldırgan davranışları kalıcı hale gelir. Bu teoriyi savunanlara göre kişinin şiddet eğilimlerini aktifleştiren asıl faktör çevredir. Modern toplumlara göre şiddet davranışları üç kaynak tarafından şekillendirilir. Bunlar;

1. Şiddet içerikli davranışlar sergileyen çocukların aileleri incelenerek aile üyelerinin de bu tür davranışlar sergiledikleri görülmüştür.
2. Şiddetin öğrenilmesinde en önemli ikinci kaynak çevredir. Sosyal çevrelerinde yasal ihlallere açık olan yerlerden oluşan alt kültüre mensup olan kişilerin, yasalara uyum gösteren kişilerle davranışları kıyaslandığında daha fazla şiddet içeren davranışlarda bulunma olasılıkları vardır.
3. Kaynak olarak kamuoyunu göstermişlerdir. Televizyon programları ve filmlerde şiddet kabul edilebilir bir olay gibi gösterilip sonrasında yasal otoritelerin ihlal edenlerin de kahraman olarak gösterilmeleri şiddete yönelik davranışların öğrenilmesine neden olmaktadır (İçli, 2016:128).

Akers kendisinden önceki "Ayrıcı Birliktelikler Teorisini" genişleterek sosyal öğrenme teorisini geliştirmiştir. Bu teoriye göre insanlar suçlu davranışı doğuştan kazanamazlar, hayat tecrübeleriyle beraber çevrelerinde şiddet içerikli davranışlarını öğrenerek suça karışırlar. Bazen sosyal çevrelerinde bazen de televizyon veya sosyal medya aracılığıyla şiddet davranışları sergileyen insanları gözlemleyerek öğrenmektedirler (Muş, 2016:181).

Aker's sosyal öğrenme teorisini dört bileşen üzerine inşa etmektedir. Bunlar;

1. Ayırıcı Birliktelikler
2. Tanımlamalar
3. Ayırıcı Pekiştirme
4. Taklit

3.4.4.1. Ayırıcı Birliktelikler

Bu teori suçlu davranışı öğrenmenin bir çıktısı olarak görmektedir. Biyolojik ve psikolojik nedenler suçlu davranışa etkisi olmadığını, suç modelleri yüz yüze gelme sonucunda öğrenilir. Bu teori suçluluğu küçük ve kendisine yakın gruplardan öğrenir (Akıncı, 2016:200).

Sutherland'a göre suçluluk sadece yaş, ırk, cinsiyet gibi faktörlerle sadece açıklanamaz. Ona göre suçluluğun tek kaynağı bireysel özellikler ve sosyo-ekonomik pozisyonlar değildir. Bunların yanında kültür de bireyin öğrenme sürecini etkileyecek bir üründür (Bal, 2016:117).

Sutherland Beyaz yaka suçluluğu üzerine yaptığı çalışmasında yaşadığı dönemde suçlulukla ilgili yaygın olan bir fikrin değişmesine yol açmıştır. Bu fikir o dönemde suçlu davranış sosyo-ekonomik durumu iyi olan insanlar tarafından değil, daha çok yoksulluk, alt-kültür, düşük zekâ seviyesine sahip kimseler tarafından işlendiği fikri yaygındı. Sutherland bu çalışmasıyla suçun tüm sosyal çevrelerde işlenebileceği düşüncesini yaygınlaştırdı (Muş, 2016:177).

3.4.4.2. Tanımlamalar

Sosyal öğrenme kuramı; suçu, kriminolojik olaylarla beraber toplumdaki kurallar, değerler ve davranışların öğrenilmesiyle alakalı olarak açıklamaya çalışır. Bu kuram, hem yasal olmayan davranışta suç değerini rasyonelleştirir hem de suç tekniklerinin öğrenilmesini içerir. Sosyal öğrenme kuramı; aynı zamanda “ayırıcı birleşenler, ayırıcı pekiştirme ve nötrleştirme teorisi” gibi yaklaşımları da içermektedir (Siegel, 2011:236).

Sosyal öğrenme kuramı içerisinde bulunan “ayırıcı birleşenler kuramı” Sutherland tarafından geliştirdi. Ona göre suçluluk, insanların “kriminal değer ve normlarla” etkileşimleri sonunda öğrendikleri bir şeydir; başka bir ifadeyle suçu “sosyal etkileşim” kavramıyla anlatmaktadır. Fakat ona göre, suçluların bir araya gelmesi suçlu davranışın

oluşması için yeterli bir sebep değildir. Suçlu davranışın ortaya çıkmasında; “ suçlu gruplarla olan ilişkinin sıklığı, süresi, önceliği ve yoğunluğu” da önem arz eder (Dolu, 2012:255).

Bu kurama göre suç, ne biyolojik sebeplere bağlı oluşan zekâ seviyesindeki düşüklük ve doğuştan getirilen bireysel eksiklerle, ne psikopatik ve kişilik bozukluklarıyla ne de yoksulluk gibi ekonomik kaynaklı sebeplerden dolayı ortaya çıkmaz. Suçu tamimiyle toplumsal etkileşim çerçevesinde bir “öğrenme faaliyeti” sonucunda ortaya çıktığını savunur (Siegel, 2011:237).

3.4.4.3. Ayırıcı Pekiştirme

Ayırıcı pekiştirme, suçlu davranışı yapan kişinin olaydan sonra işlediği suçun ona zarar mı, kar mı getireceğine bakarak daha sonrasında suç işlemeye devam edip etmeyeceğini karar vermesine denir (Balcıoğlu, 2016:100).

Bireyler suçlu davranışı işlemeyi ister bıraksın, isterse devam etsin bu kararı geçmiş, bugün ve gelecekte suçlu davranışının sonunda kazanacağı ödül veya kaybedeceği ceza beklentisine bağlıdır (Dolu, 2012:257).

Akers’göre bu teoriyi Sutherland’ın teorisi ile B. F. Skinner’in çalışmalarıyla bütünleştirdi. Ona göre, insanlar normal davranışlarını operant şartlanma ile öğrenirler. Sosyal davranışlar başkalarının davranışlarını model alması ve şartlanma yoluyla elde edilir. Davranışlar olumlu olduğunda ödüllendirilir ve davranış güçlendirilir, fakat ceza verildiği zaman ise tam tersi davranıştan kaçınılır (negatif güçlendirme). Davranış, ceza veya ödülün alınamaması ile zayıflatılıyor. Davranışların sapmış veya uyumlu davranışı olduğunun belirlenmesi, geçmişte mevcut cezalar ve ödüller ile alternatif davranışa ilişkin ödüller ve cezalar olarak tanımlanan ayırıcı güçlendirmeye bağlıdır (İçli, 2016:133).

Ödül ve ceza ayırıcı pekiştireç görevi görür. Ayırıcı pekiştirme (güçlendirme) teorisi ayırıcı birliktelikler teorisinin önüne geçer. Psikoloji biliminin ortaya koyduğu yeni bulgular bireyin suçun işlenmesi ve devam ettirilmesi noktasında akla gelen soruları giderebilecek dinamik bir mekanizma öngörüsü ortaya koymuştur. Ayırıcı güçlendirme teorisine göre suçlu davranış operant (edimsel) davranıştır. Suçlu davranışların devam edip etmemesi davranışın sonuçlarına bağlıdır. Bireylerin suçlu davranışlar sonucunda kazandıkları para, çalıntı eşyalar, haz tatmin vb. her türlü sonuç suçlu davranışı pekiştirip güçlendiren önemli faktörlerdir. Bu tür edimlere Skinner “pozitif pekiştireç” adını vermiştir. Bu durum mala karşı işlenen suçların hepsi için geçerlidir (Dolu, 2012:255).

3.4.4.4. Taklit

Suç davranışının gözlem yoluyla taklit edilerek başka bireylerden öğrenilmesidir. Suçlu davranışa bakış açısı ait suçu haklı gösteren veya suçlu davranışın hatalı olduğunu söyleyen tanımlamalar taklit yoluyla ya da edimsel öğrenme ile öğrenilmiş olur. Taklit ile suç ilişkisi ilk olarak öğrenme metotlarıyla geliştirilmesi Tarde tarafından ortaya atılmıştır (Dolu, 2012:256).

Akers'e göre suçlu davranış Sutherland'ın da söylediği gibi suç sadece yakın sosyal çevremizdeki kişilerle etkileşimlerimiz sonucunda öğrenilen bir davranış değildir, aynı zamanda taklit yoluyla gözlem yaparak öğrenilen bir davranıştır. Bu teoride Tarde'nin "taklit" kavramı ile Bandura'nın "gözlemsel öğrenme" kavramlarının birlikte yorumlandığını görmekteyiz. Akers'e göre suçlu davranış öğrenme yolları; yakın çevremizden görerek taklit etme ile ya da tv, radyo, internet gibi kitle iletişim araçları üzerinden gözlemsel yolla öğrenilmiş olacağını savunur (Balcıoğlu, 2016:103).

3.4.5. Sosyal Kontrol Teorisi

Kontrol teorisyenleri "Neden bazı insanlar yapısal ve sosyal normlardan sapar?" ve "İnsanlar neden suç işler?" sorularına cevap ararlar. Diğer teorilerden fark "suç" olgusunun yerine "suçsuzluk" olgusunu açıklamaya çalışır. Çünkü bazı insanlar suç işleme fırsatları olduğu halde suç işlemezler. O halde diğer insanların neden suç işler? Sorusunu cevaplanması gerektiğine vurgu yapmışlardır (Balcıoğlu, 2016:103).

Sosyal kontrol teorisi suç kavramını, insanların sosyal normlara ve değerlerine olan bağımlılıklarıyla incelemiştir. Bu kurama göre insanların ailelerine, okula, dinlerine ve sosyal çevrelerine olan yüksek düzeyde bağlılıkları suçlu davranışlara engel olduğu gözlemlenmiştir. Aksi durumlarda "geleneksel kurumlara" bağlılıkların düşük çıkması durumunda ise suçluluk durumlarının arttığı gözlemlenmiştir (Kızmaz, 2005:165).

Sosyal kontrol teorisi alanında ilk çalışmalar Ivan Nye'nin çalışmalarıdır. Ivan Nye'nin 1958 yılında 780 genç ve çocuklarla yaptığı çalışmasında çocuğun suça bulaşmasında suçlu davranış öğrenmenin yanında kontrol eksikliğinden kaynaklandığını belirtmiştir. Bu çalışmasında özellikle az ve çok suç işleyen çocukların aileleri incelenmiştir. Araştırmanın sonunda fazla suç işleyen gençlerin "ailelerin ya çok baskıcı olarak gençleri sıkmakta oldukları ya da tam tersi aileler çocuklara/gençlere fazla para ile sınırsız özgürlük tanımışlardır. Tam tersi olarak az suç işleyen çocuklar, gençlerin aileleri ise çocuklarıyla sağlam ilişki kurarak onlarla her konuda rahatlıkla konuşabilmektedirler.

Nye kontrol teorilerini iç ve dış kontrol mekanizmaları şeklinde geliştğini söyler. Birinci faktör olan iç kontrol mekanizmaları insanın içinde olan öz kontrol mekanizması; ikincisi ise bireyin suç işlemesini engelleyen sosyal ortamın olduğu olduğunu savunur (Balcıoğlu, 2016:106).

Tam tersi olarak az suç işleyen çocukların/gençlerin aileleri ise çocuklarıyla sağlam ilişkiler kurarak onlarla her konuda rahatlıkla konuşmaktadırlar. Nye'e göre aileler çocukların ihtiyaçlarını gidermekten son derece önemli olduğunu, eğer çocukların istekleri uygun yollarla giderilmezse veya sağlıklı bir iletişim kurulmazsa bu çocuklar ihtiyaçlarını farklı yollarla giderilmesi yani suç işlemeye zemin hazırladıklarını iddia etmektedir (Eker, 2016:?).

90'lı yılların en etkin kontrol teorisini olan Hirschi tıpkı diğer kontrol teorisyenleri gibi suçlu davranış insan doğasında vardır ve bu nedenle suç teorisyenlerinin görevi insanları “neden suç işlemediğini” açıklamak olduğunu savunmaktadır. Travis Hirschi'nin Sosyal Bağ teorisi formülasyonunda çocuk suçluluğunun sosyal kontrol teorisini geliştirmiştir. Hirschi'de Durkheim'in düşüncelerini takip ederek “birey ile toplum arasında gelişen bağ olacağını iddia etmektedir. Birey ile toplum arasındaki bağ ne kadar güçlü ise toplumsal kontrol o kadar güçlü olacak ve birey suç işlemeyecektir. Bu bağ oluşmadığından, güçlenmediğinden veya zayıfladığında birey suç işlemekten alıkoyan faktörler olmayacağından suç işleme mümkün olacaktır (Muş, 2016:112).

Hirschi'ye göre sosyal bağ teorisinin temel fikrin “çocuk suçluluğu başta olmak üzere suç davranışı, bireylerin yaşadıkları toplumla arasındaki sosyal bağların zayıflamasının veya kopmasının sonucu ortaya çıkmaktadır. Bunu durumu şöyle açıklamaktadır. Hirschi'nin 4 temel bileşeni vardır. Bunlar;

1. Bağlılık; Hirschi'ye göre başkalarına duyarlı olmayan içselleştirebilme ve bilinç geliştirme yeteneğiyle ilişkilidir. Başkalarına bağlanma mesela çocukların ebeveynlerine, öğretmenlerine ve akrabalarına karşı sevgi ve saygı ile bağlıdırlar. Kişilerin başka kişilere bağlanma gücü ne kadar güçlüyse suç işleme olasılığı da başkalarını anımsayarak ona göre davranma olasılığı o kadar fazla olur. Bireyin kendisi dışındaki başta anne-babası ve kardeşleri, arkadaş, komşu, akraba vb. toplumun tüm bireylerin içselleştirmesi süperego yani vicdanıyla ilgilidir. Hirschi “Bağlılık” (atuchment) modelinde en önemli bileşen olduğunu söylemektedir. Aksi halde birey kendisi dışındaki bireylerin kendisinden ne beklediğini önemsemezse onların kendisi hakkındaki fikirlerini dikkate almazsa sosyal normlarla bu kişinin hiçbir bağı yok

demektir. Hirschi'ye göre ne zaman toplumsal bağlar azalır veya toplumla tamamen koparsa, bireyde suç ve sapma davranışların kendisini toplumsal normlara yaptığı yatırımlara mal olacağını düşünmek zorundadır (Balcıoğlu, 2016:106).

Kişiyi suç davranışlarından koruyan en güçlü bağ ebeveynlerle olan bağlanmadır. Suç işlemeyi düşündüğünde bu bağlanma düzeyi göz önünde bulundurma olasılığı fazladır. Hirschi “çocuğu ebeveynlerine yabancılaştığında yeterli bilinç ya da süperego geliştirilmediğini” ileri sürmektedir (Bartollas&Schmalleger, 2017:115).

Hirschi ayrıca gençlerin ailelerinin yanında olmasa dahi aralarındaki bağlılığın gücü sayesinde gençler ebeveynlerine olan bağlılıkları sayesinde suçtan uzak durduklarını belirtmektedir. Fakat bu olumlu bağın tam tersi olarak Hirschi suçlu gençlere bağlılığın suç işleme olasılığı olduğunu belirtmiştir (Muş, 2016:113).

2. Adanmışlık: “Sosyal bağın maddi elementi” olarak tanımlanır. Suça bulaşan kişiler hayallerini, hedeflerini ve arzuladıklarını kaybederler. Bir kişinin suç işlemeyi düşündüğünde kaybedecek şeyi ne kadar çok ise o bireyin suç işleme olasılığı o kadar azdır. Örneğin iyi bir okula gitmeyi düşünme, silahlı kuvvetlerinde iş bulma hedefleri vb. ancak tam tersi kaybedecek şeyleri olmayan bireyler suç işlemekten korkmazlar (Muş, 2016:113).

Sosyal bağlanmanın ikinci unsuru, geleneksel aktivitelere ve dengelere adanmıştır. Bir birey; bazı hedeflere ulaşmak için zamanın ve kendini bir şeylere adar. Kendini bir şeylere adayan bireyler suç davranışının bedellerini ve kaybedecekleri düşüncesi bu riskin kabul edilemez sonucuna ulaşır (Bartollas&Schmalleger, 2017:115).

3. Katılma (Katılım): Bir kişinin yasal faaliyetlerde ne kadar fazla zaman geçirirse topluma uyuma olasılığı da o derece artar (İçli, 2016:138). Kalıtım da bireyi suçlu davranışlardan uzak tutan faktörlerden biridir. Bireyin zamanı ve enerjisi sınırlı olduğunda suç işlemeye zamanı olmaz. Geleneksel aktivitelere katılan kişiler randevular, zaman sınırı, çalışma saatleri, planlar vb. ile bağlıdır. Bu nedenle Hirschi “sapkın eylemlerde bulunma olasılıklarının nadir olduğunu söyler çünkü bu bireyler kendi eylemlerinin arkasından giderken sapkın davranışlarda dahi bulunmayı düşünemezler (Bartollas&Schmalleger, 2017:115).

4. İnançlar: Sosyal bağ teorisinin bu bileşeni bireyin belirli inançları olan bağlılığını ifade eder. Buradaki inanç dini anlamda bir inanç değildir. Hirschi bireylerin kanunlara karşı gelmelerine engel olan en önemli, etkenlerden birinin kanunların hakkaniyetli olduklarına inanmalarıdır. Bu inanç doğrultusunda kanunlara uymayı birer

gereklilik olarak görürler ve kanunların hakkaniyetini içselleştirdiğini ve ona uymanın doğru olduğuna inandıkları oranda suçtan uzak dururlar. Tam tersi kanunların tarafsızlığını sorgulayan bireylerin kanunlara karşı gelme olasılıkları fazladır (Balcıoğlu, 2016:107).

Hirschi'ye göre bir kişinin toplumsal normlara ahlaki geçerliliğine bağlandıkça onun topluma olan uyum olasılığı da artar (İçli, 2016:138).

Dört ana kontrol mekanizmasının öngördüğü “sosyal bağ teorisi” ile Hirschi (1969), bireyleri suç işlemekten alıkoyan temel koruyucuları gözler önüne sermiştir. Bu unsurları meydana gelecek zafiyet ile birey adım adım suç işlemeye daha müsait hale gelir. Dolayısıyla, bu teori çerçevesinde suçu engellemenin yolu bireyi topluma bağlamaktan geçmektedir (Dolu, 2012:279).

Hirschi suçun sosyal açıdan kabul edilemeyen davranışları yasaklayan güçlü inançları olmasından doğduğunu söyler. Bu inançlara, kanunlara ve toplumsal normlara saygılı olmayı içerir. Kanunlara karşı saygı toplumdaki diğer insanlara özellikle de ebeveynlere yakın ilişkiler kurarak gelişir. Sosyal Kontrol kavramı çok geniş destek bulmuştur ve çok güçlü yönleri vardır. Diğer kuramlarda farklı olan deneysel açıdan incelemeye elverişlidir. Hirschi, kuramını gençler/ergen gruplar üzerinde test edebilmiştir. Bu kuram suç davranışlarına çok yararlı bakış açıları kazandırmıştır. Örneğin, aile içi ilişkilerin önemi, okul ve suç arasındaki ilişki, bu kuramın ele aldığı önemli olanlardır (Bartollas&Schmallegger, 2017:117).

Sosyal kontrol kuramı; çocukluk yıllarında içsel denetim mekanizmasının yeterince gelişmemesi ya da sonraki yıllarda işlev bozukluğuna uğramasıyla beraber aile ve okul çevresinden edinilen sosyal rollerin çatışması durumunda bireylerin sapkın ve suçlu davranışlar geliştirmesine etki etmektedir (McShane&WilliamsIII, 2007:133-134).

Sonuç olarak kontrol teorisi çocuk ve yetişkin suçluluğun açıklanmasına önemli katkılarının yanında suç eylemlerini açıklamada yeterli olmadığını özellikle ciddi suçları kapsamadığı sorgulanabilir (İçli, 2016:139).

3.4.6. Damgalama Kuramı

Bu kuram; insanların etiketlendikleri zaman suç işleme olasılıklarının arttığını söylemektedir. Çünkü damgalama kuramına göre, insanlar kötü ve sapkın bir şeyleri yapmakla suçlandıkları zaman toplum tarafından dışlandıkları düşüncesine kapılırlar ve

bu dışlanmışlık duygusu da bu suçlu gruplarla iletişime geçmelerine vesile olur (Kızmaz, 2005:167).

Damgalama kuramının suça ilişkin yaklaşımı diğer kuramlardan farklıdır. Önceki teoriler; “birey niçin suç işlemektedir” sorusunu sorarken, damgalama kuramı da, “niçin belirli davranışlar sapma olarak tanımlanmaktadır?” sorusunu cevabını bulmaya odaklanmıştır. Damgalama teorisi (labelling theory) analizin yerine suçlar ve suçlu davranışlar yerine, bu kişilere gösterilen tepkileri suçlu damgasını vurarak suçlu olarak yaftaladıkları insanları kontrol altına almaya çalışanları ve bu damgalama sürecini yerleştirirler. Agnew’in dediği gibi Bu yönüyle damgalama teorisi aslında bir suç teorisi değildir. Suçlama teorisidir (Siegel, 2005:178).

“Damgalama perspektifi veya damgalama yaklaşımı” olarak da bilinen damgalama teorisi, Klasik Okul düşünürleri tarafından ortaya atılmıştır. Bu teoriye göre ceza veren adalet sistemi, insanlara ceza verirken damgalama yapmaktadırlar. Bunun için bazen adalete karşı olmayan insanları toplum kaybetmekle karşı karşıya kalmaktadır (Dolu, 2012:385).

Damgalama teorisyenleri, suçlu davranışın sosyal etkileşimin bir sonucu olduğunu göstermeye çalışmışlardır. Bu teorisyenlere göre bireyler, komşuları, öğretmenler, polis ve ebeveynleri ve oyun arkadaşları tarafından etiketlendikleri için suçlu kişi olurlar. Bu teori “Aptal”, “Zihinsel yönden dengesiz”, “Çocuk suçlu”, “Yetişkin suçlu” gibi etiketlerin olumsuz olduğunu ve bu etiketlemenin kişiye zarar verdiğini kabul eder (İçli, 2016:139).

Sosyolojik suç teorileri genellikle insanların neden suç işledikleri üzerinde dururken, damgalama teorisi özellikle toplumun suç davranışlarına gösterdiği tepkiler üzerinde durur.

- 1) Toplumun nasıl ve ne şekilde bazı davranışları suç, bu davranışta bulunan insanları da ne şekilde suçlu olarak damgalamaktadır?
- 2) Suçlu olarak etiketlenen kişilerin gelecekte davranışları üzerinde suçlu damgasının etkileri neler olacaktır?

Damgalama teorisyenleri suçlu damgasını toplumdaki yoksullar, zayıflar ve azınlıklar gibi dezavantajlı gruplara diğer gruplara kıyasla daha fazla uygulandığını savunurlar (Karğın, 2016:143).

Bu teori önce “Ayna Benlik “ veya “Sembolik Etkileşim” olarak adlandırılmıştır. Frank Tonnenboum’un çocuk suçluluğu alanındaki çalışmalarından sonra “Damgalama Teorisi” olarak adlandırılmaya başlanmıştır (Balcıoğlu, 2016:109).

Edwn M. Lemert 1951 yılında yayınladığı “Sosyal Patoloji” kitabıyla damgalama teorisinin temellerini atmıştır (Muş, 2016:151).

Lemert, “birincil” ve “ikincil” sapma kuramlarını kullanmıştır. Ona göre birincil sapma suç davranışlarında ilk faaliyetlerdir, etkisi az olup çabuk unutulur. Lemert’e göre birincil sapmalar norm ihlali ve insanlar üzerindeki etkisi çok az olup hemen unutilan sapkınlıklardır. Örneğin, bir üniversite öğrencisinin kampüsün kütüphanesinden bir kitap çalması. Bu hırsız ders kitabını başarılı bir şekilde çalışıyor, ders kitabını bir kurs için kullanıyor, mezun olmaya doğru gidiyor, sonradan birey hukuk fakültesini kazanarak mezun oluyor hatta ünlü bir hâkim oluyor. Bu örnekte bireyin hırsızlığı toplum tarafından fark edilmiyor. Kişilerin gelecek yaşamı üzerinde etkisi görece olarak çok az olan bir olaydır (Siegel, 2011:253).

İkincil sapma kişinin sapmış davranışının sonuçlarının kişiliğini yeniden organize ettiği zaman ortaya çıkar. Örneğin, uyuşturucu deneyen birinin bağımlı veya arada sırada içen birinin alkolik olması vb... (İçli, 2016:140).

Lemert’in ikincil sapma kavramı damgalama teorisinin özüdür. Suçlu bireyler kendilerini toplumda soyutlanmış ve kendi sapmış rollerine sıkıca kilitlenmiş hissederler. Bu kişiler gruplar oluşturmak için kendileri gibi etiketlenmiş başka birilerini ararlar. İkincil sapma böylelikle sosyalizasyon sürecinin bir ürünü olur (Siegel, 2011:253).

İkincil sapmalar, sapkın bir olayı gerçekleştirirler. Negatif bir etiket uygulayan sosyal kontrol teorisyenleri tarafından dikkat çeker ve etiketlenirler. Toplumda etiket uygulayan ve sosyal kontrol teorisyenlerinin dikkatini çekecek önemli bir sapkın davranış meydana geldiğinde sapkın hareketin sonuçları etrafında ikincil sapmalar oluşur. Yani etiketlenmiş suçlu kendi davranışlarını ve kişiliğini yeniden düzenler. Örneğin hırsızlık yapan bir kolej öğrencisi güvenlik görevlisi tarafından yakalanır. Hukuk fakültesi ile ilgili kurduğu hayalleri biter ve geleceği için seçeceği meslekler sınırlıdır. Bu olayı duyan kimseler onun için “ karakterden yoksun” diyor ve bu fikirleri toplumda yayılmaya başlıyor. Sonunda bu kişi bir uyuşturucu satıcısı oldu ve hapisanede hayatına son verildi. İkincil sapmalar sapkınlığa karşı sosyalleşme rolünü içerir (Siegel, 2011:253).

Şekil 4. İkincil Sapmanın Oluşum Süreci

Lemert’e göre etiketlenmiş kişi, kendisine karşı gelen toplumsal tepkinin yarattığı açık ve gizli sorunlara karşı savunma, saldırı ya da uyum sağlama aracı olarak ona dayalı bir rolünü kullanır (Siegel, 2011:253).

Etiketleme teorisinin önde gelen isimlerinden biri de Howard S. Becker’dır. Ona göre toplumsal düzene göre bireylere ve topluma zararlı olan davranışlar “Suç/ Ahlaksızlık/ İtaatsizlik/ Sapma veya Delilik” nitelendirmeleriyle adlandırılmıştır (Bal, 2016:66).

Becker’a göre suçlu kişi ile suçlu olmayan kişi arasındaki tek fark suçlu olanın etiketlenmiş olmasıdır. Yani sapma davranışı gösteren kişi davranışın niteliğinden dolayı etiketlenmez, kuralları uygulayamamasının sonucunda etiketlenir. Becker’ın damgalama teorisine en önemli katkısı “Sapma” kavramına net bir tanım getirmiştir. Sosyal reaksiyon kavramını da ceza konuları çerçevesinde genişçe ele almıştır. Becker’a göre suç toplum tarafından üretilmektedir. “Sosyal gruplar kanunları ve kuralları oluşturmaktadır ve bu kurallar özellikle bazı gruplardan olan insanlara uygulanmakta, kuralları ihlal eden davranışlar suç; ihlal edenler de suçlu olarak damgalanmaktadır”. Yani buradaki suç bir davranış ürünü değil damgadır; suçlu da suçlu damgası vurulan kişidir (Muş, 2016:154).

Becker’a göre her zaman ve her yerde bazı kişilerin suçsuz olması suçun statik olduğu anlamına gelmez. Aksine kişilerin hem davranışları hem de fikirleri değişir. Bu nedenle başkalarına karşı tepkileri de değişmektedir. Eğer biz bir kişiye suçlu gibi

davranırsak o kişi muhtemelen suçlu olacaktır. Örneğin; okullarda öğretmenler bazı çocuklara “zorluk çıkartanlar” olarak sınıflaması çocuktaki suç potansiyelini önlemek yerine tam tersi çocuğu yabancılaştırarak daha büyük dertlere götürebileceğini söyler ((Börekçi, 2012:?).

Damgalama teorisyenleri etiketleme sürecini anlamak için kanun yapanları ve uygulayanları incelemişlerdir. Burada “güç” kavramına vurgu yaptılar. Yasalar toplumda iktidarı elinde olanların çıkarlarını ve ideolojik kabullerini korumak için vardır. Polis ve mahkemeler uygulamalarını bu yüzden daha çok damgalanmış (beyaz olmayan) olanlara yaparlar. Statewatch’a göre Britanya’da siyahilerin beyazlara göre durdurulup aranma oranları 7,5 kat tutuklanma oranları ise 4 kat daha fazladır (Bal, 2016:73). Burada suçu oluşturan da damgayı vuran da yani suçu oluşturanlar da, suçlu damgasını vuranlar da aslında toplumda güçlü kimseler ve kanun yapanlar diye bilinen gruplardır. Toplumda gücü elinde olan ve kanunları yapanlardır. Suçlu damgası vurulan kişiler çoğunlukla dezavantajlı gruplara mensup olan kimselerden oluşmaktadır. Aslında dezavantajlı gruptaki kimseler yaptıkları davranışları, kendi yaşam tarzları ve yaşadıkları kültüre göre normal kabul edilen davranışlar olduğunu söylemektedirler (Karğın, 2016:145-146).

Braithwatin “Birleştirici Utandırma” kavramı ile damgalama teorisine yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Braithwatin’e göre “Utandırmak” teriminin damgalama olarak yorumlanmaması gerektiğini, utandırmanın biriyle toplumu birleştirici/bütünleştirici olumlu bir tarafı olduğunu ortaya koymuştur (Dolu, 2012:404).

Yeniden birleştirme ve bütünleştiren utanma daha çok toplumculuk duygusunun baskın olduğu toplumlarda görülmektedir. Toplumculuk duygusunun olduğu toplumlarda insanlar bir araya gelerek ve hissederek paylaştıkları ortak duygular vardır. Bu tarz toplumlarda utandırma da utanma da etkili ve aktif olarak uygulanabilir (Karğın, 2016:159).

Braithwaite “Neden bazı toplumların diğer toplumlara göre daha düşük suç oranlarına sahiptir?” sorusunu sormuştur. Bu soruya suç oranı düşük olan toplumların en iyi cezaları uyguladıkları için değil, suçlu davranışa karşı en kötü davranan toplumlardır. Braithwaite göre herhangi bir sapma veya suç davranışına iki farklı yaklaşım türünden bahsedebiliriz. Birincisi kamu tarafından gösterilen resmi tepkiler, ikincisi sosyal tepkilerdir. Sosyal tepkilerden kasıt “Utandırmalardır”. Braithwaite’e göre sosyal tepkiler kamu tarafından koyulan cezalandırmalardan daha etkilidir. Dolayısıyla utandırma etkin bir önleme yöntemi olarak kullanılmalıdır. Braithwaite utandırmayı 2

şekilde anlatmaktadır. Biri ayrıştırıcı veya dışlayıcı utandırma dediğimiz damgalama ikincisi ise birleştirici utandırmadır. Damgalama teorisine farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Birleştirici utandırma suçlu olarak anılan insanların aslında özlerinde iyi olduklarını sadece bazen hata yapabileceklerini söyler. Yani “Biz seni değil, davranışlarını ayıplıyoruz.” burada kişinin kendisi değil, suçlu davranışı ayıplanır. Birleştirici utandırma ile hatalı davranışlar onaylanmaz fakat bireyin kendisi saygı ve kabul görmeye devam eder (Dolu, 2012:409).

3.4.7. Çatışma Teorileri

1960’ların sonuna doğru “Conflict Criminology” olarak çatışma teorisi suçlu davranışa ceza ve adalet sisteminin ve devletin işleyişine bir güç ve çatışma eksenli farklı bir bakış açısı ortaya koymuştur. Çatışma teorisi Şikago okulundan Shaw ve McKay’in “Ayrıştırıcı Değerler Sistemi” kuramı ile Thorsten Selli’nin “Kültür Çatışması” kuramına ilişkin görüşleri ve damgalama teorisindeki Howard Becker’in suçu ve suçluyu belirleyen faktörün güç olduğu görüşü ile Karl Marx ve Engels’in sömüren-sömürülen, güçlü-zayıf ilişkilerini anlatan düşüncelerden faydalanarak oluşmuştur (Dolu, 2012:425).

Çatışma teorisine göre toplumda eğer bir kişi suçlu olarak etiketlenmişse bunun mutlak bir nedeni vardır. Eğer bu etiketler ilgilerle alakalı ise, ilgiler değiştiği durumda onlar da değişirler Çatışmacı teoriye göre gücü elinde tutmanın en iyi yolu sosyal kurumlara hâkim olmaktır. Bu teoriye göre “sosyal çatışma” bir silahtır. Hukuk kimin elindeyse güç de ondadır. Hukuk bir güç aracı olarak görülmektedir. Ralf Dahrendorf çatışmayı Marx Weber gibi sanayi toplumlarındaki sosyal değişimlerin doğal bir sonucu olarak görmüştür. Çatışma teorisi geleneksel teorilerden ayıran en büyük fark “güç, suç ve adalet” kavramlarına eleştirel bakış açısı olmuştur. Çatışma teorisyenleri gücün dağılımı konusundaki fikirlerindeki ortak nokta topluma hâkim bir sınıfın olduğudur (İçli, 2016:146-147).

1970’lerden itibaren çatışma teorisi kriminolojinin etkili konularından olmuştur. Bu teorinin en ünlü teorisini Ralf Dahrendorf’tur. Çatışma teorisi sosyo-ekonomik gücün suç ile ilişkisini açıklamaktadır. Güç eğer toplumda eşit olarak dağıtılmazsa çatışmayı doğurur. Güçlü bireyler kendi şahsi ihtiyaçları için kullanırlar. Çatışma teorisi gücü elinde bulunduran gruplar tarafından ortaya atılmıştır. Her toplumun belirli değerler üzerinde uzlaşarak bazı modellerden yola çıkmaktadır. Her toplumda, değerler üzerinde bir uzlaşma vardır fakat uzlaşma modellerine karşılık bir uyuşmazlık modeli öne atılmıştır.

Bu çatışma (uyuşmazlık) modelini Dahrendorf dört madde üzerinde durarak anlatmaktadır. Bunlar;

1. Toplumlar her zaman değişikliğe uğrarlar ve toplumlar için sosyal değişim kaçınılmazdır.
2. Toplumlarda mutlaka çatışma olmalıdır, toplumlar için sosyal çatışma kaçınılmazdır.
3. Toplumun her kesimindeki insanlar sosyal değişimde mutlaka payı olur.
4. Toplumda bazı üyelerin diğer üyeleri sınırlaması gerçeği üzerine toplum kurulur (Siegel, 2011:269).

George Vold'a göre suç sosyal çatışmanın bir ürünüdür. Suçun politika ve sosyal eşitsizliklerin bir ürünü olduğunu ileri süren ilk kriminolog Vold olmuştur. Toplum çeşitli gruplardan meydana geldiğini söyleyen Vold'a bu grupların her birinin farklı amaçları ve çıkarları söz konusudur. Bu çıkar ve amaçlar birbirleri ile uyuşmazsa gruplar arasında çatışma çıkar. Gruplar her zaman kendi menfaatlerini düşünür ve bu doğrultuda hareket ederler. Bu yüzden diğer gruplara karşı sürekli savunmada kalmak zorundadırlar. Burada toplumda güçlü olan grup ve azınlık gruplardan söz edilebilir. Azınlık gruplar yasama sürecine müdahale edebilecek kadar güçlü olmadıkları için, bu grup genellikle kanunlar karşısında suçlu olarak tanımlanırlar (Akıncı, 2016:188).

Vold'un bu görüşleri Dahrendorf'un "Endüstri Toplumunda Sınıf ve Sınıf Çatışmaları" adlı eserinden etkilendiğini göstermiştir. Dahrendorf bu eserde toplumdaki tabakalaşmaları ekonomik sınıflardan meydana geldiğini ve yetkilerin kullanımının farklı ellerden bulunduğunu açıklamaktadır. Bu durum günümüzde yetki elinde olanlar (yönetenlerin) ve yetkiye uyanlar (yönetilenler) olarak tanımlanmaktadır (Zembroski, 2011:250).

Çatışma teorisi insanların neden suç işledikleri ve suçun nedenleri konularını pek önemsememişlerdir. Daha çok çatışmanın toplumun bir karakteristik özelliği ve kaçınılmaz bir gerçeği olduğunu vurgulamışlardır. Ekonomik ve siyasi olarak güçlü olan grupların bu gücü kullanarak suçu hem de suçluyu üretir. Sonuç olarak çatışma teorisine göre ne kadar güçlü olursanız o kadar az suçlanır ve tutuklanırsınız ya da mahkûm olmazsınız. Aksi durumda ne kadar güçsüzsünüz, davranışlarınızın suç olarak görülme ihtimalide daha yüksektir (Karğın&Tosun, 2016:193).

Çatışma teorisyenlerine göre suçu önlemek ve suçlu davranışları cezalandırmak için var olan yasa ve adalet sistemini kullanmak sorunları çözemediği gibi durumu daha

da kötüleştirmektedir. Suçlu kişileri uzun süreli hapisle cezalandırma sistemi toplum için sorun çözücü bir davranış olmayacaktır. Daha büyük çaplı siyasi ve ekonomik eşitsizliği ortadan kaldırarak gücün adil dağılımını sağlayacak makro ölçekli sosyal politikalar yapılması gerektiğini önermişlerdir (Kargın&Tosun, 2016:194).

Thorsten Selli'nin "Kültür Çatışması Teorisi 'ne' göre; suçun temel nedeni "kültürler arası çatışma" 'dır. Selli'nin çatışma teorisi toplumlar farklı gruplardan oluşurlar ve her grup farklı kültürel normlara sahiptir. Suçta tam olarak burada ortaya çıkar Her kültürün diğer kültürle anlaşması ya da adapte olması zaman alacaktır. Farklı etnik yapı ve kültürel normlara sahip olan heterojen yapıdaki toplumlarda davranışlara uyma konusunda uyuşmazlıkların yani çatışmaların yaşanması olasıdır (Burkay, 2009:295).

Austin T. Turk'un "Çatışma Teorisine göre çatışma kuramı 1958'ler den sonra on yıllık bir durağanlık yaşamıştır. Daha sonraları 1970'li yılların başında çatışma kriminolojisinde bir canlanma meydana gelmiştir. 1696 yılında Austin T. Turk'un "Suçluluk ve Hukuki Düzen" isimli eseriyle çatışma teorisine yeniden canlılık kazandırmıştır. Turk (1696) insanların suç işlememesinin nedenleri dışında, hukuk da bazı davranışları suç olarak neden tanımlandığına ve bazı bireylerin toplumda neden suçlu kabul edildikleri sorularına yanıt aramıştır. Ona göre, modern toplumlarda yönetenler ile yönetilenler arasında sürekli bir çatışma vardır. Yönetenler hem kanun yaparlar hem de (polis, hâkim, savcı vb. vasıtasıyla) kanunları uygularlar. Toplumda yönetilenler yani zayıf olan kesim kendilerine göre normal davranışlar yaptıklarını düşündükleri için karşı tarafın kendilerine uyguladığı davranışları da eşitsizlik olarak algılayıp ve buna karşı tepki dile getirdikleri için suç işlemiş olurlar. Kısacası çatışma teorisi suçun asıl nedeni olarak devletin yani kanun koyucuların ceza adalet sistemindeki eşitsiz ve taraflı uygulamaların olduğunu söyler (Muş, 2016:199-200).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Genel Bilgiler

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (*Statistical Package for Social Sciences*) for Windows 21 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verileri değerlendirirken çıkarımsal istatistik metotları kullanılmıştır.

Anket iki bölümden oluşan, anketin ilk bölümünde suça sürüklenen çocukların demografik bilgileri; cinsiyet, yaş ve doğum yeri sorulmuştur. Anketin ikinci bölümünde eğitim durumu, çocukların yaşadıkları hane, ebeveynler ve ailenin tutumları ile ilgili sorular sorulmuştur. Anket sorularına verilen yanıtlar aşağıda tablolastırılarak değerlendirilmiştir.

4.1.1. Örneklem Grubunun Demografik Bilgilerine İlişkin Bulgular

Tablo 3: Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Erkek	61	100
Kız	0	0
Toplam	61	0

Tablo 3’de araştırma verilerine göre araştırma kapsamında yer alan çocukların cinsiyetlerinin oransal dağılımlarını verilmiştir. Bitlis Denetimli Serbestlik İl Müdürlüğü tarafından verilen 80 kişilik liste içinden 2 kız çocuğa rastlanılmıştır. Ancak çalışmada herhangi bir kız çocuğu ile görüşme olmamıştır. Kız çocukların ve ailesinin görüşmeyi kabul etmemeleri gibi nedenlerden dolayı kız çocukları örneklem grubunun dışında kalmıştır. Dolayısıyla örneklem grubu, mükerrer suça sürüklenen erkek çocuklardan oluşturulmuştur. Örneklem grubunda yer almasa da kız çocuklarının da suça sürüklendikleri bilinmektedir; fakat mükerrer suça sürüklenen çocukların cinsiyet özelliklerine baktığımızda erkek çocukların kız çocuklarına oranla daha fazla sayıda suça karıştığı görülmektedir.

Literatürde Bal'ın (2003) yaptığı çalışmada Isparta çocuk şubeye suç işlediği şüphesiyle getirilen 64 çocuktan 5'i kız 59'u erkek çocuktur. Ayan'ın yaptığı araştırmada 132 çocuğun 129'u erkek, 3'ü kızdır (Ayan, 2011:78).

Öter 'in (2004) çalışmasına göre 2004 yılının ilk 6 ayında Türkiye genelinde 28964 çocuk suç işlediği şüphesiyle emniyet birimlerine getirilmiştir. Bu çocukların 25402'si erkek, 2246'sı kızdır. Türkiye'de yapılan diğer çalışmalara bakıldığında suçlu erkek sayısının kız çocuk sayısına oranla çok fazla olduğu bilgileri çalışmamızı doğrular niteliktedir (Öter, 2005:47).

Tablo 4: Örneklem Grubunun Doğum Yerine Göre Dağılımı

Doğum yeri	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Adıyaman	1	1,6
Ahlat	1	1,6
Antalya	1	1,6
Ardahan	1	1,6
Siirt	1	1,6
Batman	2	3,3
Bitlis	25	41
Diyarbakır	1	1,6
Dört Yol	1	1,6
Erzurum	1	1,6
Güroymak	10	16,4
Hizan	2	3,3
Muş	3	4,9
Mutki	1	1,6
Şanlıurfa	1	1,6
Tatvan	4	9,8
Van	2	3,3
Yüksekova	1	1,6
Toplam	61	100

Tablo 4'e göre, örneklem grubunun doğum yerleri incelendiğinde Bitlis doğumlu (25 kişi) %41 ile ilk sırada yer alırken, Adıyaman doğumlu (1 kişi) %1,6, Ahlat doğumlu (1 kişi) %1,6, Antalya doğumlu (1 kişi) %1,6, Ardahan doğumlu (1 kişi) %1,6, Siirt doğumlu (1 kişi) %1,6, Batman doğumlu (2 kişi) %3,3, Diyarbakır doğumlu (1 kişi) %1,6, Dört Yol doğumlu (1 kişi) %1,6, Erzurum doğumlu (1 kişi) %1,6, Güroymak doğumlu (10 kişi) %16,4, Hizan doğumlu (2 kişi) %3,3, Muş doğumlu (3 kişi) %4,9, Mutki doğumlu (1 kişi) %1,6, Şanlıurfa doğumlu (1 kişi) %1,6, Tatvan doğumlu (4 kişi) %9,8, Van doğumlu (2 kişi) %3,3 ve (1 kişi) %1,6 Yüksekova doğumludur.

Araştırma kapsamından görüşülen çocukların doğum yerlerinde en yüksek oranı, Bitlis merkez (%41) doğumlular oluşturmaktadır. Bitlis merkezi, Bitlis'in ilçeleri olan Güroymak (%16,4) ve Tatvan doğumlu (4 kişi) %9,8 izlemektedir. Çocukların doğum yerlerine bakıldığında genel itibarıyla Bitlis merkez doğumlu olduğu görülmektedir. Antalya ve Hatay (Dört Yol) illerindeki doğum yerlerinin dışındaki bütün iller Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır. Görüşmelerde gözlenen çocukların çoğunluğunun kırsal kökenli oldukları ve benzer nedenlerle göç ile Bitlis ve ilçelerine geldikleri tespit edilmiştir. Ayrıca kent göç alan bir yer olmadığı için araştırma grubumuzda yer alan çocukların çoğunluğunu yerel halktan oluşmaktadır.

Tablo 5: Örneklem Grubunun Yaşlara Göre Dağılımı

Yaş	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
15	2	3,3
16	14	23
17	23	37,7
18	22	36
Toplam	61	100

Araştırma verilerine göre, araştırma kapsamında yer alan çocukların hangi yaş aralıklarına sahip olduklarının oransal dağılımları Tablo 5'de verilmiştir. Örneklem grubunun yaşları incelendiğinde 3,3'ünün (2 kişi) 15 yaşında, %23'nün (14 kişi) 16 yaşında, %37,7'sinin (23 kişi) 17 yaşında ve %36'sının (22 kişi) 18 yaşında olduğu görülmektedir.

Tablo 5'e bakıldığında, araştırma (gözetimine alındığı yıl dikkate alınarak), 18 yaşından küçük çocukları kapsamaktadır. Tabloda 18 yaşında görünen 22 çocuğun gözetimine alındığı yıllar dikkate alındığında, bu çocukların o dönem 18 yaşından küçük oldukları görülmektedir.

İnsanların toplumsal konumlarını ve rollerini belirlemede yaş önemli bir faktör olarak kabul edilmektedir. Yaş faktörü insanların tutumlarının, davranışlarının anlaşılması ve kişiliğin tanımlanması için oldukça önemli bir kavramdır. Yaşa bağlı olarak pek çok değişkende farklılıklar görülebilmektedir. Bu farklılıklar yaşla birlikte, cinsiyet, eğitim durumu, yetiştiği sosyal çevre, sosyo-ekonomik durumu vs. pek çok değişken bir arada etkili olabilmektedir.

Michael Gottfredson ve Travis Hirschi'ye göre suç faktörü birçok yerde yaş ile ilişkilidir. Yaş ile suç oranı arasındaki ters yönlü ilişki tüm dünya ülkelerinde bir genelleme özelliği göstermektedir. Kanılara göre artan yaşla birlikte suç oranı düşmektedir. Bu durumu da yaşlanma ve suça bulaşmaya karşı koyma kavramlarıyla açıklamışlardır. Özellikle suç ile ilgili teoriler yaş- suç ilişkisini yeteri kadar açıklayamamışlardır (İçli, 1993:31).

ABD'de son yıllarında 18 yaş altındaki çocuklarda suç işleme ve hüküm giyme sayısındaki gözlenen artış gençlerin toplumdaki normlara uymada sorun yaşadıkları ile açıklanmaktadır (Bartollas&Schmallegger, 2017:31).

4.1.2. Örneklem Grubunun Eğitim Durumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 6'ya göre örneklem grubunun eğitim durumu incelendiğinde, (4 kişi) %6,6'sının ilköğretim terk , (15 kişi) %24,6'sının ilköğretim, (3 kişi) %4,9'unun okur-yazar, (3 kişi) %9,9'unun okur-yazar değil, (20 kişi) %32,8'inin ortaöğretim ve (16 kişi) %26,2'sinin ortaöğretim terk olduğu görülmektedir. Çocukların çoğunluğunun ortaöğretim mezunu oldukları, ortaöğretim terk mezunlarının ise ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Okur-yazar olanların ise suç oranlarının önemli ölçüde düşük olduğu, buna ek olarak suç ile eğitim düzeyi arasında ters yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Eğitimlerini yarım bırakanlarla bırakmayanlar arasındaki fark değişkenlik göstermektedir.

Tablo 6: Örneklem Grubunun Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim Durumları	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Okur-yazar	3	4,9
Okur-yazar değil	3	4,9
İlköğretim	15	24,6
İlköğretim terk	4	6,6
Ortaöğretim	20	32,8
Ortaöğretim terk	16	26,2
Toplam	61	100

Tablo 6’da belirtildiği üzere, çocukların çoğu ortaöğretim (lise) düzeyinde eğitim görmektedir. 30.03.2012 tarih ve 6287 sayılı “İlköğretim ve eğitim kanunu ile bazı kanunlarda değişiklik yapılmasına dair kanun” gereği; 2012-2013 eğitim öğretim yılında 12 yıllık zorunlu eğitim sisteminin (4+4+4 eğitim sistemi) yürürlüğe girmesiyle birlikte suça sürüklenen çocukların bu eğitime zorunlu olarak devam ettiği söylenebilir.

Tablo 7: Örneklem Grubunun Okula Devam Etme Durumuna Göre Dağılımı

Okula Devam Etme Durumları	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Devam Ediyor	19	31,1
Devam Etmiyor	42	68,9
Toplam	61	100

Örneklem grubunun okula devam etme durumları incelendiğinde %31,1’inin (19 kişi) okula devam ettiği, %68,9’unun (42 kişi) okula devam etmediği görülmektedir ve bu durum Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7 incelendiğinde, örneklem grubundaki mükerrer suça sürüklenen çocukların çoğunun okula devam etmediği görülmektedir. Eğitime devam eden çocukların oranı, hem Türkiye hem de araştırmanın evreni olan Bitlis ilinin ortalamasının çok aşağısına denk gelmektedir. Araştırmaya katılan çocukların ilköğretimi tamamlamış ancak liseye devam edenlerin çok az olduğu söylenebilir. İlköğretime devam etme nedenleri olarak ise zorunlu eğitimden dolayı tamamlamış oldukları belirlenmiştir.

Grubun öğrenim düzeyinin düşük olmakla birlikte görüşmeler sırasında çocuklar bu kısa öğrenim yaşamı süresince hem okuyup, hem de çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmada çocukların eğitimlerine devam etmeme oranının yüksek oluşu bunun nedenlerinin neler olabileceğini sorgular. Bu bölgede çocuk suçluluğunun olmasının önemli bir sebebi olarak eğitimsizlik karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 8: Örneklem Grubunun Okula Devam Etmeme Sebebine Göre Dağılımı

Okula Devam Etmeme Nedenleri	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Ailesel faktörler	7	16,6
Ekonomik yetersizlikler	17	40,6
Kendim okumak istemedim	13	30,9
Okuldaki başarısızlıklarım	5	11,9
Toplam	42	100

Örneklem grubunun okula devam etmeme sebepleri Tablo 8’de verilmiştir. Tablo 8 incelendiğinde okula devam etmeyen 42 kişinin; %16,6’sının (7 kişi) ailesel faktörlerden, %40,6’sının (17 kişi) ekonomik yetersizliklerden, %30,9’unun (13 kişi) kendi okumak istememesinden ve %11,9’unun (5 kişi) okuldaki başarısızlıklarından dolayı okula devam etmedikleri görülmektedir. Çocukların okula devam etmeme nedenleri arasında en önemli sebep olarak ekonomik yetersizlikler olduğu görülmektedir.

Araştırma bölgesinin, Türkiye’nin diğer bölgeleri ile karşılaştırıldığında sosyoekonomik, kültürel ve demografik göstergeler vb. gelişmişlik göstergeleri açısından Doğu Anadolu Bölgesinde en düşük değerlere sahip şehirler arasındadır. Bu nedenle ekonomik olarak yetersizliklerin bu kadar çok olması sosyal yaşamı da doğrudan etkilemektedir. Çocuklar okula devam etmeme nedenleri olarak ailelerinin ekonomik sorunlarından kaynaklandığını öne sürmüşlerdir. İkinci neden olarak hem çalışmak hem de okumak zorunda kaldıklarında çalışmayı tercih ettiklerini ve okula kendi istekleriyle devam etmek istemediklerini belirtmişlerdir.

Çocuklara, Okula Neden Devam Etmedikleri? sorusu sorulduğunda; E. A. adlı çocuk şöyle söylemektedir; “Zevkine, o zamanlar hızlı yaşıyordum, esrar kullanıyordum onu bulmak için okuldan kaçıyorduk. Bir de arkadaş çevresi...”

O.U. adlı çocuk ise benzer bir cevap vermiştir; “Çevremdeki arkadaşlarımın hiçbirisi okula gitmediği için bende okula gitmek istemedim”.

Çocukların çoğunluğunun okula kendi istekleriyle devam etmedikleri görülmektedir. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında Yavuzer (1981), çocukların %75,2 oranında kişinin kendi istekleriyle okuldan ayrıldıkları saptanmıştır. Okuldan ayrılmalarda çocuğun kendi arzusunun yanı sıra, ekonomik yetersizliklerin daha yaygın görülen bir neden olduğunu söylenebiler (Yavuzer, 1981:152).

4.1.3. Örneklem Grubunun Ebeveynleri ve Hanelerine İlişkin Bulgular

Tablo 9: Örneklem Grubunun Yaşama Düzenlerine Göre Dağılımı

Yaşama Düzenlerine Göre Dağılımı Durum	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Aile ile	42	68,9
Akrabalar ile	1	1,6
Arkadaşlar ile	9	14,8
Ceza infaz kurumunda	6	9,8
Sokakta(evsiz)	2	3,3
Sosyal hizmet kuruluşunda	1	1,6
Toplam	61	100

Örneklem grubunun yaşama düzenlerine göre dağılımı Tablo 9’da verilmiştir. Tablo 9 incelendiğinde ankete katılan kişilerin (42 kişi) %68,9’unun ailesiyle birlikte, (1 kişi) %1,6’sının akrabalarının yanında, (9 kişi) %14,8’inin arkadaşlarıyla birlikte, (6 kişi) %9,8’inin ceza infaz kurumlarında, (2 kişi) %3,3’ünün sokakta (evsiz) ve (1 kişi) %1,6’sının sosyal hizmet kuruluşunda yaşadığı görülmektedir.

Gürler (2005) araştırmasında suça sürüklenen çocukların %43,5 ‘i gibi yüksek bir oranı aileleri ile beraber kaldıklarını, %23,9’unun da yakınlarının yanlarında kaldıklarını belirtmiştir (Ayan, 2011:86).

Araştırmamızda çocukların büyük çoğunluğunun aileleri ile kaldıkları bulguları literatürdeki bilgilerle paralellik göstermektedir.

Tablo 10: Örneklem Grubunun Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Annelerinin Eğitim Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Okur-yazar Olmayan	32	52,5
Okur-yazar	14	23
İlkokul Mezunu	7	11,5
İlkokul Terk	3	4,9
Ortaokul Mezunu	2	3,3
Lise Mezunu	2	3,3
Lise Terk	0	0
Üniversite	1	1,5
Toplam	61	100

Örneklem grubunun annelerinin eğitim durumları Tablo 10'da özetlenmiştir. Tablo 10 incelendiğinde; (7 kişi) %11,5'inin ilkokul mezunu, (3 kişi) %4,9'unun ilkokul terk, (2 kişi) %3,3'ünün lise mezunu, (14 kişi) %23'ünün okuryazar, (32 kişi) %52,5'inin okuryazar değil, (2 kişi) %3,3'ünün ortaokul mezunu ve (1 kişi) %1,5'inin annesi üniversite mezunudur.

Annelerin %52,5'i okuryazar değildir. Annelerin %23 ile çoğunluğu sadece okuryazar ve (yine %11,5 ile) ilkokul mezunudur. Araştırma sonuçlarından annelerin büyük çoğunluğunun eğitim durumlarının düşük olduğu tespit edilmiştir.

Ayan'ın (2011), çocuk eğitim evlerinde (İzmir-Elazığ-Ankara) hükümlü çocuklarla yaptığı çalışmada, çocukların annelerinin %53,8'i okuryazar değil, %18,9'u ise okur yazar ve ilkokul mezunu olup sadece %2,3'ü ortaokul mezunudur. Çalışmamız bu yönde yapılan diğer çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Tablo 11: Örneklem Grubunun Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Babalarının Eğitim Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Okur-yazar Değil	11	18
Okur-yazar	14	23
İlkokul Mezunu	17	27,8
İlkokul Terk	5	8,2
Ortaokul Mezunu	3	4,9
Lise Mezunu	4	6,6
Lise Terk	3	4,9
Üniversite Mezunu	4	6,6
Toplam	61	100

Örneklem grubunun babalarının eğitim durumları Tablo 11’de verilmiştir. Buna göre; (17 kişi) %27,8’inin ilkokul mezunu, (5 kişi) %8,2’sinin ilkokul terk, (4 kişi) %6,6’sının lise mezunu, (3 kişi) %4,9’unun lise terk, (14 kişi) %23’ünün okuryazar, (11 kişi) %18’inin okuryazar değil, (3 kişi) %4,9’unun ortaokul mezunu ve (4 kişi) %6,6’sının babası üniversite mezunudur. Babaların %27,9’u ilkokul mezunu olup, bunu %18’i okur-yazar değildir.

Akduman (2007), çocuklarla yaptığı araştırma sonucuna göre ebeveynlerinin öğrenim düzeyleri yükseldikçe çocukların daha az suça bulaştıklarını tespit etmiştir (Akduman, 2007:60).

Araştırmamızdaki babaların eğitim durumunun ilköğretim ve daha düşük düzeyde olması literatürdeki diğer bulgularla paralellik göstermektedir.

Tablo 12: Örneklem Grubunun Anne ile İle Bağıнын Biyolojik Durumuna Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Annesinin Biyolojik Olup Olmaması Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Öz	60	98,4
Üvey	1	1,6
Toplam	61	100

Örneklem grubunun anneleri ile biyolojik bağları Tablo 12’de verilmiştir. Bu kapsamda; (60 kişi) %98,4’ünün annesi öz, (1 kişi) %1,6’sının annesi öz annesi değildir. Çalışma grubumuzdaki çocukların annelerinin biyolojik annelerinin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Çalışma grubumuzdaki çocukların annelerinin üvey olması ile suçluluk arasında herhangi bir ilişki kurulamamıştır.

Anne ve babanın çocuğun üzerindeki etkileri farklılık göstermektedir. Annenin çocukla olan bağı biyolojik ve psikolojik olarak daha derin ilişkilidir. Çocuk sevgi ve şefkat gibi ahlaki özellikleri daha çok anneden alır. Annenin çocuğa karşı tutumları çocuğun tüm hayatını kapsar. Araştırmalar annenin ilgisi ve sevgisinden yoksun büyüyen çocukların tüm yönlerden sağlıklı gelişemeyecekleri ve sağlıklı kişilikler olamayacaklarını ortaya koymaktadır. Çocuğun biyolojik annesinden ayrı kalarak büyümesi çocukta birtakım davranış bozuklukları ve ruhsal gerginliklere yol açacaktır (Eryalçın&Duyan, 2016:98).

Avcı’ya göre ebeveynler ile çocukların birbirlerine karşı olumsuz tutum ve önyargıları aile içerisinde çatışmalara yol açmaktadır. Üvey ebeveynlere sahip ailelerde büyüyen çocukların yeteri kadar ilgi göremedikleri için aile ihtiyaç duydukları desteği aile dışında akran gruplarında aramaktadırlar. Bu durumun ise olumsuz bazı sonuçlar getirdiği söylenebilir (Avcı, 2011:134).

“Yaşam Tarzı” adlı bir başka çalışmada ise öz anne ve babasıyla yaşayan çocukların, tek ebeveynli ve üvey ailelerle yaşayan çocuklara göre ciddi suç işleme ve suça bulaşma ihtimalinin daha düşük olduğundan bahsedilmektedir (Eryalçın&Duyan, 2016:135).

Çocukların çoğunun anne-babasıyla büyüdüğü göz önüne alındığında araştırma sonuçları literatürdeki çalışmalarla paralellik göstermemektedir. Çocukların ve gençlerin kendi aileleriyle büyümeleri suçlu davranışa yönelmelerinde önleyici/koruyucu olmakla

birlikte, ebeveynler ile çocuklar arasında sağlıklı iletişimin olması, olumsuz rol model olma ve yanlış anne baba tutumları gibi olumsuz aile dinamikleri çocuğun suça yönelmesinde itici faktörler olarak değerlendirilebilir.

Tablo 13: Örneklem Grubunun Babası ile Bağının Biyolojik Duruma Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Babasının Biyolojik Olup Olmaması Duruma Göre	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Öz	60	98,4
Üvey	1	1,6
Toplam	61	100

Örneklem grubunun babaları ile biyolojik bağları Tablo 13’de özetlenmiştir. Buna göre; (60 kişi) %98,4’ünün babası öz, (1 kişi) %1,6’sının babası öz babası değildir. Ailelerin tanıtıcı özelliklerine bakıldığında çocukların büyük kısmının babaları kendi öz/biyolojik babaları olduğu görülmektedir.

Çocuklar üzerinde baba rolünün önemli birçok yansımaları olduğunu söyleyebiliriz. Çocuğun hayatında baba otoritenin sembolüdür. Bu nedenle korku ve saygının kaynağı baba olarak görülür. Babanın, kudret ve otoritesinin derecesi çocuğun ruhsal gelişiminde önemli role sahiptir. Normal ailelerde 3- 4 yaşlarından itibaren erkek çocuk üzerinde baba rol model olmaktadır. Böylelikle babanın çocuk üzerindeki etkisinin çok önemli olduğu görülmektedir (İmamoğlu, 2015:101).

Tablo 14: Örneklem Grubunun Anne ve Babasının Birlikte Yaşıyor Olma Durumuna Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Anne ve Babasının Birlikte Yaşıyor Olma Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Ayrı yaşıyor	10	16,4
Birlikte yaşıyor	51	83,6
Toplam	61	100

Örnekleme grubunun anne ve babasının birlikte yaşama durumları Tablo 14’de verilmiştir. Bu kapsamda; (10 kişi) %16,4’ünün anne ve babası ayrı, (51 kişi) %83,6’sının anne ve babası birlikte yaşamaktadır. Araştırmaya katılan çocukların büyük çoğunluğunun anne babası ile birlikte yaşamaktadır. Ebeveynleri ölüm, boşanma, vb. sebeplerden dolayı ayrı yaşayanlar ise (10 kişi) %16,4’dür.

Aslan (2012) yaptığı çalışmada, denetimli serbestlik altındaki çocukların ebeveynlerinin çoğunluğunun (%60) birlikte yaşadığını; Aksoy ve Ögel (2007) çalışmalarında suça sürüklenen çocukların ebeveynlerinin %75,3’ünün birlikte yaşadığı belirtilmiştir (Eryalçın & Duyan, 2016:67).

Ailelerin tanıtıcı özelliklerine ilişkin sonuçlara bakıldığında, çocukların anne babalarının birlikte yaşadığı sonucu literatürdeki bilgilerle paraleldir.

Fakat, Wells ve Rankin, 1957-1978 yılları arasında parçalanmış aile ve suç arasında yaptığı saha çalışmalarının sonuçlarıyla ilgili analizlerinde parçalanmış ailelerin çocuklarının suç oranı diğer ailelere oranla %10 ile 15 daha fazla olduğunu söylemektedir. Araştırma sonuçlarına göre suçlu çocukların parçalanmış ailelerden gelenler birlikte yaşayan ailelerden gelenlere göre daha fazladır. Sutherland, suçlu çocukların geldikleri ailelerin incelerken ölüm, boşanma veya ayrılma nedenlerinden biriyle parçalanmış ailelerin olduklarına dikkat çekmektedir (İçli, 1993:33-34).

Araştırmamızdaki çocukların anne babalarının büyük çoğunluğunun beraber yaşaması literatürdeki bu bilgilerle ülkemizde yapılan çalışma bulguları ile benzerlik göstermemektedir. Bunun nedeni ülkemizde geleneksel değerler ve kurumlar boşanmayı önlemesi ile açıklayabiliriz.

Bu durumu çocukların aileleri ile aralarındaki bağ ile açıklayan çalışmalar Mesela; Hirschi’ in, sosyal bağ teorisinde bahsettiği gibi, çocukların başkalarına karşı, özellikle anne-babalarına karşı hissettikleri bağın güçlü olması, suçu önlemede çok önemli bir etkidir. Zhang, Day ve Cao tarafından yapılan bir başka çalışmada ise “aile yaşam alanları içerisinde bulunan anne babaya bağlılık ve ebeveyn kontrolünün suça dolaylı” etki ettiğini söylemektedir (Muş, 2016:323).

Tablo 15: Örneklem Grubunun Aile Tipine Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Aile Tipine Göre Dağılım Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Geniş aile	22	36,1
Çekirdek aile	29	47,5
Parçalanmış aile	10	16,4
Toplam	61	100

Örneklem grubunun aile tipi tablo 15’de verilmiştir. Buna göre; (22 kişi) %36,1’i geniş aileye, (29 kişi) %47,5’i çekirdek aileye ve (10 kişi) %16,4’ü parçalanmış aileye sahiptir. Araştırmaya katılan çocukların çoğunluğu çekirdek ailede yaşamaktadır. Yani ailede kendileri dışında anne, baba ve kardeşleri bulunmaktadır.

2015 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sonuçlarına göre; ülkemizde hane halklarının oranı, %66,9’u çekirdek ailelerden oluşmaktadır (TÜİK, 2017).

Aile; insan soyunun devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk başladığı, toplumsal normları kuşaktan kuşağa aktaran biyolojik psikolojik ve hukuksal boyutları olan sosyal bir kurumdur. Aynı zaman aile çocuğun sosyalleştiği toplumsal bir birimdir. Toplumsal hayat içerisinde sürekli yaşanan değişim ve gelişim süreci en çok aileleri etkilemektedir. Bu değişim sürecinde karşımıza çıkan boşanmalar yani ebeveynlerin mahkeme kararıyla evlenme süreçlerine son verilmesi ve aile birliğinin bozulması ile parçalanmış aileler toplumsal problemlere yol açabilmektedir (Ünal, 2013:591).

Ölüm, boşanma, ayrılık veya terk gibi nedenlerden birinden dolayı aile birliğinin bozularak anne babadan birinin ya da her ikisinin olmaması durumu “parçalanmış aile” olarak tanımlanır. Çalışma grubumuzda görüştüğümüz mükerrer suça sürüklenen çocukların %16,4’ünün parçalanmış ailelerden geldiği görülmektedir. Parçalanmış aile oranı diğer bölgelere oranla daha düşük olması dikkat çekmektedir.

Boşanmalar çocuk suçluluğunun tetikleyen önemli olaylardan biridir. Anne veya babadan uzun süreli ayrılıklar çocuklarda önemli gelişimsel bozukluklara yol açmaktadır. Boşanmalar suçluluğun doğrudan nedeni olmasa da Glueck’ in yaptığı çalışmalarda parçalanmış ailelerden gelen suçlu çocukların oranının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Yavuzer, 1981:37).

Mükererr suçta sürüklenen çocuklar da dikkat çeken özelliklerden biri de genellikle parçalanmış ailelere sahip olmalarıdır. Görüşmecilerden A.D.'nin verdiği cevap bu duruma örnektir;

A.D “....6. sınıfa kadar başka bir yerde oturuyorduk. Babam çalışmak için İstanbul'a gitti; babamdan haber alamadık; sonra köyden buraya taşındık. Ben o sene hırsızlığı öğrenmiştim.”

Evi ister haklı isterse haksız sebeplerden dolayı terk eden ve bu olayın sonu ister boşanma isterse de eşlerin birleşmesiyle sonuçlansın, ayrılığın olduğu süre boyunca bu durumdan en fazla çocukların zarar göreceği açıktır.

Ayrıca, geniş aileden çekirdek aileye geçişin artmasıyla çocuk suçluluk oranında da bir artış olduğu gözlenmektedir. Yavuzer'in Ankara, İzmir ve Elazığ Çocuk İslahevlerinde yapmış olduğu bir çalışmada suçlu çocukların %67,2'sinin çekirdek aile, %22'sinin parçalanmış aile geriye kalan %10,8'inin ise geniş aileye sahip olduğu tespit edilmiştir (Yavuzer, 2015:139).

4.1.5. Örneklem Grubunun Aile Tutumları ve Akran İlişkileri ile İlgili Bulgular

Tablo 16: Örneklem Grubunun Aile Bireyleri Arasında Tartışma veya Kavga Olması Durumuna Göre Dağılımı

Aile Bireyleri Arasında Tartışma Olması Durum	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Evet	40	65,6
Hayır	21	34,4
Toplam	61	100

Örneklem grubunun aile bireyleri arasında tartışma veya kavga olması durumları Tablo 16'da verilmiştir. Bu kapsamda; (40 kişi) %65,6'sının aile bireyleri arasında tartışma veya kavga olmakta, (21 kişi) %34,4'ünün aile bireyleri arasında tartışma veya kavga olmamaktadır. Araştırma sonuçlarına göre çocukların çoğunluğunun aile bireyleri arasında tartışma ve kavga olmaktadır. Çalışma grubumuzdaki çocukların %65,6'sı aile içerisinde anne baba ve diğer aile üyelerinin sık sık kavga ettiğini belirtmişlerdir. Görüşmeler sırasında daha çok kendisi, kardeşleri ve para ile ilgili konularda kavga ettiklerini belirtmişlerdir.

Anne baba arasındaki ilişki ailenin temelidir. Eğer ebeveynler arasındaki ilişki sağlıklı ise, çocuklarla olan işlevleri de sağlıklı olacaktır. Ebeveynler ile çocuklar arasındaki ilişkinin sağlıklı olabilmesinin koşulu buradan geçmektedir (Cüceloğlu, 2002:178).

Sosyal öğrenme teorisine göre toplumda şiddet 3 kaynaktan öğrenilir. “Bunlar; şiddet uygulayan ebeveynler, yasaların ihlalinin günlük davranış haline geldiği çevreler ve yasaları ihlal edenlerin kahramanlaştırıldığı televizyon programları, filmler kısacası kamuoyu” (Öter, 2005:40). Buradan da anlaşılabileceği üzere aile içi ilişkiler çocuğun suçlu davranışı doğrudan öğrenmesinde önemli rol oynamaktadır.

E.Y. adlı çocuk aile içinde tartışma olduğu durumu şöyle anlatmaktadır; “*Evde çıkan kavgalar genelde benim yüzümden çıkıyor. Bütün herkes üstüme geliyor. Bütün oklar beni gösteriyor. İlk fırsatta kapıyı çarpıp çıkıyorum evden.*”

Hangi sebeple olursa olsun çocukların önünde yapılan ebeveynler kavgaları ve tartışmaları çocuğun kişiliğinde yıkıcı bir etki yapar. Çocuğun en çok sevdiği ve inandığı rol model olarak gördüğü anne ve babası gözlerinin önünde birbirlerini kötüler ve hakaret ederse çocuğun ebeveynlerine duyduğu tüm güven duygusu ve onlara olan inancı yıkılır. Bu durum çocuğun anne babasına duyduğu sevgi ve güven duygusunu farklı yöne çeker. Çocuk ruhen yaralar alır ve bu ruh haliyle çocukların evden kaçtıkları, bu çocukların daha saldırgan davranışlara eğilimli oldukları ve suça bulaştıkları belirtilmektedir (İmamoğlu, 2015:95).

Görüşme yaptığımız O.U. adlı çocuk evdeki tartışmayı anlatırken bu durumun çocuğu suça sürüklemesi üzerinde ne kadar etkili olduğunu görmekteyiz :“*Hiç umurumda olmuyor. Sürekli tartıştıkları için bu duruma alışığım zaten. Onlar kavga ettiği sırada ben madde kullanıp rahatlamaya çalışıyorum.*”

Tablo 17: Örneklem Grubunun Aile İle İletişimine Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Aile İle İletişim Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
İyi	44	72,1
Kötü	17	27,9
Toplam	61	100

Örneklem grubunun aile ile iletişimleri Tablo 17’de özetlenmiştir. Bu kapsamda; (44 kişi) %72,1’inin anne, baba ve kardeşleriyle iletişimlerinin iyi, (17 kişi) % 27,9’unun anne, baba ve kardeşleriyle iletişimlerinin kötü olduğu görülmektedir. Örneklem grubumuzdaki çocukların verdikleri cevaplardan büyük çoğunluğunun aile içerisindeki bireylerle iletişimlerinin iyi olduğu görülmektedir. Görüşmelerde çocukların en çok anne ile iletişimlerinin iyi olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun temel nedeni babanın evde otorite sahibi olmasından kaynaklı kural koyucu kişi durumunda olmasıdır. Görüşmecilerden Y.A. adlı çocuk durumu şöyle anlatmaktadır;

18 yaşındaki Y.A. *“Annem ve babamla aramız çok iyi hala görüşüyoruz. Özellikle annemle her şeyimi konuşurum. Ara sıra kardeşlerimle aramız bozulur ama genel olarak iyiyiz”*.

Dönmezer (1984), aile içi ilişki tarzlarının çocuk suçluluğu üzerinde önemli etkiye sahip olduğunu söylemektedir. Özellikle ebeveynlerden birbirlerine olan iletişim biçimlerinin normalden saptığı, kavgaların ve gürültülerin devam ettiği iletişimin sağlıklı kurulamadığı aileler çocuk suçluluğu üzerinde etkili olacaktır (Dönmezer, 1984:314)

Sosyal kontrol teorisyenlerinden Nye (1958), 780 genç ve çocukla yaptığı çalışmada az ve çok suç işleyen çocukların aileleri incelenmiş ve çocuğun suça bulaşmasında suçlu davranışı öğrenmesinin yanı sıra kontrol eksikliğinden kaynaklandığını belirtmiştir. Az suç işleyen çocukların/gençlerin ailelerinin çocuklarıyla sağlam ilişkiler kurarak onlarla her konuda rahatlıkla konuşmaktadırlar. Nye göre aileler çocuklarıyla sağlıklı iletişim kuramazlarsa, bu çocukların suça bulaşmalarının daha kolay olacağını söylemektedir (Nye, 1973:?).

Örneklem grubumuzdaki çocukların çoğunluğu aileleri ile iyi iletişim kurabildiklerini söylemelerine rağmen bu durumun onları suç işlemekten alıkoymadığı görülmektedir. Literatürdeki bilgilerle çalışma grubumuzun verdikleri cevaplar farklılık göstermektedir. Fakat, çocuklarla görüşmelerden çıkarılan sonuç şudur: Çocuklar anket forumuna verdikleri cevaplar ile görüşmelerde söyledikleri kıyaslandığında bazı cevapların çelişkili olduğu görülmektedir.

Ailenizdeki bireylerle iletişiminiz nasıl? sorusuna H.Ş. adlı çocuk şöyle yanıt vermektedir: *“Çok berbat hatta babamı öldürmeyi bile düşünüyorum. Annemle her ne kadar tartışsak da o yine beni teselli etmeye çalışıyor. Eve girmem zaten tartışma sebebi oluyor. Babam benden nefret ediyor”*.

17 yaşındaki Y.G. adlı çocuk: “Ailemle aram kötü. Babam beni hep inşaata götürüp yanında çalıştırmak istiyor bu nedenle de ondan hep kaçıyorum. İyiliğimi isteyip hep kötü davranırlar...”

E.Y. adlı çocuk: “Bazen eve erken giderim sırf benim suçlu ortamdan uzaklaştığımı maddeyi bıraktığımı düşünüp sevinirler. O zamanlar aramız iyi oluyor. Sonra bir gece arkadaşlarla eve gitmiyoruz tekrar aramız kötü oluyor. Evde kavga ediyoruz. Annemle iletişimim iyi, babam çok üstüme geliyor” anlatmaktadırlar.

Tablo 18: Örneklem Grubunun Ailelerindeki Ters/Sert Davranış Türlerine Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Ailelerindeki Davranış Türlerine Göre Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Cevap vermeyerek(önemsemeyerek)	22	32,4
Fiziksel(dayak)	5	7,4
Hem fiziksel hem sözle	17	25
Sözle(hakaret,küfür,vs.)	24	35,3
Toplam	68	100

Örneklem grubunun ailelerinden gördükleri ters/sert davranış türleri Tablo 18’ de özetlenmiştir. Buna göre; (22 kişi) %32,4’ünün ailesi cevap vermeyerek (önemsemeyerek), (5 kişi) %7,4’ünün ailesi fiziksel dayak ile (17 kişi) %25’inin ailesi hem fiziksel hem sözle ve (24 kişi) %35,3’ünün ailesi sözle (hakaret küfür vb..) ile ters/sert davranışlarda bulunmaktadır.

Ülkemizde TÜİK tarafından Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı işbirliğiyle yapılan, 2016 yılında Aile Yapısı Araştırmasının sonuçlarına göre; aile içerisinde çocuk veya çocuklarına ceza veren anne ve babaların ne tür ceza verdikleri incelendiğinde; anne ve babaların çocuklarına verdikleri en yaygın ceza türü %72,6 ile azarlama olduğu görülmektedir. Araştırma grubumuzdaki sonuçlarımız TÜİK verileri tarafından yapılan sonuçlarla benzerlik göstermektedir (TUIK, 2017).

Agnew, ebeveynlerin sergileyecekleri olumsuz davranışların ve sergileyemediği olumlu davranışların çocukların karakterlerini ve gelecek yaşamlarını etkileyeceğini iddia etmektedir. Örneğin aile içerisinde sevgi ve saygı azsa, anne baba kendi aralarında ve çocuklarla sürekli kavga ediyorsa, çocuklara karşı şiddet uyguluyorlarsa bu ailedeki

bireylerin suça yönelme ihtimalleri yüksek olacaktır. Glueck ve Glueck'in yaptığı bilimsel çalışmada suçlu 500 gencin aileleri incelenmiş ve “suç işleyen gençlerin genellikle aileleri tarafından dayak ile disipline edilmeye çalışıldığı ve bu ailelerin çocuklarına gereken sıcaklığı göstermediklerini” tespit etmişlerdir (Dolu, 2012:330).

Tablo 18’de göze çarpan diğer bir sonuçta ailelerin %22’si çocuklarına cevap vermeyerek yani önemsemeyen davranışlarda bulunmaktadır. Birbirine yakın çıkan bu oranlar çocukların her iki durumda da biyolojik, psikolojik ve sosyolojik olarak derinden etkilemektedir. Özellikle aileleri tarafından fiziksel, sözel ve duygusal açıdan şiddete maruz kalması çocukların suça yönelmelerinde önemli risk faktörüdür. Literatürdeki tedavi ve denetimli serbestlik altındaki çocukların çoğunluğunun fiziksel şiddet görmediği bilgileri ile çalışmamızda suçlu çocukların sadece %7,4’ünün fiziksel şiddete maruz kaldığı bulguları ile paralellik göstermektedir (Eryalçın&Duyan, 2016:81).

Görüşmecilerden S.S isimli çocuk; *“Ailem bana sürekli onları mahalleye rezil ettiğimi söylüyorlar. Özellikle babam ağzına geleni söylüyor hakaret, küfür....”*

Ünlü yazar J. J. Rousseau, “Çocuğumuza hiçbir biçimde ağızdan ders vermeyiniz,” der. Çocuklara hiçbir türde ceza uygulamayınız. Çünkü onlar hiçbir şekilde suçlarının ne olduklarını bilmezler. Rousseau çünkü çocuklara bilgiyi öğretmenin yolunun “yaşatarak öğretme” olduğunu söyler (Yavuzer, 2015:126).

Tablo 19: Örneklem Grubunun Ailelerinden Ceza Görme Sıklıklarına Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Ailelerinden Ceza Görme Sıklıklarına Göre Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Ara sıra	21	34,4
Genellikle	24	39,3
Hiçbir zaman	16	26,2
Toplam	61	100

Örneklem grubunun ailelerinden ceza görme durumları Tablo 19’da incelenmiştir. Bu kapsamda; (21 kişi) %34,4’ü ara sıra, (24 kişi) %39,3’ü genellikle ve (16 kişi) %26,2’si hiçbir zaman ailesinden ceza görmemiştir.

Araştırma kapsamında görüşülen çocukların %39,3’ü aileleri tarafından genellikle cezalandırılmışlardır. Literatürdeki çalışmalarda sınıfta en saldırgan davranışlarda bulunan çocukların evlerinde aileleri tarafından genellikle cezalandırıldıkları

saptanmıştır. Eğitimde “Ödüllendirilmek” kadar “Ceza’nın” da etkili olduğu kabul görmektedir. Fakat çocuklara verilecek ceza çocuklara sosyal ilişkileri anlatabilecek türde olmalı, fiziksel cezalara hiçbir şekilde başvurulmamalıdır. Ailelerin ceza konusunda tutarlı olmaları gerekir. Zaman zaman sert katı tutumlar, zaman zaman da aynı konularda hoşgörü ve aldırmaşlık şeklindeki çelişkili davranışların olduğu ailede cezanın eğitimsel işlevinden bahsedilmez. Aksine çocukta dengesizlik yaratır (Yavuzer, 2015:126).

Tablo 20: Örneklem Grubunun Ailesinin Çocuğa Karşı Olan Tutumlarına Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Ailesinin Çocuğa Karşı Olan Tutumlarına Göre Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Aşırı Disiplinli	7	11,5
Aşırı Koruyucu	22	36,1
Aşırı İlgili ve Hoş görülü	10	16,4
İlgisiz ve umursamaz	19	31,1
Tutarsız	3	4,9
Toplam	61	100

Örneklem grubunun ailesinin çocuğa karşı olan tutumları Tablo 20’de verilmiştir. Bu kapsamda; (7 kişi) %11,5’inin ailesi aşırı disiplinli, (22 kişi) %36,1’inin ailesi aşırı koruyucu, (10 kişi) %16,4’ünün ailesi aşırı ilgili ve hoş görülü, (19 kişi) %31,1’inin ailesi ilgisiz ve umursamaz ve (3 kişi) %4,9’unun ailesi çocuğa karşı tutarsız davranmaktadır. Görüşülenlerin bu soruya verdikleri cevaplar arasında en çok dikkat çeken aşırı koruyucu ile ilgisiz ve umursamaz ebeveyn tutumlarının yüzdelerinin yakın sonuçlar olmasıdır.

Agnew’e göre çocukların karakterleri ebeveynlerinin davranışları ile şekil almaktadır. Ebeveynlerin çocuklara uyguladıkları aşırı disiplin, çok gevşek, tutarsız ve ilgisiz ise çocukların suç işleme motivasyonları yüksek olacaktır. Agnew genel suç teorisinde anne-baba tutumlarının çocuk suçluluğuma olan etkisini birçok bilimsel çalışma örnekleriyle desteklemektedir (Muş, 2016:320).

Görüşmecilerden, S.S. adlı çocuğun ailesinin ona karşı tutumu ile ilgili soruya verdiği cevabı şöyle anlatmaktadır; “*Ailem beni küçükken çok başıboş bırakıyordu. Geç saatlerde eve gidiyordum. Sonra büyüdüğümde arkadaş çevreme uydu. Ben eve gitmediğimde veya kaybolduğumda ailem beni pek aramıyordu.*”

Türkiye’de lise öğrencileriyle Sankir tarafından yapılan bir araştırmada umursamaz ilgisiz davranan ailelerin çocukları, anne babalarının kendilerini istemediklerini ve sevmediklerini düşündükleri için “sigara, alkol ve madde bağımlılığı yapan” maddeleri daha çok kullandıkları tespit edilmiştir (Kılıç, 2016:220).

Araştırma grubumuzda görüşülen çocukların cevapları arasında %36,1’i ailelerinin kendilerine karşı aşırı koruyucu olduklarını söylemişlerdir. Araştırma sonucunda suçlu çocukların ailelerin en çok aşırı koruyucu bir tutum içinde oldukları görülmektedir. Literatürdeki bilgilerde aşırı koruma ve hoşgörünün egemen olduğu uygulamalar yanlış ve zararlı kabul edilmektedir (Yavuzer, 2015:26-127).

Ailenizin size karşı tutumları nasıl? Sorusuna 18 yaşında olan M.Ş. şu cevabı vermektedir: “*Sürekli üzerime geliyorlar evde bütün konu benim. Daralıyorum....*”

Aşırı koruyucu tutum sergileyen anne babalar çocuklarının yapacakları pek çok şeyi çocuklarının yerine kendileri yaparlar. Bu yüzden çocuklarının yaşayıp deneyerek öğrenmelerini engellemiş olurlar ve geleceğin bağımlı kişilik tiplerini oluştururlar (Dökmen, 2005:214).

Araştırma grubumuzda üçüncü sırada %16,4 ile 10 çocuğun belirttiği, ailelerinin kendilerine karşı aşırı hoşgörülü olduğu cevabını görmekteyiz. Aşırı hoşgörü ve serbestlik içinde büyüyen çocuklar psikologlar tarafından çok hoş karşılanmayan bir tutumdur, çünkü bu çocuklar istedikleri her şeye çabalamadan sahip olabilir. Bu durum çocuğu bencil yapar. Sürekli istediklerinin yerine getirilmesine alışmıştır. Sorumluluk almadığı gibi disiplin anlayışından da yoksundur. Ailesinden gördüğü aşırı ilgi ve hoşgörüyü sosyal ilişkilerinde ve arkadaş ortamında göremeyen çocuk bencil davranışlarından dolayı onlardan uzak duracaktır. Bu durum çocuğun kendisine ve başkalarına karşı olan güven duygusunu engelleyecektir Literatürdeki bilgiler ve araştırma grubunun verdiği cevaplar paralellik göstermektedir Ebeveynlerin çocuklara karşı olan tutumlarında aşırı ilgili ve hoşgörülü olmak çocuğun sosyal ilişkilerinde başarısız olmasına neden olacaktır (Akduman, 2007:28).

Burada görülüyor ki, çocukların sağlıklı bir gelişim geçirmeleri çocuğa karşı ailede tutarlı bir disiplinin olması ve belli bir ölçüde otoritenin, denetimin varlığıdır. Anne babalar çocuklarına karşı olan tutumlarda dengeli ve tutarlı olmalıdırlar. Sonuç olarak hem aşırı koruyucu, hem hoşgörülü hem de disiplin tutumlarında aileler aşırıya kaçmaları çocuklar üzerinde daha olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 21: Örneklem Grubunun Yaşadıkları Bölgeye Göç İle Gelme Durumuna Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Yaşadıkları Bölgeye Göç İle Gelme Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Evet	37	60,7
Hayır	24	39,3
Toplam	61	100

Örneklem grubunun yaşadıkları bölgeye göç etme durumları Tablo 21’de verilmiştir. Buna göre; (37 kişi) %60,7’sinin göç ile geldiği, (24 kişi) %39,3’ünün göç ile gelmediği görülmektedir.

Göç ve suçluluk arasında yakın bir ilişki olduğunu söyleyebiliriz. Kırdan kente göç eden bireylerin şehre entegrasyonu uzun bir zaman dilimi kapsar. “Sahte kentleşmenin getirdiği yetersiz imkânlar ve anomi suç işlemede etken olabilmektedir.” Literatürde birçok çalışmada göç ile kente gelen çocukların yaşadıkları sorunlar arasında kültürel farklılıklar düşmanlık ve gerginlik yer almaktadır. Kente gelen ailelerin yaşadıkları kültür çatışmasından en çok genç kuşaklar etkilenmektedir. Kente ailesiyle birlikte ya da tek başına gelen çocuk yeni çevresinde farkına vardığı renkli hayatı düşleyecek ve elde etmeye çalışacaktır. Kentte bulacağını sandığı şöhret ve zenginliği bulamayan bunun yanında yetersiz eğitim eksikliği gibi nedenlerle arzuladığı iş ve geleceği elde edemeyeceği düşüncesine kapılan çocukların suça yönelme olasılığı yüksektir (Öter, 2005:62).

Tablo 22: Örneklem Grubunun Arkadaş Seçiminde Dikkat Ettiği Durumlara Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Arkadaş Seçiminde Dikkat Ettiği Durum	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Eğlenceli güzel vakit geçirebileceğim biri olması	21	27,6
Güçlü beni koruyacak biri olmasına	10	13,2
Güveneceğim dürüst biri olmasına	35	46,1
Parası olan biri olmasına	10	13,2
Toplam	76	100

Ankette bulunan ‘Arkadaş Seçerken Nelere Dikkat Edersiniz?’ ifadesine çoklu yanıt verilmiştir. Bu nedenle frekans sayısı örneklem hacmini geçmektedir. Bu durum Tablo 22’de özetlenmiştir. Örneklem grubunun arkadaş seçerken dikkat ettiği durumlar incelendiğinde; (21 kişi) %27,6’sı eğlenceli güzel vakit geçirebileceği biri olmasına, (10 kişi) %13,2’si güçlü beni koruyacak biri olmasına, (35 kişi) %46,2’si güveneceğim biri olmasına, (10 kişi) %13,2’si parası olan biri olmasına şeklinde cevaplar vermiştir.

Görüşülen çocuklar arkadaş seçimi yaparken büyük bir oranı (%46,1) onların güvенеbileceği bir arkadaş’a ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Hatalı anne-baba tutumları çocuğun kendini değersiz hissetmesine yol açar. Ailenin çocuğu sürekli eleştirmesi sonucunda çocuk kendini yetersiz hisseder ve etrafında güven duyacağı güçlü arkadaşlar ister. Böyle hisseden çocuklarda en çok özgüven duygusu zayıflar ve bu çocuklar çoğunlukla çalma davranışı oluşur. Anne ve babasından eşya veya para çalarak bu parayı arkadaşlarına borç veren veya onlara yiyecek şeyler ısmarlayarak kendisini güçlü bir kişi olarak hisseden çocuk değersizlik duygusunu da böylelikle bastırmaya çalışmaktadır (İmamoğlu, 2015:116).

Bu tabloda yanlış ebeveyn tutumlarından dolayı çocukların aileden uzaklaşarak, kendilerinde eksik gördükleri yönlerini akranlarıyla telafi etmek istediklerini görmekteyiz.

Tablo 23: Örneklem Grubunun Evden Kaçma Durumuna Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Evden Kaçma Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Sıklıkla	21	34,4
Birkaç kere	20	32,8
Hiç	20	32,8
Toplam	61	100

Örneklem grubunun evden kaçma durumları Tablo 23’de özetlenmiştir. Buna göre; (21 kişi) %34,4’ü sıklıkla evden izinsiz ayrılıyor, (20 kişi) %32,8’i birkaç kere evden izinsiz ayrılmış ve (20 kişi) %32,8’i evden hiç izinsiz ayrılmamıştır.

Çocukların bu soruya verdikleri cevaplar arasında benzerlik oranı yüksektir. Mükerrer suça sürüklenen çocukların sıklıkla evden kaçma oranlarının yüksek olduğunu görmekteyiz. Ayan’ın (2009) çalışmasında görüşülen çocukların %72,7’sinin evden kaçtığı %45,5’inin ise evden birden fazla kaçtığı tespit edildiği görülmektedir.

Evden neden kaçıyorsunuz? sorusuna çocukların verdikleri cevaplar; 17 yaşındaki H.Ö. ; *“Ailem bana sürekli yaşatılarımı örnek verir hepsi okuluna gidiyor, meslekleri olacak sen halen sürünüyorsun vb. sözlerden bunaldığım için sürekli evden kaçıyordum.”*

16 yaşındaki çocuk A.U. isimli çocuk ise; *“Kullandığım madde yüzünden krize düşüyordum. Madde bulmak için torbacı arıyordum ve evden geceleri sık sık kaçıyordum.”*

Solak’a göre evden hangi sebeple kaçarsa kaçsın, bu çocuklar fiziksel, zihinsel, ahlaksal, duygusal ve sosyal açıdan henüz gelişimini tamamlamamıştır. Çocuğun evden kaçması içinde bulunduğu durumla baş edemediğinin göstergesidir. Çocuğun evden kaçması olumsuz davranışlara ve suça yönelmesine doğrudan veya dolaylı olarak sebep olabilen etkenlerin başında gelmektedir (Ada, 2007:306).

Tablo 24: Örneklem Grubunun Sahip Olduğu Zararlı Alışkanlıklara Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Sahip Olduğu Zararlı Alışkanlık Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Sigara/alkol	41	53,9
Uyuşturucu madde	15	19,7
Hepsi	7	9,2
Zararlı alışkanlık yok	13	17,1
Toplam	76	100

Ankette bulunan “Ne Tür Zararlı Alışkanlıklara Sahipsiniz?” sorusuna çoklu yanıt verilmiştir. Bu nedenle frekans sayısı örneklem hacmini geçmektedir. Bu durum Tablo 24’de açıkça görülmektedir. Örneklem grubunun zararlı alışkanlıkları incelendiğinde; (41 kişi) %53,9’u sigara veya alkol, (15 kişi) %19,7’si uyuşturucu madde, (7 kişi) %9,2’si hem uyuşturucu madde hem de sigara ve alkol kullanmaktadır. (13 kişi) %17,1’i ise herhangi bir zararlı alışkanlığa sahip olmadığını belirtmiştir.

Çocukların %41’inin hem sigara hem alkol kullandığı belirlenmiştir. Sigara kullananların hemen hepsi alkol de kullanmaktadır. Literatürdeki araştırmalarda Ayan’ın (2011) yaptığı araştırmada çocuklar arasında sürekli alkol kullanma oranı %49,2 iken sürekli uyuşturucu kullananların %69,7 olduğu görülmektedir. İçli’nin (2009) yaptığı çalışmada çocukların %71,1 gibi önemli bir kısmının sigara, %24,9’u ise uyuşturucu kullanmaktadır (Bal, 2016:196).

Örneklem grubumuzda çocukların 18 yaşında küçük olmalarına rağmen sigaraya ve alkol kullandıkları görülmektedir. Tütün mamulleri ve alkollü içkilerin toptan ve perakende satış yönetmeliğine göre 18 yaşından küçüklere bu mamullerin satışı yasaktır (4207 Sayılı Kanun, 2004). Araştırma sonuçlarına göre bu durumun ihmal edildiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

2016 TUIK verilerine göre çocukların sigaraya başlama yaşı son yıllarda yapılan çalışmalarda on beş yaşının altına kadar düştüğü görülmektedir (TUIK, 2016). Bu durum devletin özellikle tütün mamulleri satış yerlerinin çocuklara sigara satışları engellenme konusundaki caydırıcı politikaları artırılması gerektiğine dikkat çekmektedir.

Zararlı madde kullanıyor musunuz? sorusuna çocuklar genellikle doğrudan evet cevabını veremeseler de görüşmeler sırasında çoğunluğunun madde kullanıldığı görülmektedir.

E.A. isimli çocuk bu durumu şöyle anlatmaktadır; “*Ben bir gün çarşıdayken yanıma yaklaşan bir arkadaşım canın sıkılıyor mu? diye bana sordu. Ben de evet dedim. O da bana gel eğlenelim dedi ve çarşıda bir yere gittik bana orada kahve şeklinde içilen bir toz verdi. Bunu içersen sakınleşeceğimi söyledi. İçtim, bir tanede cebime koydu ve o günden beri hap kullanıyorum.*”

Literatürdeki çalışmalara bakıldığında Yavuzer (2015), tutuklu ve hükümlü çocuklarla yapılan görüşmelerde bu çocukların yaşam boyunca en az bir kez madde kullanım yaygınlıkları %40,8 ile %82 oranında değiştiği görülmektedir (Yavuzer, 2015:175). Eryalçın ve Duyan’ ın (2016) çalışmalarında, çocuk ve gençler arasında zararlı madde kullanımı suça sürüklenen çocukların/gençlerin sürüklenmeyenlere göre 12 kat fazla olduğu bulguları elde edilmiştir (Eryalçın&Duyan, 2016:82).

Tablo 25: Örneklem Grubunun Arkadaş Çevresinin Zararlı Alışkanlık Türlerine Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Arkadaş Çevresinin Zararlı Alışkanlık Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Sigara kullanımı	14	23
Uyuşturucu kullanımı	15	24,6
Alkol kullanımı	24	39,3
Zararlı alışkanlıkları yok	8	13,1
Toplam	61	100

Örneklem grubunun arkadaş çevresinin zararlı alışkanlıkları Tablo 25’de verilmiştir. Bu kapsamda; (14 kişi) %23’ünün arkadaşı sigara kullanmakta, (15 kişi) %24,6’sının arkadaşı uyuşturucu madde kullanmakta, (24 kişi) %39,3’ünün arkadaşı ise alkol kullanmaktadır. (8 kişi) %13,1’inin arkadaşlarının arasında zararlı alışkanlığa sahip biri bulunmamaktadır. Görüşülen çocukların önemli bir kısmı %39,3’ü arkadaşlarının alkol kullandığını belirtmektedir. Anne baba ve arkadaş çevresinin alkol kullanmaları, çocukların davranışlarında önemli derece etkili olan bir faktördür.

Görüşmelerde çocuklara zararlı madde kullanan arkadaşlarınız var mı? sorusuna genellikle evet cevabını vermektedirler ve O.U. adlı çocuk şöyle anlatmaktadırlar; “*Evet çok, zaten arkadaşlarımın verdiği eroin yüzünden bu haldeyim. Bağımlıyım...*”

E.Y. isimli çocuk ise; “*Bizde arkadaş, madde varsa arkadaşdır. Yani arkadaş eşittir suç.*”

Yavuzer’in yaptığı araştırmada denek grubunun %48,5 ‘inin arkadaş çevresinde alkol ve sigara kullananlara rastlanmıştır. Çocukların büyük çoğunluğunun suç işleme anında alkollü olduğuna rastlanmıştır. (Yavuzer, 2015:168).

Suç işleme de olduğu gibi zararlı alışkanlıklar edinmede de arkadaş etkisinin fazla olduğu söylenebilir. Çocukların sadece %13,1’i arkadaşları arasında hiçbir zararlı alışkanlığı yok cevabını verdiği görülmektedir.

Tablo 26: Örneklem Grubunun Vaktinin Büyük Bir Kısımını Geçirdiği Kişilere Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Vaktinin Büyük Bir Kısımını Geçirdiği Kişiler Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Aile ve akrabalar	9	14,8
Arkadaşlar	45	73,8
Tek başına	7	11,5
Toplam	61	100

Örneklem grubunun vaktinin büyük bir kısmını geçirdiği kişiler Tablo 26’da verilmiştir. Bu kapsamda; (9 kişi) %14,8’i aile ve akrabaları ile (45 kişi) %73,8’i arkadaşları ile ve (7 kişi) %11,5’i vaktinin büyük bir kısmını tek başına geçirmektedir.

Çocukların evde aileleriyle geçirdikleri vakit git gide azaldıkça bu vaktin yerini arkadaş grupları almaya başlar. Bu dönemde çocuk üzerinde arkadaş gruplarının etkisi artar iken ailenin kontrolü giderek zayıflar. Özellikle iki ebeveynin de çalışmak zorunda olduğu ailelerde çocukların daha fazla vakit geçirdikleri kişiler arkadaş grupları olmaktadır (Dolu, 2012:217). Aile ile ilişkileri zayıf olan çocukların arkadaşlarıyla vakit geçirme oranları artmaktadır. Dolayısıyla çocukların akranları ile birlikte geçirdikleri zamanın artması da çocuğu suça yönelme olasılığını arttırabilir.

Arkadaş ilişkileri çocukların sosyal ve duygusal gelişimini destekler. Çocukların arkadaş çevresinden bazı alışkanlıkları kazanması, aile çevresinden daha etkili olabilmektedir. Eğitimciler tarafından “çocuklar yaşitlarını kendilerine yetişkinlerden daha yakın buldukları için, ihtirasları onların yaptıklarıyla daha fazla kamçılanmaktadır” şeklinde değerlendirmişlerdir (Çoban, 2012:155).

Tablo 27: Örneklem Grubunun Arkadaşlarından Suça Karışmış veya Hükümlü Biri Olması Durumuna Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Arkadaşlarından Suça Karışmış Biri Olması Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Evet, birkaç/çok arkadaşım var	44	72,2
Hiç arkadaşım yok	17	27,8
Toplam	61	100

Örneklem grubunun arkadaşlarının suça karışmış veya hükümlü olması durumu Tablo 27 özetlenmiştir. Neticede; (22 kişi) %36,1’inin çoğu arkadaşı, (22 kişi) %36,1’inin birkaç arkadaşı suça karışmış veya hükümlüdür. (7 kişi) %11,5’inin ise hiçbir arkadaşı suça karışmamış veya hükümlü değildir. Araştırma grubumuzun verdiği cevaplarda çocukların büyük çoğunluğunun arkadaşları arasında en az bir ve daha fazla kez suça karışmış %72,2 (44 kişi) oranında, çocukların olduğuna rastlanmaktadır.

Çocuğun sosyal gelişiminde en kritik dönemlerden biri olan arkadaşlık ilişkileri, çocuğun doğru davranışları öğrenmesi açısından oldukça önemlidir. İmamoğlu’nun (2015) cezaevlerinde yaptığı bir araştırmada çocukların çoğunluğunun suçlu davranışı arkadaşlarıyla birlikte işlediğini ortaya koymuştur. Bu sonuç suçluluk ile arkadaşlığın yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Kimlik kazanma sürecinde olan genç belirli bir gruba ait olma ve yine grubun onayını almak için sapan davranışlarda bulunabilir. Bu yüzden bazı sosyologlar suçluluğun öğrenilmiş bir davranış olduğunu kabul etmektedirler (Akduman, 2007:70).

İbn-i Sina: “*Mektepte çocuk, edebi güzel, alışkanlıkları arzu edilen şekilde olan başka çocuklarla düşüp kalkmalıdır. Zira bir çocuk, diğer bir çocuk için daha çok telkin gücüne sahiptir. Çocuk arkadaşından ünsiyet eder, (çok şeyi) ondan kapar*” der. İbn-i Sina’nın bu sözünden de anlaşılacağı gibi arkadaş grubunun iyi veya kötü oluşunun çocuk üzerinde etkisinin önemli derecede olacağı kabul edilmelidir.

Tablo 28: Örneklem Grubunun Suç İşlerken Arkadaşları İle Birlikte İşleme Durumuna Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Suç İşlerken Arkadaşları İle Birlikte İşleme Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Bütün suçları birlikte işledim	9	14,8
Çoğu suçu birlikte işledim	10	16,4
Birkaç suçu birlikte işledim	18	29,5
Tek başıma işledim	24	39,3
Toplam	61	100

Örneklem grubunun suç işlerken arkadaşları ile birlikte suç işlemeleri durumu Tablo 28’de incelenmiştir. Bu kapsamda; (9 kişi) %14,8’i bütün suçları arkadaşları ile birlikte işlemiş, (10 kişi) %16,4’ü çoğu suçu arkadaşları ile birlikte işlemiş ve (18 kişi) %29,5’i birkaç suçu arkadaşları ile birlikte işlemiştir. (24 kişi) %39,3’ü ise işlediği suçları tek başına işlemiştir. Çocukların verdikleri cevaplara göre 37 kişi %60,7’sinin suçları arkadaşlarıyla beraber işlediklerini göstermektedir.

Suç işlerken arkadaşlarınız ile beraber mi suç işlersiniz? sorusuna E.U. adlı çocuk: *“Evet genellikle beraber oluruz. Terk edilmiş evlere gidip demir-bakır çalıp ihtiyaçlarımızı gideriyoruz. Torbacının yerini beraber bulur, beraber krize gireriz, beraber yiyip içiyoruz.”* şeklinde anlatmaktadır.

E.A. isimli çocuk ise şöyle ifade etmektedir; *“Evet her şeyi beraber planlayıp yapıyoruz. Bu yüzden onun yaptığı suça ben de ortak oluyorum.”*

Suçta sürüklenen çocukların yarısından fazlasının suç işlerken arkadaş/arkadaşlarıyla beraber olduklarını göstermektedir. Ancak çocukların akranlarıyla olan ilişkilerinin tek başlarına suç işlemenin nedeni olamayacağını dikkat edilmelidir. Görüşülen çocuklarda dikkat edilen hususlar arasında çocukları suça iten etmenlerin, anti sosyal akranlara sahip olmalarının yanında düşük sosyo-ekonomik gelirli ailelerden gelmeleriyle daha yakın ilişkili olduğunu vurgulamışlardır.

4.1.6. Örneklem Grubunun Suç Geçmişlerine İlişkin Bulgular

Tablo 29: Örneklem Grubunun Suç İşleme Sayısına Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Suç İşleme Sayısı	Frekans(Sayı)	Yüzde(%)
2Kez	20	32,8
3Kez	11	18
4Kez	10	16,4
5 ve daha fazla	20	32,8
Toplam	61	100

Tablo 29’da, örneklem grubunun suç geçmişleri incelendiğinde; 20 kişi %32,8’inin 2 kez suça karıştığı, 11 kişi %18’inin 3 kez suça karıştığı, 10 kişi yüzde 16,4’ünün 4 kez suça karıştığı ve 20 kişi %32,8’inin 5 kez ve daha fazla suça karışmış olduğu görülmektedir. Araştırma grubumuzda çocukların suç geçmişlerine bakıldığında 2 kez ve 4 ve daha fazla kez suça bulaşan çocukların oranı (%32,8) aynı olduğu görülmektedir. Bu durum mükerrer suçlu çocukların %32,8 ‘inin ise daha önce de suç işlemeleri ve suç deneyimi kazandıkları veya daha önce ceza almamaları ile açıklanabilir. Aynı davranışın birden fazla gerçekleştirilmesinin diğer nedenlerine bakıldığında yaptırımların caydırıcı nitelikte olmadığı söylenebilir. Aynı zamanda çocuğun hedefini yakalama fırsatlarını ve kolaylığını daha iyi öğrenmiş olmasıyla açıklanabilir.

Kızmaz’ın cezaevinde görüştüğü suçluların %62,5’i 4 ve daha fazla sayıda cezaevine girdiklerini söylemişlerdir. Farklı araştırma gruplarıyla yapılan diğer çalışmalarda görüşülen suçlu bireyler hem görüşme esnasında dile getirdikleri görüşlere, hem de dosyalarındaki bilgilere göre daha önce çok sayıda suç işlediklerini söylemişlerdir (Kızmaz, 2006:89).

Çocuklara birçok kez neden suç işledikleri sorusu sorulduğunda ise; E.A. adlı çocuk; “Bizde istemiyoruz. Ama elimizden tutan yok. Ailenin maddi durumu yok. Beni tedaviye gönderemiyorlar. Suç işlemem de devletinde katkısı var” şeklinde cevap verdiği görülmektedir.

Tablo 30: Örneklem Grubunun Yakın Akraba Çevresinde Suç İşlemiş Biri Bulunması Durumuna Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Yakın Akraba Çevresinde Suç İşlemiş Birinin Bulunması Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Evet	43	70,5
Hayır	18	29,5
Toplam	61	100

Tablo 30’da, örneklem grubunun yakın akraba çevresi incelendiğinde; (43 kişi) %70,5’inin yakın akraba çevresinde suç işlemiş birileri var, (18 kişi) %29,5’inin yakın akraba çevresinde suç işlemiş birileri bulunmamaktadır. Yani mükerrer suça sürüklenen çocukların %70,5 ‘inin ailesinde suç geçmiş olan birey bulunmaktadır.

Öter (2005), çalışmasında suça sürüklenen çocukların %36,1 ‘inin çocuğun yakın çevresinde suçlu yakınlarının bulunduğunu belirtmiştir. Yavuzer (2007), suça sürüklenen gençlerin aile bireyleri arasında özellikle birinci derece önceden hüküm giymiş bireylerin oranının %54 olduğunu belirtmiştir. Aile üyeleri ya da akrabalarda suç işlemiş birilerinin olması çocuğun suça yönelmesinde model alınması durumuyla açıklanmaktadır (Eryalçın & Duyan, 2016:70).

Aslan (2012), denetimli serbestlik altındaki 305 bireyle yaptığı çalışmada %81 ‘inin ailesinde sabıkalı bireylerin olduğunu belirtmiştir (Aslan, 2012:50).

Sosyal öğrenme kuramı içerisinde Sutherland tarafından geliştirilen “Ayrımcı Birleşenler Kuramı’na” göre suçluluk, insanların “Kriminal Değer ve Normlarla” etkileşimleri sonunda öğrendikleri bir şeydir; başka bir ifadeyle suçu “Sosyal Etkileşim” kavramıyla anlatmaktadır. Ona göre, suçlu davranışın ortaya çıkmasında; “Suçlu gruplarla olan ilişkinin sıklığı, süresi, önceliği ve yoğunluğu” da önem arz eder (İçli, 2016:127).

Akers’e göre suçlu davranış Sutherland’ın da söylediği gibi suç sadece yakın sosyal çevremizdeki kişilerle etkileşimlerimiz sonucunda öğrenilen bir davranış değildir, aynı zamanda taklit yoluyla gözlem yaparak öğrenilen bir davranıştır. Bu teoride Tarde’nin “Taklit” kavramı ile Bandura’nın “Gözlemsel Öğrenme” kavramlarının birlikte yorumlandığını görmekteyiz. Akers’e göre suçlu davranışı öğrenme yolları; yakın

çevremizden görerek taklit etme ile ya da tv, radyo, internet gibi kitle iletişim araçları üzerinden gözlemsel yolla öğrenilmiş olacağını savunur (Balçioğlu, 2016:103).

Sosyal bilimciler suç 'un öğrenilen bir davranış olduğunu kabul ederler. Suçlu davranışın ilk çocukluk yıllarında öğrenildiğini ve sonra devam ettirildiğine işaret eden Sutherland'a göre suçluluğun nedenlerini kişinin ilk yaşam deneyimlerinde aramak gerekir. Sutherland suçlu davranış yakın ilişki içerisinde olduğumuz insanlarla olan karşılıklı iletişimler sonucunda öğrenilir (Yavuzer, 2015:125).

Tablo 31: Örneklem Grubunun Suç İşleyen Yakınının Yakınlık Derecesine Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Suç İşleyen Yakınının Yakınlık Derecesi Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Amca-dayı	17	39,5
Anne	2	4,6
Baba	10	23,2
Kardeş/ Abi	14	32,7
Toplam	43	100

Tablo 31’de örneklem grubunun yakın akraba çevresinden suç işleyen 43 kişi incelendiğinde; (17 kişi) %39,5’inin amcası veya dayısı, (2 kişi) %4,6’sının annesi, (10 kişi) %23,2’sinin babası ve (14 kişi) %32,7’sinin kardeşi suç işlemiştir.

Ferguson (1952), Glasgow’da yaptığı çalışmalar sonucunda, babaları suçlu olan çocukların diğer çocuklara oranla iki kat daha fazla, ağabeyleri suçlu olanların ise diğerlerine göre üç kat fazla suç işlediklerini söylemiştir (Yavuzer, 1981:162).

Sosyal öğrenme teorisine göre çocuklar yetişkinlerin suçlu davranışlarını öğrenirler. Aker’s göre suç, ne biyolojik sebeplere bağlı oluşan zekâ seviyesindeki düşüklük ve doğuştan getirilen bireysel eksiklerle, ne psikopatik ve kişilik bozukluklarıyla ne de yoksulluk gibi ekonomik kaynaklı sebeplerden dolayı ortaya çıkmaz. Suçu tamimiyle toplumsal etkileşim çerçevesinde bir “Öğrenme Faaliyeti” sonucunda ortaya çıktığını savunur (Akıncı, 2016:200).

Örneklem grubumuzdaki çocukların yakın çevresinde sürekli etkileşim içerisinde bulunduğu ve en çok suç işleyen yakınlarının amca-dayı, kardeş-abi ve babasının olması bu teoriyi destekler niteliktedir.

Tablo 32: Örneklem Grubunun Suç İşleyen Yakının İşlediği Suç Türüne Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Suç İşleyen Yakının İşlediği Suç Türünün Durumu	Frekans (Sayı)	Toplam
Cinayet	6	13,9
Hırsızlık	8	18,6
Sahtecilik	6	13,9
Terör	15	34,9
Yaralama	8	18,7
Toplam	43	100

Tablo 32’de, örneklem grubunun yakın akraba çevresinde suç işleyen 43 kişinin işledikleri suçlar incelendiğinde; (6 kişi) %13,9’unun suçu cinayet, (8 kişi) %18,6’sının suçu hırsızlık, (6 kişi) %13,9’unun suçu sahtecilik, (15 kişi) %34,9’unun suçu terör ve (8 kişi) %18,7’sinin suçu yaralamadır.

Tablo 32’de görüldüğü gibi aile üyelerinin çoğunluğunun terör örgütü veya siyasi eylemlere katılma gibi suçlar işledikleridir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeler ’inde bazı şehirlerde PKK’nın çok aktif olduğu rahatlıkla görülmektedir. Araştırma kapsamında görüşülen çocuklar, siyasi suçlardan dolayı aile yakınlarının terör örgütü eylemlerine katılım veya örgüt üyesi olma ile ilgili konulardan konuşmaktan rahatsız oldukları ve gizlemek istediklerini söyleyebiliriz. Çocukların ailelerinde en fazla suç türünün terör olması sonucu, bu çocukların ileriki dönemlerinde terör örgütleri ile aralarında dolaylı bir bağın gelişmesine neden olmaktadır.

Tablo 33: Örneklem Grubunun İlk Tutukluluk Suçlarına Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun İlk Tutukluluk Suç Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Hırsızlık/Soyguna Karışma	27	44,3
Kaçakçılık	4	6,6
Kavgaya Karışma / Adam Yaralama	9	14,8
Siyasi Eyleme Karışma	9	14,8
Uyuşturucu Madde Kullanmak	12	19,7
Toplam	61	100

Tablo 33’de, örneklem grubunun tutukluluk suçları incelendiğinde; ilk tutukluluk suçu hırsızlık ve soyguna karışma olanlar örneklem grubunun %44,3’ü 27 kişi, ilk tutukluluk suçu kavgaya karışma ve adam yaralama olanlar örneklem grubunun %14,8’i 9 kişi, ilk tutukluluk suçu siyasi eyleme karışma olanlar örneklem grubunun %14,8’i 9 kişi, ilk tutukluluk suçu uyuşturucu madde kullanmak olanlar örneklem grubunun %19,7’i 12 kişi ve ilk tutukluluk suçu kaçakçılık olanlar örneklem grubunun %6,6’sı 4 kişi oluşturmaktadır.

Hancı ve arkadaşlarının 1989-1994 yılları arasında Ankara Çocuk Mahkemesinde yaptıkları araştırmada haklarında suç işlediği iddiasıyla dava açılan 4283 adet çocuk dosyasını incelemişlerdir. 4283 olgunun %69,7’si (2984 olgu), mala yönelik suçlar nedeniyle yargılandıkları görülmüştür. Gürsel’in (1997) çalışmasında ise hüküm giyilen suç türüne göre dağılım; hırsızlık ve gasp %47, adam öldürme %23,2, cinsel suç %16,6, adam öldürmeye teşebbüs %6,6, yaralama %5,3 ve diğer suçlar %1,3’tür. Bu çalışmada da dikkat çeken sonuç hırsızlık\soyguna karışma suçu birinci sırada yer almaktadır (Öter, 2005:125).

17 yaşında olan V.İ. İlk tutuklandığında suçun neydi? sorusuna şöyle cevaplıyor; *“Evin ihtiyaçlarını (eşya) alabilmek için hırsızlık yapıyordum. Bir gün çok para kazanacağımız bir şey yaptık esnafların kasalarını patlattık ve bu vurgun çok iyiydi.”*

Türkiye’de mükerrer suça sürüklenen çocuk profilinde hırsızlık en çok işlenen suç türü olarak geçmektedir. Çocukların en çok işledikleri ikinci suç türü ise uyuşturucu madde hem kullanmak hem de satmak olmuştur. Çocuklarla yapılan görüşmeler sonucunda Bitlis’te suça sürüklenen çocukların çoğunluğu uyuşturucu madde

kullanmakta ancak ankette bu sorulara genellikle dürüst cevap vermedikleri görüşmeler sırasında anlaşılmıştır.

Suçta sürüklenen çocukların en çok işledikleri suç türlerinden üçüncü sırada siyasi eylemlere katılmaları ve kavga olaylarına katılarak/adam yaralama olaylarına karışmaları yer aldığı görülmektedir. Bitlis'in siyasi bakımdan karışık bir şehir olduğunu söyleyebiliriz. Bitlis 2014 yerel seçimlerde %43,9 BDP'nin ve 7 Haziran 2015 Genel seçimlerinde HDP partisi %60,36 oyla birinci olmuştur. Çocukların siyasi eylemlere katılmalarında tutukluluk durumunda olduğu gibi, aile içinde illegal bir örgüte katılan bireylerin varlığı da çocukları etkilemektedir. Ailede herhangi bir bireyin örgüte katılmış olması, aidiyet duygusu geliştirmektedir. Bu durum, çocukların örgüte sempati duymasına neden olmaktadır. Bu nedenle görüşmeler sırasında siyasi eylemlere katılmayı bir suç olarak algılamadıkları gözlemlenmiştir.

Son olarak da dördüncü sırada kaçakçılık çocukların sık bulaştıkları suçlar arasındadır. Görüşmeler esnasında çocuklara ne kaçakçılığı yaptıkları sorulduğunda verdikleri cevapların hepsi sigara kaçakçılığı olmuştur. Kaçak sigara satma Bitlis'te yaygın görülen bir suç türüdür. İran üzerinden gelen ve diğer şehirlere giden sigara çocuklar tarafından sokaklarda satılıyor. Sigara diğer ülkelerde üretilenlere göre daha ucuz olduğu için talep görüyor. Sigara kaçakçılığıyla ilgilenen ailelerin çocuklarının da bu suçta bulaştıkları gözlemlenmiştir. Bitlis'te çocuklar boş vakitlerinde, okul çıkışlarında veya okula devam etmiyorlarsa sürekli olarak tezgâhların başlarında kaçak sigara satmayı bir meslek grubu olarak algıladıkları görülmüştür.

Türkiye'de yapılan diğer çalışmalara bakıldığında Ayan (2011) çalışmasında 2000-2008 yılları arası çocuk suçluluğu, yaş, cinsiyet, işlenen suç türü gibi farklı değişkenlere bağlı ölçülen çalışma sonucunda; işlenen suçun türüne göre çocukların sırasıyla en çok hırsızlık, adam öldürme, cebri hırsızlık, cinsel suçlar, yağma, dövme ve yaralama suçlarından hüküm giyerek ceza infaz kurumuna getirildikleri gözlenmiştir (Ayan, 2011:98).

Bölgesel farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda Bitlis ilinin sosyo-ekonomik ve kültürel yapısına bakıldığında işsizlik ilin en önemli sosyal sorunlarından olup düşük gelirli ailelerin çocuklarının dış ortamlarla çok fazla temas halinde olmaları çocukların işledikleri suç türlerinde mala karşı işlenen suçların en fazla olmasının nedenlerinden biridir. Ayrıca Bitlis ilinde komşuluk ilişkileri hala birincil derece ilişki özelliği koruduğu için insanlar evlerinin, işyerlerinin ve arabalarının güvenliklerini sağlama konusunda çok

dikkatli değillerdir. Yeteri kadar güvenlik önlemlerinin insanlar tarafından alınmaması çocuklar için fırsat olarak görülen bu durumda onların suç işlemelerine neden olan bir başka faktör olmaktadır.

Tablo 34: Örneklem Grubunun İlk Tutukluluk Yaşlarına Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun İlk Tutukluluk Yaşları	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
15	15	24,6
16	20	32,8
17	16	26,2
18	10	16,4
Toplam	61	100

Tablo 34’de, örneklem grubunun ilk tutukluluk yaşları incelendiğinde; ilk suçunu 15 yaşında suç işleyenler örneklem grubunun %24,6’sını (15 kişi), 16 yaşında suç işleyenler örneklem grubunun %32,8’ini (20 kişi), 17 yaşında suç işleyenler örneklem grubunun %26,2’sini (16 kişi) ve ilk suçunu 18 yaşında işleyenler örneklem grubunun %16,4’ü (10 kişi) oluşturmaktadır.

Suç ile ilişkisi incelenen en önemli değişkenlerden biri yaştır. Yaş değişkeni işlenen suç türüne göre değişiklik gösterir. Endüstri toplumlarında gelişmiş toplumlarda ev ve işyeri hırsızlıkları, otomobil hırsızlığı ve diğer basit hırsızlıklar çocuk/genç suçları olarak nitelendirilmektedir (İçli, 1993:19).

İlk tutuklanma yaşlarına bakıldığında Türkiye’de çocukların ceza sorumluluğunun başlangıcı konusunda asgari yaş sınırı 12 olarak kabul edilmiştir (TCK’nın 31/1 maddesi). 12 yaşından küçük çocuklar ile 15 yaşından küçük sağır ve dilsizlerin (TCK’nın 33. maddesi) ceza sorumluluğunun bulunmadığı kabul edilmiş, bu nedenle 12 yaşından küçük bir çocuğun (veya 15 yaşından küçük bir sağır ve dilsizin) ceza sorumluluğunun var olup olmadığı konusunda bir araştırmaya gidilmesi kabul edilmemiştir. Bizim örneklem grubumuzda 12 yaşından küçük çocuklara rastlanmamıştır. 15 yaşını doldurmuş olmakla birlikte 18 yaşını doldurmamış olan çocuklar (TCK’nın 31/3 maddesi) ile 18 yaşını doldurmuş ve fakat 21 yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizlerin (TCK’nın 33. maddesi) ceza sorumluluğunun var olduğu kabul edilmiş; ancak bu kişilerin içinde bulundukları yaş küçüklüğü veya sağır ve dilsizlik hali nedeniyle kusurluluk hallerinin

diğer kişilerden daha az olduğu kabul edilerek cezalarında bir indirim kabul edilmiştir (Akarca, 1995:4).

Araştırmanın metodolojisi başlığında belirtildiği gibi, Bitlis Denetimli Serbestlik bürosundan hakkında denetim kararı çıkmış çocuklar arasında en çok suça bulaşan çocukların 15-17 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Araştırma grubumuzda çocuk suçluluğu en fazla 15-17 yaş arasında erkek çocukların oluşturduğu gözlenmektedir. Muş (2014) çalışmasında tutuklu ve hükümlü çocukların yaş dağılımlarına bakıldığında ise en fazla 12- 17 yaş arası çocuklar yer aldığı görülmektedir (Muş, 2016:

Literatürdeki diğer çalışmalara bakıldığında İçli'nin yaptığı Çocuk, suç ve sokak (2009) adlı çalışmada suça isnat eden çocukların çoğunluğunun yaş aralığı 16-19 birinci sırada, 12-15 ikinci sırada, Ayan'ın yaptığı (2011) araştırmada çocukların %87.1'i gibi büyük çoğunluk 17-18 yaş aralığında yer almaktadır. Bal'ın yaptığı (2003) araştırmada 16-18 yaş grubunda olan çocuklar en fazladır.

Literatürdeki bilgilerle araştırma grubumuzdaki sonuçlar benzerlik göstermekle beraber bazı bölgelerde 12-15 yaş grubunda bulunanlar ceza ehliyetinin tam olmadığı çocukların fazla olduğu görülmektedir.

“Bu yaş grubundakilerin ceza sorumluluğunun var olup olmadığı hususu 5237 sayılı TCK'nın 31 ve 33. maddeleri kapsamında araştırılmayacaktır. Ancak bu yaş grubundaki çocukların veya sağır ve dilsizlerin akıl hastalığı nedeniyle ceza sorumluluğunun bulunmadığı düşünülüyor ise 5237 sayılı TCK'nın 32. maddesi kapsamında failin ceza sorumluluğunun kaldırان bir akıl hastalığının veya ceza sorumluluğunu azaltan bir akıl zayıflığının bulunup bulunmadığının araştırılması gerekecektir. 12 yaşını doldurmuş olmakla birlikte 15 yaşını doldurmamış olan çocukların (TCK'nın 31/2 maddesi) ve 15 yaşını doldurmuş olmakla birlikte 18 yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizlerin (TCK'nın 33. maddesi) ceza sorumluluğunun var olup olmadığı konusunda kanun koyucu kesin bir karar koymayıp bu yaş grubundaki çocukların ceza sorumluluğunun var olup olmadığının araştırılmasını ve bu konuda yargılamayı yapacak hâkimin bir karar vermesini hükme bağlamıştır”.

Tablo 35: Örneklem Grubunun Suç İşleme Sıklığına Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Suç İşleme Sıklıklarına Göre Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Senede Bir Kez	28	45,9
Senede Bir Kereden Fazla	33	54,1
Toplam	61	100

Tablo 35’de, örneklem grubunun suç işleme sıklıkları incelendiğinde (28 kişi) %45,9’unun; senede bir kez, (33 kişi) %54’inin senede bir kereden fazla suç işlediği görülmektedir. Mükerrer suç işlemiş çocukların bir yıl içerisinde işledikleri suç sayıları değişmektedir ve çocukların çoğunlukla bir kereden daha fazla kez suça bulaştıkları görülmektedir.

Çocuklara, Neden tekrar tekrar suç işliyorsunuz? sorusu sorulduğunda; H.Ş adlı çocuk şöyle cevap vermektedir: *“İlk seferde polisler beni yakaladı ve bir gün nezarethanede kaldım daha sonra mahkemeye çıkarıldım ve yüce adaletin affına sığındığımı söyledim ve beraatımı istedim. Denetimli Serbestlik ile cezalandırıldım. Sonra suç işlemeyi alışkanlık haline getirdim.”*

Çocukların, suç işleme, cezaevine girme ve tutuklanma sıklığının artma göstermesi, suça sürüklenen çocukların suç işleme deneyimi kazandığı ve suçlu kişiliklerini de pekiştirdiklerini göstermektedir. Bu durum çocukların “mükerrer suçlulara” dönüşme süreçlerini kolaylaştırmakta ve hızlandırmaktadır. Tablodan da görüldüğü gibi mükerrer suç işleyen çocuklar bir yıl içerisinde bir kereden daha fazla suç işledikleri görülmektedir.

Tablo 36: Örneklem Grubunun Suç İşleme Amacına Göre Dağılımı

Örneklem Grubunun Suç İşleme Amaçlarına Göre Durumu	Frekans (Sayı)	Yüzde (%)
Arkadaş baskısıyla	19	26,4
Eğlenmek için, sıkıntıdan	15	20,8
Kızgınlıkla	11	15,3
Paraya ihtiyacım vardı	27	37,5
Toplam	72	100

Tablo 36’da, ankette bulunan “Ne amaçla suç işlediniz?” ifadesine çoklu yanıt verilmiştir. Bu nedenle frekans sayısı örneklem hacmini geçmektedir. Örneklem grubunun suç işleme amacı incelendiğinde; (19 kişi) %26,4’ünün arkadaş baskısıyla, (15 kişi) %20,8’inin eğlenmek için, sıkıntıdan, (11 kişi) %15,3’ünün kızgınlıkla ve (27 kişi) %37,5 ‘inin para ihtiyacıyla suç işlediği görülmektedir.

O.U. isimli çocuk, Ne amaçla suç işledin? sorusuna şöyle cevap vermektedir; *“Madde bağımlısı olduğun için ve en önemlisi paraya ihtiyacım olduğu için suç işledim.”*

Tablo 36 incelendiğinde; en çok işleme amaçları arasında paraya ihtiyacım vardı cevabının olması Tablo 3 de sorulan sorunun sağlaması niteliğinde cevaplar alındığı görülmektedir. Örneklem grubunun ilk tutukluluk suçlarına göre dağılımına bakıldığında en çok mala karşı işlenen suçların fazla oluşu aslında çocukların ekonomik olarak düşük gelirli ailelerden geldiğine işaret ettiğinin göstergesidir. Bitlis ilinde aile tipleri genellikle geniş aile ve çok çocuklu ailelerden oluşmaktadır. Düşük gelirli ailelerin çok çocuk sayısına sahip olması nedeniyle ebeveynler tarafından çocukların kişisel bakım ihtiyaçları bile neredeyse zor karşıladıkları söylenebilir. Görüşme yapılan çocukların birçoğunun sosyal yardımlaşma vakıflarından ve ASP’den sosyal yardım aldıklarını gözlemlenmiştir. Ailelerin çocuklarının kişisel ihtiyaçlarını dahi karşılayamaması onları suça sürükleyen önemli ekonomik etkenlerin başında gelmektedir. En az suç işleme nedenleri arasında ise çocukların ani kızgınlıklarıyla suç işlemeleri cevapları vardır.

Görüşmecilerden R.E. adlı çocuk olayı şöyle anlatıyor; *“Aklımda hiç suç işlemek yoktu bir gün okul bahçesinde arkadaşlarla dolaşırken A.T isimli arkadaş bana küfür etti daha öncede arkadaşlar arasında alay edip hep lakap takarlardı. O gün zaten canım sıkkındı, o sinirle arkadaşıma zarar verdim aslında hiç aklımdan geçmezdi ama yaptım pişmanım.”*

16 yaşındaki R. E.’nin verdiği cevapta kızgınlıkla işlediği suçun nedeni olarak kendisi gibi ergen yaşıtı tarafından tahrik edilmesi sonucunda gerçekleşmiştir. Okul ortamlarında özellikle kimlik oluşumları henüz gerçekleşmemiş ergen grupları arasında birbirlerinin fiziksel özellikleri üzerinden alay etmeleri ve çeteleşme gruplarına dâhil etmek istedikleri yaşıtılarını bu şekilde tahrik ederek suçlu davranışı yapmasına sebebiyet vermektedirler.

Yapılan araştırmalarda ülkemizde çocuk suçluluğu içerisinde şiddet davranışları arasında “Darp ve Karşılıklı darp” biçiminde öğrenci kavgalarının ilk sırada geldiği; bunun ilköğretim düzeyinde düşük seviyede (saç çekme, itme, tokat atma şeklinde) iken

ortaöğretim sıralarından çok daha ağır olduğu (bıçakla veya silahla yaralama gibi) olduğu ortaya çıkmıştır. Durmuş ve Gürkan'ın (2005) lise öğrencileri ile yaptığı bir çalışmada ülkemizdeki gençlerin “Vandalizm” eğilimli olduklarını söylemişlerdir. Okullarda sıra üzerlerine yazılar yazma, çizme, kırma, duvarları çizme tekmeleme ve eşyalara kasıtlı olarak zarar verme gibi davranışları sıkça yaptıklarını belirtmişlerdir (Odacı, 2007:57).

Araştırma grubumuzdaki çocukların %26,4'ünün arkadaş baskısıyla suç işledikleri görülmektedir. Bu durumu S.S. adlı çocuk ise şöyle anlatmaktadır; “*Arkadaş çevrem olmasaydı belki bu işleri hiç yapmazdım. Bütün kötü işleri arkadaş çevrem yüzünden oluyor*”.

4.2. Çapraz Tabloların Analizi

Anketten elde edilen bilgilerin genel değerlendirilmesinin yanında, öne sürülen hipotezler test edilmiştir. Hipotezler için Ki-kare testi uygulanmıştır. Gözlerdeki teorik frekans değerlerinden 5'den küçük değerleri olan 2*2'lik tablolarda Fisher Ki Kare testi uygulanmıştır. İki değişken arasındaki bağımlılık ya da ilişkinin derecesi için 2*2'lik tablolarda Phi-Katsayısı (Φ) ile belirlenmiş, diğer tablolarda bağımlılık ya da ilişkinin derecesi *cramer-v* (ϕ_c) ile belirlenmiştir.

Tablo 37: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların Suç İşleme Nedenleri İle Suç Sayıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Çocukların Suç İşleme Nedeni	Suç Sayısı			Toplam
		1 – 3	4 ve daha fazla	
Arkadaş Baskısıyla	Sayı	15	4	19
	%	34,1	14,3	26,4
Eğlenmek İçin, Sıkıntıdan	Sayı	5	10	15
	%	11,4	35,7	20,8
Kızgınlıkla	Sayı	9	2	11
	%	20,5	7,1	15,3
Para İhtiyacından	Sayı	15	12	27
	%	34,1	42,9	37,5
Toplam	Sayı	44	28	72
	%	100	100	100

($X^2=9,749$ $p=0,021$ $\phi_c=0,361$)

Tablo 37’de çocukların işlediği suç sayısı ‘‘1-3’’ ve ‘‘4 ve daha fazla’’ olacak şekilde ayrılarak incelenmiştir. Ki kare ve p değeri incelendiğinde mükerrer suça sürüklenen çocuklarla çocukların suç işleme nedenleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p=0,021<0,05$ $\phi c=0,361$).

Tablo 37 incelendiğinde mükerrer suçlu çocukların şuan ki suçları dışında; 1, 2 veya 3 kez suç işleyen çocukların (15 kişi) %34,1’i arkadaş baskısıyla, (5 kişi) %11,4’ü eğlenmek için sıkıntıdan, (9 kişi) %20,5’i kızgınlıkla ve (15 kişi) %34,1’i para ihtiyacından dolayı suç işlemiştir. 4 ve daha fazla suç işleyen çocukların (4 kişi) %14,3’ü arkadaş baskısıyla, (10 kişi) %35,7’si eğlenmek için sıkıntıdan, (2 kişi) %7,1’i kızgınlıkla ve (12 kişi) %42,9’u para ihtiyacından dolayı suç işlemiştir.

Araştırma sonuçlarının toplam yüzde içindeki oransal dağılımlara göre 1, 2 ve 3 kez aralığında suç işleyen çocukların büyük çoğunluğunun suç işleme sebepleri olarak %34,1 hem para kazanmak hem de eğlenmek için suç işledikleri cevabını verdikleri görülür iken; 4 ve daha fazla kez suça bulaşan çocukların verdikleri cevaplarda %42,9 gibi büyük çoğunluğun ise para ihtiyacından kaynaklı suç işlediklerini belirtmişlerdir Suç işleme sayıları ile suç işleme nedenleri arasındaki ilişki incelendiğinde aralarında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmaktadır. Çocukların 1 kereden daha fazla veya 3 den daha az suç işlemelerinde akran gruplarının baskısının ve para kazanma amaçlı olduğunu görmekteyiz. Fakat suçu mükerrer olan çocukların yani sürekli suç ile iç içe olan, suçu bir meslek olarak algılayan çocukların suç işlerken tek amaçlarının para kazanmak olduğunu görmekteyiz. Suç ile ilişkisi araştırılan en önemli konulardan biri de sosyo-ekonomik statüdür. Ekonomistlere göre suçlu kimseler yasal olmayan eylemlere katılıp katılmama kararını o eylemin kendine sağlayacağı kara dayalı olarak rasyonel bir seçim yaptıklarını varsayarlar (İçli, 1993:39).

Birçok çalışmada suç ile ekonomik sıkıntılar arasında neden-sonuç ilişkisi olduğu ifade edilmiştir. Araştırma grubumuzda çocukların suç işleme nedenleri arasında içinde bulundukları ekonomik yetersizliklerden kaynaklı bu çocukların ihtiyaçlarının aileleri tarafından karşılanmadığı ve çocukların para kazanmak için suça bulaştıkları bilgisi literatürdeki benzer çalışmalarla paralellik göstermektedir.

Çocuk yaşamı boyunca ilk suçunu çok farklı sebeplerden dolayı işleyebilir. Başka bir ifadeyle çocuğu suça iten sebeplerden herhangi birisinden dolayı suça işleyebilir. Çocuğun ilk suçlu davranışından, arkadaş grubu, bir anlık kızgınlık, ekonomik sebepler veya herhangi bir geçici heves(eğlenmek) rol oynamış olabilir (Tunceroğlu, 2015:30).

Çocuğun işlediği ilk suç ile sonraki suç tekrarları arasında farklı nedenler vardır. Sadece çocuğu suça iten bir neden diğer bir nedenle birleştiği ölçüde çocuğun suç işleme ihtimali artacaktır. Dolayısıyla gelecekte suç işleme olasılığı yüksek olan çocuklar ile ilk kez suç işlemiş çocukları ayıran bir takım özelliklerin neler olduğu mükerrer suçluluğun önlenmesi adına önem arz etmektedir (Kızmaz, 2006:93).

Tablo 38: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların Suç İşleme Sıklığı İle Suç Sayıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Çocukların Suç İşleme Sıklığı	Suç Sayısı			Toplam
		1 – 2	3 ve daha fazla	
Senede Bir Kez	Sayı	18	10	28
	%	58,1	33,3	45,9
Senede Bir Kereden Fazla	Sayı	13	20	33
	%	41,9	66,7	54,1
Toplam	Sayı	31	30	61
	%	100	100	100

($\chi^2=9,647$ $p=0,043$ $\Phi =0,264$)

Tablo 38’de, çocukların işlediği suç sayısı “1-2” ve “3 ve daha fazla” olacak şekilde ayrılarak incelenmiştir. Ki kare ve p değeri incelendiğinde; Mükerrer suça sürüklenen çocukların suç işleme sıklıkları ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Orta düzeyde bir ilişki vardır. ($p=0,043<0,05$ $\Phi =0,264$)

Tablo 38 incelendiğinde mükerrer suça sürüklenmiş çocukların şuan ki suçları dışında; 1 veya 2 kez suç işlemiş çocukların (18 kişi) %58,1’i senede bir kez, (13 kişi) %41,9’u senede bir kereden fazla suç işlemiştir. 3 ve daha fazla suç işlemiş çocukların (10 kişi) %33,3’ü senede bir kez ve (20 kişi) %66,7’si seneden bir kereden fazla suç işlemiştir.

Araştırma verilerine göre suç işleme sıklıkları ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Suç sayıları toplamı 2 ve 3 olan çocuklar sadece senede 1 kez (%58,1) suça bulaşmışlardır. Senede bir kereden daha fazla suç işleme sıklığı gösteren çocukların ise 4 ve daha fazla kez suça bulaşanlar ise (%66,7) olduğu görülmektedir.

Mükerrer tabiri, Türk Dil Kurumu Sözlüğüne göre “tekrarlanmış, yinelenmiş” anlamında kullanılmaktadır (TDK, 2017).

Kızmaz (2006), cezaevinde yaptığı çalışmasında mükerrer suçluluk kavramı, “Cezaevinden salıverilen suçlular içerisinde, zaman aralığı dikkate alınmaksızın, yeniden suç işleyenleri nitelediğini,” dolayısıyla, mükerrer suçluluğu, suç davranışının tekrarlanması anlamında kullanmaktadır (Kızmaz, 2006:5).

Tablo 39: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların Ailelerindeki Parçalanmışlık Durumuna Göre Suç Sayılarının İncelenmesi

Çocukların Ailelerindeki Parçalanmışlık Durumu	Suç Sayısı			Toplam
		1 -3	4 ve daha fazla	
Ayrı Yaşıyorlar	Sayı	8	2	10
	%	19,5	10	16,4
Birlikte Yaşıyorlar	Sayı	33	18	51
	%	80,5	90	83,6
Toplam	Sayı	41	20	61
	%	100	100	100

$$X^2=0,887 \quad p=0,346$$

Tablo 39’da çocukların işlediği suç sayısı ‘‘1-3’’ ve ‘‘4 ve daha fazla’’ olacak şekilde ayrılarak incelenmiştir. Ki kare ve p değeri incelendiğinde; Mükerrer suça sürüklenmiş çocukların anne-babalarının boşanmış-ayrı olması ile suç arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemektedir. ($p=0,346>0,05$)

Tablo 39 incelendiğinde mükerrer suça sürüklenen çocukların şuan ki suçları dışında; 1, 2 veya 3 kez suça karışmış olan çocukların (8 kişi) %19,5’inin anne ve babasının ayrı yaşadığı, (33 kişi) %80,5’inin anne ve babasının birlikte yaşadığı görülmektedir. 4 ve daha fazla suç işlemiş çocukların (2 kişi) %10’unun anne ve babasının ayrı yaşadığı, (18 kişi) %90’nının anne ve babasının birlikte yaşadığı görülmektedir.

Aile’nin, başta boşanma olmak üzere, ölüm veya terk gibi nedenlerden dolayı dağılması, çocuğun zarar görmesine neden olmaktadır. Çocuk, içinde bulunduğu bu zor durumları kolay atlatamazsa, kişiliği zarar görmekte ve bu durumu çeşitli davranış bozuklukları olarak dışa vurmaktadır. Çocuk, toplumsal uyum sıkıntıları yaşamakta, sapma davranışları sergilemekte hatta suçlu gruplar içerisinde yerini alma ihtimali yükselmektedir (Yücel, 2003:39).

Yapılan araştırmalarda parçalanmış ailelerde yetişen çocukların diğer çocuklara göre suç işleme olasılıklarının ve suçlu davranışı sürdürme olasılıklarının daha fazla olduğu belirtilmektedir. Ganzer ve Sarason (1973), çalışmalarında özellikle mükerrer suçlu bireylerin daha çok parçalanmış ailelerde büyüdüğü ileri sürmektedir (Kızmaz, 2006:116).

Bu bilgilerle kıyasladığımızda çalışmamızda suça sürüklenmiş çocukların anne-babalarının boşanmış-ayrı olması ile suç arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemektedir.

Tablo 40: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların Ailelerinde Suç İşlemiş Bireylerin Bulunması Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Çocukların Ailelerinde Suç İşlemiş Bireylerin Bulunması Durumu	Suç Sayısı			Toplam
		1 – 2	3 ve daha fazla	
Var	Sayı	29	14	43
	%	70,7	70	70,5
Yok	Sayı	12	6	18
	%	29,3	30	29,5
Toplam	Sayı	41	20	61
	%	100	100	100

$X^2=0,003$ $p=0,953$

Tablo 40’da, çocukların işlediği suç sayısı “1-2” ve “3 ve daha fazla” olacak şekilde ayrılarak incelenmiştir. Ki kare ve p değeri incelendiğinde; Mükerrer suça sürüklenmiş çocukların ailelerinde suç işlemiş bireylerin bulunması ile suç arasında anlamlı bir ilişki yoktur.($p=0,953>0,05$)

Tablo 40 incelendiğinde mükerrer suçlu çocukların şuan ki suçları dışında, daha önce; 1 veya 2 kez suça karışmış olan çocukların (29 kişi) %70,7’sinin ailesinde suç işlemiş birileri olduğu, (12 kişi) %29,3’ünün ailesinde suç işlemiş birilerinin olmadığı görülmektedir. 4 ve daha fazla suça karışmış olan çocukların (14 kişi) %70’inin ailesinde suç işlemiş birileri olduğu, (6 kişi) %30’unun ailesinde suç işlemiş birilerinin olmadığı görülmektedir.

Çocuklar ilk yıllarından itibaren ebeveynlerini model almaya başlarlar. Bu sebebiyle ailede suçlu bireylerin olması çocukların suça iten nedenler arasında önemli

bir etken olarak arşımıza çıkmaktadır. Özellikle ergenlik dönemindeki gençlerin başta baba modeli olmak üzere ağabey, amca ya da dayı gibi aile içindeki diğer bireyleri kendilerine rol model olarak görebilmektedirler. Bireylerden birisinin suçlu olmaları bu durumun çocuğa olumsuz yönde yansımalarının olması yüksek olasılıklıdır. Kısacası aile içerisinde suçlu bireylerin ve sürekli suçlu davranışların olması suç olgusunun aile içerisinde normalleştirilip hatta bir iş olarak görülmesine neden olmaktadır. Böyle bir ailede büyüyen çocukların suçu sindirip hatta suçlu davranışı gelecek yaşamında kariyer haline getirme olasılıkları yüksek görünmektedir. *Mccord'un* (1977) Boston'da, *Robins'in* (1979) de St. Louis'de yaptığı araştırmalarda ailede suçlu ebeveynlerden birinin olması çocuklarında suçlu olma ihtimallerinin arttırdığını belirtmektedir (Tunceroğlu, 2015:35). Literatürdeki bu bilgilerin aksine Suça sürüklenmiş çocukların ailelerinde suç işlemiş bireylerin bulunması ile suç arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo 41: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların Ebeveynlerinin Arasında Geçimsizlik(Kavga) Olması Durumuna Göre Suç Sayılarının İncelenmesi

Çocukların Ebeveynlerinin Arasında Kavga Olması Durumu	Suç Sayısı			Toplam
		1 – 3	4 ve daha fazla	
Evet	Sayı	24	16	40
	%	58,5	80	65,6
Hayır	Sayı	17	4	21
	%	41,5	20	34,4
Toplam	Sayı	41	20	61
	%	100	100	100

$\chi^2=0,2743$ $p=0,098$

Tablo 41'de çocukların işlediği suç sayısı "1-3" ve "4 ve daha fazla" olacak şekilde ayrılarak incelenmiştir. Ki kare ve p değeri incelendiğinde; Mükerrer suça sürüklenmiş çocukların ebeveynlerinin arasında geçimsizlik(kavga) olması ile suç arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemektedir.($p=0,098>0,05$)

Tablo 41 incelendiğinde mükerrer suça sürüklenen çocukların şuan ki suçları dışında; 1, 2 veya 3 kez suça karışmış olan çocukların (24 kişi) %58,5'inin ebeveynleri arasında geçimsizlik(kavga) olduğu, (17 kişi) %41,5'inin ebeveynleri arasında geçimsizlik(kavga) olmadığı görülmektedir. 4 ve daha fazla suça karışmış olan çocukların (16 kişi) %80'ninin ebeveynleri arasında geçimsizlik(kavga) olduğu, (4 kişi) %20'sinin ebeveynleri arasında geçimsizlik (kavga) olmadığı görülmektedir.

Literatürdeki bilgilerde çocuklarda suçlu kişiliklerin oluşması erken çocukluk dönemlerinde başlamaktadır. Çocuğu suça sürüklenmesini en çok etkileyen faktörlerin başında aile içi şiddet gelmektedir. Aile içerisinde şiddete maruz kalan ya da tanıklık eden çocuklar ileriki yaşamlarında şiddetin normalleştirip suçlu davranışları da meşrulaştıran bir benlik algısı oluşmaktadır. Bu çocukların suçlu davranışa daha yatkın oldukları belirtilmektedir. Dolayısıyla evde şiddete maruz kalan ya da tanık olan çocuklar şiddeti kabul ediyor ve suça eğilimli ergin bireyler olarak karşımıza çıkma olasılıkları da artıyor (Tunceroğlu, 2015:39). Araştırma grubumuzda suça sürüklenen çocukların aileleri arasında geçimsizlik/kavga olması ile çocuklarının suça sürüklenmesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Tablo 42: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların Anne Babalarıyla Görüşme Sıklıklarına Göre Suç Sayılarının İncelenmesi

Çocukların Anne Babalarıyla Görüşme Sıklıkları Durumu	Suç Sayısı			Toplam
		1 – 3	4 ve daha fazla	
Hiç	Sayı	5	1	6
	%	12,5	4,8	9,8
Nadiren	Sayı	11	11	22
	%	27,5	52,4	36,1
Sıklıkla	Sayı	24	9	33
	%	60	42,9	54,1
Toplam	Sayı	41	20	61
	%	100	100	100

$X^2=3,950$ $p=0,139$

Tablo 42’de çocukların işlediği suç sayısı “1-3” ve “4 ve daha fazla” olacak şekilde ayrılarak incelenmiştir. Ki kare ve p değeri incelendiğinde; Mükerrer suça sürüklenen çocukların anne babalarıyla görüşme sıklıkları ile suç arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemektedir.($p=0,139>0,05$)

Tablo 42 incelendiğinde mükerrer suça sürüklenen çocukların şuan ki suçları dışında;1, 2 veya 3 kez suça karışmış olan çocukların (5 kişi) %12,5’inin ailesiyle hiç görüşmediği, (11 kişi) %27,5’inin ailesiyle nadiren görüştüğü ve (24 kişi) %60’ının ailesiyle sıklıkla görüştüğü görülmektedir. 4 kez ve daha fazla suça karışmış olan çocukların (1 kişi) %4,8’inin ailesiyle hiç görüşmediği, (11 kişi) %52,4’ünün ailesiyle nadiren ve (9 kişi) %42,9’unun ailesiyle sıklıkla görüştüğü görülmektedir.

Tablo 43: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların, Arkadaşları Arasında Tutuklu/ Hükümlü veya Suça Karışmış Olanların Bulunmasına Göre Suç Sayılarının İncelenmesi

Çocukların, Arkadaşları Arasında Tutuklu/ Hükümlü veya Suça Karışmış Olanların Bulunması Durumu	Suç Sayısı			Toplam
		1 – 2	3 ve daha fazla	
Birkaç Arkadaşım	Sayı	20	12	32
	%	64,5	40	52,5
Bu Durumda Hiç Arkadaşım Yok	Sayı	6	1	7
	%	19,4	3,3	11,5
Çoğu Arkadaşım	Sayı	5	17	22
	%	16,1	56,7	36,1
Toplam	Sayı	31	30	61
	%	100	100	100

$X^2=12,104$ $p=0,002$ $\phi c=0,445$

Tablo 43’de çocukların işlediği suç sayısı “1-2” ve “3 ve daha fazla” olacak şekilde ayrılarak incelenmiştir. Ki kare ve p değeri incelendiğinde; Suçlulukla çocuğun arkadaşları arasında tutuklu/ hükümlü veya suça karışmış olanların bulunması ile suç anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ($p=0,02<0,05$ $\phi c=0,445$)

Tablo 43 incelendiğinde mükerrer suça sürüklenen çocukların şuan ki suçları dışında; 1 veya 2 kez suça karışmış olan çocukları (20 kişi) %64,5’inin birkaç arkadaşının, (6 kişi) %19,4’ünün bu durumda hiç arkadaşının olmadığı, (5 kişi) %16,1’inin çoğu arkadaşının tutuklu/hükümlü veya bir şekilde suça karışmış olduğu görülmektedir. 3 ve daha fazla kez suç işlemiş olan çocukların (12 kişi) %40’ının birkaç arkadaşının, (1 kişi) %3,3’ünün bu durumda hiç arkadaşının olmadığı ve (17 kişi) %56,7’sinin çoğu arkadaşının tutuklu/hükümlü veya bir şekilde suça karışmış olduğu görülmektedir.

Çocuk üzerinde etkisi en güçlü olan grup akran grubudur. Çünkü akran grupları ortak yönleri olan ve grup normlarını benimsemiş çocuklar tarafından oluşturulur. Çocuk bu grup içinde kendini ispatlamak için grubun istediği davranışları en üst düzeyde yapmaya çabalar. Çocuk, büyüdükçe grubun istekleri ve etkisi artar. Ergenlik döneminde bu en üst seviyeye çıkar. Çocuk üzerinde etkisi bu denli büyük olan akran grubunun, suça eğimli bir profil göstermesi çocuğun da suça bulaşmasına neden olmaktadır (Tunceroğlu, 2015:48).

Ergenlik döneminde ailelerinden uzaklaşan çocuklar vakitlerinin büyük bir kısmını akranlarıyla geçirmeye başlarlar ve akran gruplarının etkisi ebeveyn etkisinin önüne geçer. Kimlik arayışı içinde olan ergenler kendini ispatlamak ve kabul görmek için suça karışabilmektedir (Akduman, 2007:141).

Literatürde; ergenlerin suça sürüklenmelerinde; en önemli etkenin suça bulaşmış arkadaşlarıyla beraber vakit geçirmesi ve onlara duydukları ilgi olduğu belirtilmektedir. Alkol, sigara ve uyuşturucu madde kullanan arkadaşların varlığı çocuk suçluluğunda, Suçlu akranlara duyulan ilgi, bağlılık ve onlarla geçirilen zaman çocuk suçluluğundan önemli faktörler olarak belirtilmiştir (Zembroski, 2011:250).

Kızmaz'ın (2006) yaptığı çalışmada cezaevinde görüştüğü suçluların %85'i suçlu akranlara sahip olduklarını; %67,5'i ise suç işlerken arkadaşlarıyla beraber olduklarını onları suç eylemini desteklediklerini belirtmişlerdir. Bu çerçevede suçlu arkadaş grubu ile suç arasında yalın ilişki olduğunu söylemek mümkündür (Kızmaz, 2006:173).

Çalışmadan elde edilen bu bulgular, çocukların çoğu arkadaşlarının suçlu olması ve bu durumda suça karıştıklarını, akran grubunun baskısının ve grupta daha çok kabul görmek gibi farklı amaçlarla suça sürüklendiği görülmektedir.

Tablo 44: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların, Arkadaşları İle Birlikte/Ortak Suç İşlemesine Göre Suç Sayılarının İncelenmesi

Çocukların Suçu Arkadaşları ile Birlikte İşleme Durumu	Suç Sayısı			Toplam
		1 – 3	4 ve daha fazla	
Birkaç Suçu Birlikte İşledim	Sayı	14	4	18
	%	34,1	20	29,5
Bütün Suçları Birlikte İşledim	Sayı	4	5	9
	%	9,8	25	14,8
Çoğu Suçu Birlikte İşledim	Sayı	5	5	10
	%	12,2	25	16,4
Hiçbir Suçu Birlikte İşlemedim	Sayı	18	6	24
	%	43,9	30	39,3
Toplam	Sayı	41	20	61
	%	100	100	100

$X^2=5,034$ $p=0,169$

Tablo 44’de çocukların işlediği suç sayısı “1-3” ve “4 ve daha fazla” olacak şekilde ayrılarak incelenmiştir. Ki kare ve p değeri incelendiğinde; Mükerrer suça sürüklenen çocuğun arkadaşları ile ortak suç işlemesi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemektedir.

Tablo 44 incelendiğinde mükerrer suça sürüklenen çocukların şuan ki suçları dışında; 1, 2 veya 3 kez suça karışmış çocukların (14 kişi) %34,1’inin birkaç suçu arkadaşıyla birlikte işlediği, (4 kişi) %9,8’inin bütün suçları arkadaşları ile birlikte işlediği (5 kişi) %12,2’sinin çoğu suçu arkadaşları ile birlikte işlediği ve (18 kişi) %43,9’unun hiçbir suçu arkadaşları ile birlikte işlemediği görülmektedir. 4 kez ve daha fazla suça karışmış olan çocukların (4 kişi) %20’sinin birkaç suçu arkadaşları ile birlikte işlediği,(5 kişi) %25’inin bütün suçları arkadaşları ile birlikte işlediği,(5 kişi) %25’inin çoğu suçu arkadaşları ile birlikte işlediği ve (6 kişi) %30’unun hiçbir suçu arkadaşları ile birlikte işlemediği görülmektedir.

Araştırma literatürüne bakıldığında Ayan’ın (2011) çalışmasında, çocukların %27,3’ünün suçu arkadaş gruplarıyla beraber işlediklerini söylemişlerdir. İşledikleri suçların %34,1’i bu arkadaş gruplarıyla beraber uyuşturucu madde kullanıp daha sonra hırsızlık yaptıklarını ileri sürmüşlerdir. %21,2’sinin uyuşturucu madde kullanmaya ve hırsızlık yapmaya arkadaş grupları tarafından alıştırıldığını belirtmişlerdir (Ayan, 2011:95).

Tablo 45: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların Ailelerindeki Göç Olgusuna Göre Suç Sayıları İlişkisi

Çocukların Ailelerindeki Göç Olgusuna Göre Durumları	Suç Sayısı			Toplam
		1 – 3	4 ve Daha Fazla	
Evet	Sayı	26	11	37
	%	63,4	55	60,7
Hayır	Sayı	15	9	24
	%	36,6	45	39,3
Toplam	Sayı	41	20	61
	%	100	100	100

$$X^2=0,399 \quad p=0,528$$

Tablo 45’de çocukların işlediği suç sayısı “1-3” ve “4 ve daha fazla” olacak şekilde ayrılarak incelenmiştir. Ki kare ve p değeri incelendiğinde Mükerrer suça sürüklenen çocukların yaşadıkları yerlere göç etmeleri ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemektedir ($p=0,528>0,05$).

Tablo 45 incelendiğinde mükerrer suça sürüklenen çocukların şuan ki suçları dışında; 1, 2 veya 3 kez suça karışmış çocukların (26 kişi) %63,4’ünün yaşadıkları yere göç ile geldikleri, (15 kişi) %36,6’sının yaşadıkları yere göç ile gelmedikleri görülmektedir. 4 ve daha fazla kez suça karışmış olan çocukların (11 kişi) %55’inin yaşadıkları yere göç ile geldiği ve (9 kişi) %45’inin yaşadıkları yere göç ile gelmediği görülmektedir.

Toplumsal değişmeye etki eden en önemli faktörlerden biri göç olgusudur. İnsanlar, eğitim sağlık, işsizlik ve daha iyi yaşam standartlarına kavuşabilmek için insanlar farklı sebeplerle göç etmektedirler. Genellikle eğitim seviyeleri düşük, ekonomik durumları kötü ve kalifiyesiz iş gücüne sahip olan bireyle göç ederler. Fakat göç ettikleri yerlerde aradıklarını bulmazlar kırdan kente göç ederken kentin birçok imkânlarından yararlanacağını düşünen insanlar aslında eski hayatlarından kurtulamadıklarını hatta bunların yanında şehir hayatına uyum sorunu yaşamakta, geçim sıkıntıları devam etmekte ve şehirdeki insanlar tarafından soyutlanmaktadırlar. Bu durumda ailelerin sürekli baş etmek zorunda olduğu yeni durumlar karşısında en çok çocuklar etkilenmektedir. Aileler

çocukların ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için ailelerinin kendilerine veremediği imkânı elde etmek için maceralara yönelmekte ve buldukları ilk fırsatta suça bulaşmaktadırlar. Bu ailelerin çocukları hem yaşlarının etkisiyle hem de yeni çevrelerine uyum sağlamak için suça yönelmektedirler (Seyhan & Bahar, 2006:35).

Kent yaşamına hazır olmayan çocuklar göçle geldikleri için de kentlilerin önyargıları yüzünden soyutlanmaktadır. Bu duruma tepki olarak kendini kanıtlama, kentli yaşlılarına özenme ve otoriteye başkaldırma gibi etkenler özellikle çocukları suça sürüklemektedir.

Tablo 46: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların Suçlulukları İle Yaşadıkları Yerleşim Biriminin Özelliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Çocukların Yaşadıkları Yerleşim Birimi	Suç Sayısı			Toplam
		1 – 2	3 ve daha fazla	
İlçe	Sayı	7	7	14
	%	22,6	23,3	23
Köy	Sayı	3	1	4
	%	9,7	3,3	6,6
Şehir Merkezi	Sayı	14	14	28
	%	45,2	46,7	45,9
Şehrin Gecekondu Bölgesi	Sayı	7	8	15
	%	22,6	26,7	24,6
Toplam	Sayı	31	30	61
	%	100	100	100

$$X^2=1,051 \quad p=0,789$$

Tablo 46’da çocukların işlediği suç sayısı “1-2” ve “3 ve daha fazla” olacak şekilde ayrılarak incelenmiştir. Ki kare ve p değeri incelendiğinde; Mükerrer suça sürüklenen çocukların yaşadıkları yerleşim biriminin özelliğiyle suç arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemektedir ($p=0,789>0,05$).

Tablo 46 incelendiğinde mükerrer suça sürüklenen çocukların şuan ki suçları dışında; 1 veya 2 kez suça karışmış olan çocukların (7 kişi) %22,6’sının ilçede yaşadığı, (3 kişi) % 9,7’sinin köyde yaşadığı, (14 kişi) 45,2’sinin şehir merkezinde yaşadığı ve (7 kişi) %22,6’sının şehrin gecekondu bölgesinde yaşadığı görülmektedir. 3 ve daha fazla

kez suça karışmış olan çocukların (7 kişi) %23,3'ünün ilçede yaşadığı, (1 kişi) %3,3'ünün köy de yaşadığı, (14 kişi) %46,7'sinin şehir merkezinde yaşadığı ve (8 kişi) %26,7'sinin şehrin gecekondü bölgesinde yaşadığı görülmektedir.

Tablo 47: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların Arkadaş Seçerken Dikkat Ettiği Hususlara Göre Suç Sayıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Çocukların Arkadaş Seçerken Dikkat Ettiği Hususlar	Suç Sayısı			Toplam
		1 – 3	4 ve daha fazla	
Eğlenceli Güzel Vakit Geçirebildiğim Biri Olmasına	Sayı	14	7	21
	%	28,6	25,6	27,6
Güçlü Beni Koruyacak Biri Olmasına	Sayı	6	4	10
	%	12,2	14,8	13,2
Güveneceğim Dürüst Biri Olmasına	Sayı	24	11	35
	%	49	40,7	46,1
Parası Olan Biri Olmasına	Sayı	5	5	10
	%	10,2	18,5	13,2
Toplam	Sayı	49	27	76
	%	100	100	100

$$X^2=1,303 \quad p=0,729$$

Tablo 47’de çocukların işlediği suç sayısı “1-3” ve “4 ve daha fazla” olacak şekilde ayrılarak incelenmiştir. Ki kare ve p değeri incelendiğinde; Mükerrer suça sürüklenen çocukların arkadaş seçerken dikkat ettiği hususlar ile suç arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmemektedir.

Tablo 47 incelendiğinde mükerrer suça sürüklenen çocukların şuan ki suçları dışında; 1, 2 veya 3 kez suça karışmış olan çocukların (14 kişi) %28,6’sının arkadaş seçerken eğlenceli güzel vakit geçirebileceği biri olmasına dikkat ettiği, (6 kişi) %12,2’sinin arkadaş seçerken güçlü çocuğu koruyacak biri olmasına dikkat ettiği, (24 kişi) %49’unun arkadaş seçerken güveneceği dürüst biri olmasına dikkat ettiği (5 kişi) %10,2’sinin arkadaş seçerken parası olan biri olmasına dikkat ettiği görülmektedir. 4 ve daha fazla kez suça karışmış olan çocukların (7 kişi) %25,6’sının arkadaş seçerken eğlenceli güzel vakit geçirebildiği biri olmasına dikkat ettiği,(4 kişi) %14,8’inin arkadaş

seçerken güçlü çocuğu koruyacak biri olmasına dikkat ettiği, (11 kişi) %40,7'sinin arkadaş seçerken güveneceği dürüst biri olmasına dikkat ettiği ve (5 kişi) %18,5'inin arkadaş seçerken parası olan biri olmasına dikkat ettiği görülmektedir.

Tablo 48: Mükerrer Suça Sürüklenen Çocukların Aileleriyle İletişim Durumlarına Göre Suç Sayıları Arasında İlişkinin İncelenmesi

Çocukların Aileleriyle İletişim Durumları ile Suç Sayıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	Suç Sayısı					Toplam
		1	2	3	4 ve daha fazla	
İyi	Sayı	17	16	7	4	44
	%	85	80	63,6	40	72,1
Kötü	Sayı	3	4	6	4	17
	%	15	36,4	60	20	27,9
Toplam	Sayı	20	11	10	20	61
	%	100	100	100	100	100

($p=0,049<0,05$ $\phi c=0,357$)

Tablo 48’de çocukların işledikleri suç sayısı “1”, “2”, “3” ve “4 ve daha fazla” olacak şekilde ayrılarak incelenmiştir. Ki kare ve p değeri incelendiğinde suça sürüklenen çocukların suçlulukları ile aile bireyleriyle olan iletişimleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Orta düzeyde bir ilişki vardır.

Tablo 48 incelendiğinde mükerrer suça sürüklenen çocukların şuan ki suçları dışında; 1 kez suç işleyen çocukların (17 kişi) %85’inin ailesi ile arasının iyi, (3 kişi) %15’inin ailesiyle arasının kötü olduğu, 2 kez suç işleyen çocukların (16 kişi) %80’sinin ailesiyle arasının iyi, (4 kişi) %36,4’ünün ailesiyle arasının kötü olduğu, 3 kez suç işleyen çocukların (7 kişi) % 63,6’sının ailesiyle arasının iyi, (6 kişi) yüzde 60’ının ailesiyle arasının köyü olduğu ve 4 kez ve daha fazla suç işleyen çocukların (4 kişi) %40’ının ailesiyle arasının iyi, (4 kişi) yüzde 20’sinin ailesiyle arasının kötü olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Geçmişten günümüze kadar “Suç” ile ilgili birçok kuram ortaya atılmıştır. Tarih boyunca insanoğlu suçlu davranışın sebebini çok farklı görüşlerle açıklamaya çalışmıştır. Özellikle son zamanlarda toplumlarda artan suç vakalarının git gide artması dikkat çekicidir. Bu durumdan en çok etkilenenler hiç kuşkusuz çocuklar olmaktadır. Çünkü gelişim dönemi içerisinde olan çocuk çevre veya toplumsal koşullardan etkilenmektedirler. Sosyal bir sorun olarak çocuk suçluluğu tek nedenle açıklanamaz. Sorun aile, eğitim, göç, sosyo-ekonomik yetersizlikler vb. nedenlerle ilişkilidir

Çocuk suçluluğu ile ilgili daha önceden yapılmış çalışmalarda çocuk suçluluğuna neden olan aile ve akran gruplarının etkileri ve nedenleri tespit edilmeye çalışılarak çözüm önerileri sunulmaktadır. Araştırmada, suça sürüklenen çocuklarla görüşülerek onlara suç geçmişleri, aile ve akranları ile ilgili sorular yöneltilmiş alınan cevaplar incelenerek analiz edilmiş ve mükerrer suçlu profili ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışma, çocuk suçluluğunda aile ve akran grubu etkisinin rolü ile ilgili kurulan hipotezlerin anket ve mülakat uygulamalarıyla ortaya çıkan analizler üzerinedir. Ki-kare analizleri ve mülakat kategorileriyle anlamlılıkları test edilen hipotezler suç teorilerine dayandırılarak yorumlanmıştır. Fakat anketin genel sıkıntılarından birisi olan seçeneklerin dürüstçe işaretlenmemesi bu çalışmada da görülmüştür. Yetişkin suçluluğun önlenmesinde çocuk suçluluğunun önlenmesinin önemli bir payı vardır. Bu nedenle çocuk suçluluğu sorunu üzerinde daha detaylı araştırmalar yapmak gerekmektedir.

Çocuk suçluluğu ile ilgili genel faktörlere dair sonuçlara bakıldığında; çocuk suçluluğunda yaş, cinsiyet, eğitim durumu, ailenin sosyo-ekonomik durumu(yetersizlikleri), aile içi iletişim ve ailenin çocuğa karşı tutumu ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir.

Mükerrer suça sürüklenen çocukların genel durumuna bakıldığında çocuklar suç işlemeye erken yaşlarda başladıkları görülmüştür. Çocukların suç işleme yaşları genellikle 15-18 yaş aralığında olup, en fazla suç işleme yaşı ise 17 ‘dir. Çocukların büyük çoğunluğu okula devam etmemektedir. Çocukların okula devam etmeme nedenleri %49,6’ı gibi büyük bir oranda ekonomik yetersizliklerden kaynaklandığı görülmektedir. Çocukların işledikleri suç türü ise en fazla mala karşı (hırsızlık, gasp, vb..) işlenen suçlardır. Suça sürüklenen çocukların genel profillerinde dikkat çeken bir diğer özellik ise çocukların büyük çoğunluğunun zararlı alışkanlıklarının olmasıdır. Çocukların

%62,3'ü ailelerinden baskı gördüğünü ve %44,3'ü de aileleriyle her konuda konuşamadıklarını belirtmişlerdir.

Çocukların suça sürüklenmesinde aile içi faktörlerin önemli bir etken olduğu birçok araştırma ile ortaya konulmuştur. Bu çalışmada ailelerin çocuk suçluluğu üzerindeki etkilerine bakıldığında, çocukların %98,4 'ünün hem annesi hem de babası biyolojik anne babalarıdır. Suça sürüklenen çocukların %51'i ebeveynleri ile beraber yaşamaktadır. %47,5 'i de çekirdek aile yapısından oluşan ailelerde yaşamaktadırlar. Mükerrer suç işleyen çocukların büyük bir kısmının ailelerinde suçlu bireyler bulunmaktadır (%70,5). Çocukların ailelerinde suç işleyen yakının cinsiyetine bakıldığında %90,3'ü erkek ve en çok işledikleri suç türü ise %34,9 ile terör suçları olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmamızda mükerrer suça sürüklenmiş çocukların arkadaş gruplarının genel özelliklerine baktığımızda %72,2'sinin suç geçmişi olan arkadaşlara sahip olduklarını ve %60,7'sinin suç davranışı arkadaşlarıyla beraber işlediklerini belirtmişlerdir., Ayrıca büyük bir kısmının yakın çevrelerinde zararlı madde kullanan arkadaşlarının olduğu saptanmıştır (%86,9). Çocuklar vakitlerinin %73,8 'ini arkadaşlarıyla beraber geçirmektedirler.

Mükerrer suç işleyen çocukların yaşadıkları sosyal çevrenin sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olduğu ve suç işlemeye müsait yerler olduğu görülmüştür. Mükerrer suça sürüklenen çocuklar genelde aileleri ile birlikte yaşamalarına rağmen zaman zaman akraba, arkadaş ve kurumda kaldıkları da görülmüştür. Mükerrer suç işleyen çocukların ağırlıklı olarak Doğu Anadolu Bölgesi nüfusuna kayıtlı oldukları, mükerrer suça sürüklenen çocukların ailelerinin genellikle köy ve ilçelerden göç ederek Bitlis iline yerleştikleri görülmüştür. Bu çocukların anne ve babalarının eğitim seviyelerinin çok düşük olduğu görülmüştür. Çocukların sahip oldukları ailelerde iletişimin ve aile içi ilişkilerinin genellikle bozuk olduğu, ayrıca bu ailelerin büyük bir kısmında çocuklara karşı şiddet davranışının sergilendiği görülmüştür. Çocukların ailelerinin çoğunluğunda (%65,6) aile içi tartışma ve kavgaların olduğu görülmektedir. Çocuklar ebeveynleri tarafından en fazla sözlü hakaretlere maruz kaldıklarını söylemişlerdir (%35,3). Çocuklar aileleri tarafından genellikle cezalandırılmaktadırlar (%39,3). Suça sürüklenen çocukların ailelerinin çocuğa karşı olan tutumlarına aşırı koruyucu olduğu görülmektedir (%36,1).

Yapılan çapraz tablolar ve testler sonucunda hipotezlerden 4 anlamlı, 6 anlamsız çıkmıştır. Bu çalışmada örneklem grubunun azlığı ve araştırmanın yapısı gereği

cevapların kategorik olarak alınmasının zorluğu analizleri etkilemiştir. Çalışmada çocuk suçluluğuna neden olan faktörler tespit edilmeye çalışılarak çözüm önerileri sunulmaktadır. Hipotezlerin Değerlendirilmesi;

1. Mükerrer suça sürüklenen çocukların ailelerinin parçalanmış olması (eşlerden birinin ya da ikisinin ölümü, eşlerin ayrı yaşaması veya eşlerin boşanması) ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir. Yapılan diğer araştırmalarda parçalanmış veya tek ebeveynli ailelerden gelen çocukların diğerlerine göre suç işleme olasılığı daha fazladır. Fakat araştırma grubumuzda dikkat çeken çocukların sadece %16,4'ünün parçalanmış aileler sahip olduğudur.
2. Mükerrer suça sürüklenen çocukların aileleriyle görüşme sıklıkları ile suç işlemeleri arasında herhangi bir ilişki görülmemiştir. Çocukların %78,7'si aileleri ile görüştüğünü belirtmiştir. %54,1'inin ise aileleriyle sıklıkla görüştüğü görülmektedir. Çocukların aileleriyle yakın ilişki içerisinde bulunduğu görülmektedir. Dolayısıyla çocukların aileleri ile sık görüşmeleri ile suç işlemeleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur.
3. Mükerrer suça sürüklenen çocukların aile üyeleri ve yakın akrabalar arasında suç davranışı gösterenlerin varlığı ile çocuğun suç işleme sayısı arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Çocukların %70,5 'inin ailelerinde suçlu bireyler olmasını söylemesine rağmen çocukların mükerrer olarak suç işlemeleri arasında herhangi bir ilişki olmadığı görülmüştür.
4. Mükerrer suça sürüklenen çocukların aileleriyle olan iletişimleri ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki vardır. Çocukların suç işleme sıklıkları ile aileleriyle olan ilişkilerinin iyi veya kötü olması arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Çocukların psiko-sosyal gelişiminde anne babalarıyla kurdukları iletişimin niteliği önemlidir. Genellikle kız çocuklar için anneleri, erkek çocuklar için babaları rol modeldir. Çocuklara aileleriyle iletişimlerinin nasıl olduğu sorulduğunda büyük çoğunluğu (%72,1) iyi olduğunu söylemiştir. Aileleriyle olan iyi iletişimler suç işleme davranışlarının sayısında azalma göstererek etkili olduğu görülmektedir. Çocukların aileleriyle olan iletişimleri iyi oldukça suç işleme sayılarında azalma olmuştur.

5. Mükerrer suça sürüklenen çocukların suçlu akranlara sahip olmaları ile suç sayıları arasında anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Çalışmamızdan elde edilen veriler çocukların akranlarıyla ilişkilerinin suç işleme davranışıyla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Çocukların verdikleri cevaplar arasında vakitlerinin büyük çoğunluğunu arkadaşlarıyla beraber geçirdiklerini göstermektedir (%73,8). Çocuklara neden suç işledikleri sorusu sorulduğunda çoğunluğun parasızlık yüzünden (%37,5) ve arkadaş grubunun baskısı (%26,4) ile suç işledikleri yanıtlarını vermişlerdir. Bu veriler çocukların suçları işlerken arkadaşlarıyla beraber işlediklerinin yani çocukların akranlarıyla olan ilişkilerinin suç işleme davranışlarıyla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Çocuklarla yapılan görüşmelerde genel olarak anne babalarıyla aralarının iyi olduğunu, suçlu davranışlarının tek nedeni olarak arkadaş çevreleri yüzünden olduğunu söylemişlerdir.
6. Mükerrer suça sürüklenen çocukların suç işleme sıklıkları ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
7. Mükerrer suça sürüklenen çocukların suçlu davranışı işleme nedeni ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.
8. Mükerrer suça sürüklenen çocukların yaşadıkları yerlere göç ile gelmeleri ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.
9. Mükerrer suça sürüklenen çocukların yaşadıkları yerleşim birimlerinin özellikleri ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki görülmemektedir
10. Mükerrer suça sürüklenen çocukların arkadaş seçerken dikkat ettiği hususlara ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.
11. Mükerrer suça sürüklenen çocukların ebeveynlerinin arasında geçimsizlik (kavga) olması ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.
12. Mükerrer suça sürüklenen çocukların vaktinin büyük bir kısmını geçirdiği kişiler ile suç sayıları arasında anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Öneriler

Çocukların yaşamlarının çok erken dönemlerinde ortaya çıkan suçlu davranışlar gerekli önlemler alınmadığı durumda belki de bir ömür boyu etkisi devam edebilen ve gelecek yaşamlarında azılı bir suçlu olmalarına yol açacaktır. Bu nedenle çocuk henüz suça bulaşmadan ya da suça bulaşması halinde, erken evrelerde çocuğun mükerrer suçluluğuna neden olacak risk faktörleri fark edilerek bu konuda çalışan kurum ve kişiler

tarafından tedbirlerin alınması gerekmektedir. Risklerin tespit edilmesiyle beraber bu çocuklara en uygun müdahalenin yapılabilmesi için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının ilgili biriminin koordinesinde, kanunun öngördüğü koruyucu, önleyici ve destekleyici tedbirlerin alınmasına yönelik süreç başlatılmalıdır.

Çocuk suçluluğunun önlenmesinde özellikle çocukların boş vakitlerinin geçirdikleri birincil ve ikincil sosyalizasyon ortamların gözden geçirilmelidir. Çocukların en fazla işledikleri suç türü olan mala karşı olan işlenen ve şiddet içerikli suçlar çocuğun sosyal çevresiyle olan ilişkisinin etkisi kadara kitle iletişim araçları da özendiricidir. Bu çocukların suça bulaşma riskinin ortadan kaldırılarak sağlıklı sosyalleşme süreçlerinden geçebilmeleri için kitle iletişim araçlarının önemi ve işlevleri üzerinde durulmalıdır.

Çocuklar arasında madde kullanımının her geçen gün artmaktadır. Madde bağımlısı çocuklar için “Topluma yeniden kazandırma programları” uygulanmalıdır. Madde kullanan akran grupları tespit edilerek, madde kullanımının önüne geçen müdahale programları gerçekleştirilmelidir. Özellikle okul önlerinde uyuşturucu madde satışı yapan yetişkin ve çocuk gruplarının tespit edilmesi için Emniyet Genel Müdürlüğü, çocuk şube, narkotik ekipler ve sivil toplum örgütlerinin eşgüdümlü bir şekilde çalışması ve geniş çaplı projeler gerçekleştirilmelidir.

Mükerrer suça sürüklenen çocuklarda rastlanılan sık davranışlardan biri de okula devam etmemeleridir. Aileden sonra en önemli sosyalleşme yeri olan okulların çocuk suçluluğunda önemli işlevi olduğu unutulmamalıdır. Okula devam etmeyen mükerrer suça sürüklenen çocukların sayıca fazla olması bu konuya dikkat çekilmesi gerektiğini göstermektedir. Okul yöneticileri okulda sorun çıkaran öğrencilerin, diğer öğrencilere zarar vermemesi adına okuldan uzaklaşmaları konusuna sessiz kalmaktadırlar. Bu çözüm çocukların okul dışına itilmesine ve dolaylı olarak çocukların olumsuz çevre koşullarına maruz bırakıldıkları bir uygulamadır. Bu noktada okul rehber öğretmenler ve idareciler suçlu davranışta bulunan veya bulunma potansiyeli yüksek olan öğrencileri okuldan uzaklaştırmak yerine, bu öğrencileri tespit ederek diğer kurumlarla koordineli bir şekilde çocuklarla rehabilite edici ve topluma kazandırıcı çalışmalar yapılması son derece önemlidir.

Ailelerin özellikle çocuk suçluluğunu önlemesi konusunda önemli rol oynadığı açıktır. Ailenin işlevselliklerinin artırılması konusu üzerinde durulması gerekmektedir. Aileler çocuğun sosyalleşme sürecinde en önemli kurumdur. Bu nedenle aileler bu fonksiyonlarını tam olarak yerine getirmediginde toplumda sağlıklı bireylerin olması

imkânsız olacaktır. Aileler bu işlevlerinin öneminin yeteri kadar farkında olmadıkları için ailelere bu konuya yönelik çalışmalara ağırlık verilmelidir. Ailelerin işlevselliklerini arttırmak için diğer kurumlarla koordinasyon içerisine girilmelidir;

Ekonomik olarak zayıf olan ailelere maddi yardımlar yapmanın yanı sıra, baba için kalıcı iş imkânları sunacak eğitimler verilmelidir. Böyle bir meslek dalında uzmanlaşması ile kalıcı çözüm sağlanmış olur.

Okula gitmeyen çocuklara ve eğitim düzeyi düşük olan ailelere eğitim desteği sağlanmalıdır.

Özellikle aile içi şiddetin fazla, madde kullanımının yaygın olduğu ailelere psiko-sosyal destek ve diğer danışmanlık hizmetlerinin verilmesi sağlanmalıdır.

Rehabilite edici programlar sadece çocuğa yönelik olmamalı, çocukların ailelerine de bu imkânlar verilmelidir.

Çocuk suçluluğunda en büyük yanılgılardan birisi, kişisel bir olgu olarak algılanması ve toplumsal yönlerinin yeterince değinilmemesidir. Bu nedenle çocuk suçluluğunun önleme çalışmalarında bireysel değil, grup davranışlarıyla ilgili çalışmalar ele alınmalıdır. Devletin bu konuyla ilgili sosyal politikalara geliştirilmesi gerekmektedir. Bir sosyal destek unsuru olarak denetimli serbestlik modelinde bir takım eleştiriler yapılabilir;

Denetimli serbestlik uzmanın, çocuk ile arasındaki duygusal ilişkiyi güçlü kılabilmesi büyük öneme sahiptir. Çocuk suçluluğunun önlenbilmesi adına çocuk ile denetimli serbestlik uzmanının güvene dayalı bir ilişki kurmaları gereklidir.

Çocukların denetimli serbestlik sistemine faydalanmalarını bir destek sistemi yerine bir zorunluluk olarak algıladıkları, cezaevine gitme kaygısı taşıdıkları için zorunlu olarak programlara katıldıkları görülmüştür. Çocukların bu sistemi algılayış biçimleri değiştirilmelidir. Bunun için çocuklara denetimli serbestlik adı altında verilen eğitim modellerinin değiştirilmesi gereklidir. İyileştirme faaliyetlerinin yanında sanatsal aktiviteler, spor içerikli aktiviteler, gezi vb.. sosyo-kültürel etkinlikler için diğer kurumlarla işbirliği içinde olmalıdırlar.

KAYNAKÇA

- Ada, Ş., (2007), “Suçlu Çocukların Türkiye Profili” Edt. Solak, A. (2007), Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu, Hegem Yayıncılık Ankara.
- Akduman, G. G., Suça Karışan 12-15 Yaş Grubundaki Çocuklarda Akran İstismarı ve Kendilik Algısının Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi, (Ankara Üniversitesi Fen Bil. Ens. Doktora Tezi), Ankara, 2007, s.179.
- Akarca, M. Çocukların Ceza Hukukundaki Yeri ve Çocukların Korunması, (<http://www.anayasa.gov.tr>), 1995, s.1-32.
- Akarşlan, M., (1998), Ana Hatlarıyla Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları Mevzuatı, Alfa Yayınları İstanbul.
- Akgül, A. & İrmak, F. (2016); “Sosyal Yapı Teorileri”; Edt. Sözer M. A. & Balcıoğlu, E. (2016), Kriminoloji, Nobel Yay. Ankara.
- Akıncı, F. S., (2016); Kriminoloji, Beta Yayın 12. Baskı, İstanbul.
- Anayurt, Ö. (2001); Hukuka Giriş ve Hukukun Temel Kavramları, Seçkin Yayınları Ankara.
- Aslan, N., Tedavi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri Altında Bulunan Bireylerin Aile Yapıları ve Algılanan Sosyal Destek Düzeyleri Arasındaki İlişki, (Hacettepe Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2012, s.140.
- Avcı, M. “Yazgının Yokluğunda Suçun Varlığı Meselesi ya da Ailenin Parçalanmasının Suçla İlişkisi” *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S:15 C:1, 2011, s.121–140.
- Ayan, S., (2011); Suçlu Kim?, Türkiye’de Çocuk Suçluluğu, Ütopya Yayınevi Ankara.
- Bal, H., (2016); Suç Sosyolojisi, Fakülte Kitabevi 2. Baskı, İstanbul.
- Balcıoğlu, E., (2016); “Sosyal Süreç Teorileri” Edt. Sözer, A. M. & Balcıoğlu, E. (2016), Kriminoloji, Nobel Yay. Ankara.
- Bartollas, C., & Schmalleger, F. (2014); Juvenile Delinquency, Pearson Education, Çev. Edt.: Yücel, D. ve Gönültaş, M.B. (2017), Nobel Akademik Yay. İstanbul.
- Börekçi, E., *Suçta Sürüklenen Çocuklarda Suç Geçmişi ile Aile ve Akran Etkisinin Mükerrer Suçluluğa Etkisi: Ankara İli Örneği* (Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2012, s.108)
- Burkay, S., Suç Teorileri ve Suç Olgusu: Antalya Örneği, (Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bil. Ens. Yüksek Lisans Tezi), Antalya 2008, s.182.

- Burkay, S., (2009); “Sosyal Problem Görünümüyle Sapma ve Suç” Edt. Adak, N. (2009), Sosyal Problemler Sosyolojisi, Siyasal Yayın Ankara.
- Burt, C., (1925); The Young Delinquent, University Of London Press New York.
- Cevher, M., (2007); “Suça Sürüklenen Çocuklar” Edt. Solak, A. (2007), Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu, Hegem Yayıncılık Ankara.
- Çoban, S., Sosyal Çevrenin Etkilerinin Çocukların Suç ve Problemli Davranışlarıyla İlişkileri, (Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi), Ankara,2012, s.318.
- Çoğan, O., Çocuk Suçluluğunun Nedenleri ve Edirne Ceza Mahkemelerinde Açılan Davaların Bu Yönden İncelenmesi, (Ankara Üniversitesi Sağlık Bil. Ens. Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006, s.105.
- Cüceloğlu, D. (2002); İletişim Donanımları, Remzi Kitabevi İstanbul.
- Çelik, C. (2005), “Çocuk Kavramı ve Medeni Hukuk Açısından Çocuk Haklarının Tarihi Gelişimi” , *e-Akademik Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, s.36, Şubat 2005.
- Demir, M. & Bademci, H. Ö. (2016), “Suça Sürüklenmiş Bir Gencin Bakış Açısıyla Çocuk Suçluluğu: Olgu Sunumu”, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c.20, s.1, s.17–26.
- Dervişoğlu, S., Çocuk İstismarı ve İhmali Açısından Sokakta Çalışan Çocuklar ve Avrupa Birliği Uygulamaları (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens.), İstanbul, 2012, s.205.
- Dökmen, Ü., (2005); İletişim Çatışmaları ve Empati, Sistem Yay. (30.Baskı)İstanbul.
- Dolu, O., (2012); Suç Teorileri, Seçkin Yay. (4.Baskı) Ankara.
- Dönmezer, S. (1984). Kriminoloji, Filiz Kitabevi, . İstanbul.
- Eker, A. (2016); “Kontrol Teorileri” Edt; Muş, E. (2016), Kriminoloji Suç Teorileri ve Uygulamalar, Karınca Yay. Ankara.
- Eryalçın, M. & Duyan, V. (2016); Suça Sürüklenen Çocuk ve Gençler, Yeni İnsan Yayınevi İstanbul.
- Fişek, G., Çiner, C. U. & Akpınar, T., (2008), “Çocuk Suçluluğunda Öncü Çalışmalar ve İki Doktora Tezi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, s.17–29.

- Güngör, M. (2008), “Evrensel Bir Sorun Olarak Çocuk Suçluluğu ve Sokakta Çalışan ve Yaşayan Çocuklar” *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s.1 c.1, Adıyaman, s.25-43.
- Işık, E. “Türkiye’de Denetimli Serbestlik Uygulamaları” *Türkiye’de Denetimli Serbestlik 10. Yıl Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı* (8-10 Aralık 2015-İstanbul), Ankara 2016.
- İçli, T. G. (1993); Türkiye’de Suçlular Sosyal Kültürel ve Ekonomik Özellikleri, Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara.
- İçli, T. G. (2016); Kriminoloji, Seçkin Yay. Ankara.
- İmamoğlu, A. (2015); Psikolojik ve Ahlaki Açından Çocuk Suçluluğu, Değerler Eğitim Merkezi (Dem) İstanbul.
- Işıktaç, Y. (1999), “Sosyolojik Açından Çocuk Suçluluğu ve Bir Hukuk Devleti Olan Türkiye’de Devletin Cezalandırma Yetkisini Kullanma Biçimi” *Mevzuat Dergisi*, s.13, s.1-15.
- Kanun, 4207 sayılı; Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkilerin Satışına ve Sunumuna İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Bas. No: 27808 (2004), (Türkiye Resmi Gazete)Erişim adresi:
<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=7.5.14646&MevzuatIliski=0>
- Karğın, V. (2016); “Anomi ve Gerilim Teorileri”; Edt; Muş, E., Kriminoloji Suç Teorileri ve Uygulamalar, Karınca Yay. Ankara.
- Karğın, V. & Tosun, H. (2016); “Sosyal Güç Oluşumu: Çatışma Teorileri”; Edt; Muş, E. (2016), Kriminoloji Suç Teorileri ve Uygulamalar, Karınca Yay. Ankara.
- Karğın, V. (2016); “Damgalama ve Sosyal Reaksiyon Teorileri”; Edt; Muş, E., Kriminoloji Suç Teorileri ve Uygulamalar, Karınca Yay. Ankara.
- Kart, M., Çocuk ve Suç : Marmara Bölgesi Örneği, (Dumlupınar Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Yüksek Lisans Tezi), Kütahya 2012, s.131.
- Kılıç, O. (2016); “Öğrenme Teorileri”; Edt; Muş, E. (2016), “Kriminoloji Suç Teorileri ve Uygulamalar”, Karınca Yay. Ankara.
- Kızmaz, Z. (2005), “Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama Potansiyelleri Üzerine Bir Değerlendirme”. C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi Aralık, 29(2), 149–174.
- Kızmaz, Z. (2006); Cezaevi Müdavimleri İnatçı Suçlular, Orion Yayınevi, Ankara.

- Kızmaz, Z. & Bilgin, R., “Sokakta Çalışan/Yaşayan Çocuklar ve Suç: Diyarbakır Örneği”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, S.32 (Bahar-2010), s.269-311.
- Kul, M.,; “Erken Dönem Pozitivist Biyolojik ve Psikolojik Yaklaşımlar”, Edt; M. A. Sözer & E. Balcıoğlu (2016), Kriminoloji.
- Luggat, (2018), Osmanlıca-Türkçe Sözlük, Erişim Tarihi: 10.01.2018
Erişim Adresi: <http://www.luggat.com/index.php#ceviri>
- Merton, R. K., “Social Structure and Anomie” *American Sociological Review* Vol: 3 No:5 (Oct.1938), s.672-682. (<https://doi.org/10.2307/2084686>).
- Mcshane, M. D.,&Williams III, F. P., (2007); *Youth Violence and Delinquency: Monsters and Myths, Volumes 1-3*, Preger, Praeger Publishers(12.Baskı) USA.
- Muş, E. (2016); “Türkiye’de Suç İstatistikleri”; Edt; Muş, E. (2016), Kriminoloji Suç Teorileri ve Uygulamalar, Karınca Yay. Ankara.
- Muş, E. & Öz, S. (2016); “Biyolojik ve Psikolojik Teoriler”; Edt; Muş, E., Kriminoloji Suç Teorileri ve Uygulamalar, Karınca Yay. Ankara.
- Nye, I. F., (1973); *Family Relationships and Delinquent Behavior*. Greenwood.
- Odacı, H., (2007), “Çocuk Suçları ve Şiddet Olayları” Edt. Solak, A. (2007), *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu*, Hegem Yayıncılık Ankara.
- Öter, A. Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri: Antalya Örneği, (Süleyman Demirel Üniversitesi, Sos. Bil. Ens. Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2005, s.153.
- Özalp, A. (2015); “Türkiye’de ve Dünya’da Suça Bulaşmış Çocuklar” Edt; Öcal A., *Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Bilimler*, Pegem Akademi Yay. Ankara.
- Yücel, T. M., (2003); Kriminoloji, Başkent Matbaa (2.Baskı) Ankara.
- Sağlam, M.&Aral, N. (2016), “Tarihsel Sürec İçerisinde Çocuk ve Çocukluk Kavramları” *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, Aralık 2016, s.43-56
- Saldırım, M.&Karacık, N. (2001) “Suça İtilmiş Çocukların Yeniden Sosyalizasyonu Projesi Bildirileri”, *I. Ulusal Çocuk ve Suç; Nedenler ve Önleme Çalışmaları Sempozyumu, Unicef*, Erzurum, s.1-311.
- Seyhan, K.& Bahar, H. İ. (2006); “Çocuk Suçluluğu”; Edt. Erçetin Ş., *Çocuk ve Suç*, Hegem Yay. Ankara.
- Shaw, C.&McKay, H.H. (1942); “Juvenile Delinquency and Urban Areas”, ChicagoUniversity of Chicago Press.
- Siegel, L.J. (2011); *Criminology*, Wadsworth Thomson Cop.(11. Baskı) St. Paul.

- Siegel, L. S. (2005); Juvenile Delinquency Roxbury Publishing Cop.(12. Baskı) C.A.
- Solak, A., (2007); Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu, Hegem Yay. Ankara.
- Şen, R. B.&Yurtkuran, S., “Bitlis’te Yaşayan Ailelerin Sosyo - Demografik , Sosyo - Ekonomik Sosyo - Kültürel Özellikleri ile Toplumsal Hayatta Törenin Gücü”, *Aile ve Toplum*, C:6, S:2 2004.
- Şişman, Y., “Sosyal Politika Açısından Türkiye’de Çocuk ve Genç İşgücü”, *Kamu-İş Dergisi*, C:7, S:2 2003, s.4
- TDK, Türkçe Sözlük, Ankara, 2017.
- TUIK, (2014); Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuklar, Erişim Tarihi:24.04.2017
- TUIK (2016), “Dünya Sigarayı Bırakma Günü’nde Grafiklerle Türkiye”, Alıntılama: *BBC Site Haberi*, 31.05.2018. Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-40092125#orb-banner>
- TUIK, (2017);Yıllara, Yaş grubu ve Cinsiyete Göre Nüfus Dağılımları, Erişim Tarihi: 16.01.2018
- Tunceroğlu, Z., Suça Sürüklenen Çocuklarda Mükerrerliğin İrdelenmesi, (İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Ens. Doktora Tezi), İstanbul, 2015, s.176.
- Turan, İ., Suça Sürüklenen Çocuklar : Kocaeli Örneği, (Sakarya Üniversitesi Sosyal Bil. Enst. Yüksek Lisans Tezi), Sakarya, 2012, s.152.
- Ünal, V. (2013), “Geleneksel Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Sürecinde Boşanma ve Din Sorunu”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c.6, s.26,
- Yağbasan, Y., Çocuk Suçluluğunun Toplumsal Nedenleri ve Cezai Sorumluluğu, (Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Ens.), Kırıkkale 2010, s.152.
- Yavuzer, H. (1981), Psiko-sosyal Açıdan Çocuk Suçluluğu, İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2015); Çocuk ve Suç, Remzi Kitabevi İstanbul.
- Yücel, T. M. (2008); Hukuk Sosyolojisi Sözlüğü. İstanbul.
- Zembroski, D. “Sociological Theories of Crime and Delinquency”, *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 21(3), (Mayıs 2011), s.240–254. <https://doi.org/10.1080/10911359.2011.564553>
- Çocuk Koruma Kanunu, (2005); 5395 sayılı Kanun, Resmi Gazete, Yayın Tarihi: 15/07/2005, Erişim Adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf>

EKLER

Ek 1. Orjinallik Raporu

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Özge Cömert
Öğrenci Numarası	141210106
Enstitü Anabilim Dalı	Sosyoloji
Programı	Yüksek lisans
Danışmanının Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Yelda Sevim
Tez Başlığı (Türkçe)	Suçta Sürüklenen Çocuklar Üzerinde Aile Ve Akran Grubu Etkisi “ Bitlis İli Örneği”

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 133 sayfalık kısmına ilişkin, 07/06/2018 tarihinde Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından Turnitin adlı intihal tespi programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 14 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Yukarıda bilgileri verilen öğrencinin doktora tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu tarafından belirlenen azam benzerlik oranlarını aşmadığını ve tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. Gereğini saygılarımla arz ederim.

Dr. Öğr. Üyesi Yelda Sevim
Danışmanın Adı-Soyadı

(İmzası)

Prof. Dr. Ömer Aytaç
Anabilim Dalı Başkanı
(İmzası)

F.Ü.LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ÖĞRETİM YÖNETMELİĞİ

Madde 41- Lisansüstü tezleri ile birlikte teslim edilmesi gereken belgeler şunlardır:

- a) Lisansüstü tezler, savunma öncesinde **intihal program raporu** ve ilgili makale şartını sağladığına dair belgeleri ile birlikte enstitüye teslim edilir.
- b) İntihal raporu ile ilgili olarak etik kurallar dâhilindeki benzerlik oranları ilgili Enstitü Yönetim Kurulu tarafından belirlenir. (Enstitü Yönetim Kurulu tarafından tezin, intihal kapsamı dışında değerlendirilmesi için TURNITIN'den alınan raporda “benzerlik oranı”nın, “alıntılar hariç” en fazla **%10**, “alıntılar dâhil” **% 30'u** geçmemesi şeklinde kabul edilmiştir).

Ek 2. Anket Uygulaması İçin İzin Talebi

T.C.
ADALET BAKANLIĞI
Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü

Sayı : 46985942/861/114743
Konu: Anket Uygulaması İçin
İzin Talebi

11/10/2016

FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi :a)01.08.2016 tarihli ve 11611387/730.08.03/44829 sayılı yazı,
b)12.08.2016 tarihli ve 46985942/741/95541 sayılı yazımız,
c)28/092016 tarihli ve 11611387/730.08.03/47194 sayılı yazı.

İlgi (a) yazı ile; Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Özge CÖMERT'in Yrd. Doç. Dr. Yelda SEVİM'in danışmanlığında yürüttüğü "Suça Sürüklenen Çocuklar Üzerinde Aile ve Akran Grubu Etkisi:Bitlis İli Örneği" konulu tezi kapsamında, Bitlis Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde cezaları infaz edilen çocuk yükümlülere "Suça Sürüklenen Çocuklarda Aile ve Akran Grubu Etkisi Faktörünün Araştırılmasına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi Anket Formu"nu uygulanması için izin talebinde bulunulmuş, Genel Müdürlüğümüzün ilgi (b) yazısı ile de anket formu uygulamasının hangi tarihler arasında yapılacağı bilgisi ile adı geçen öğrencinin iletişim bilgilerinin tarafımıza gönderilmesi durumunda, talebin yeniden değerlendirileceği bildirilmişti. Bu doğrultuda; Genel Müdürlüğümüz tarafından istenilen bilgiler ilgi (c) yazı ile tarafımıza sunulmuş ve söz konusu anket formunun 3 Ekim 2016-31 Mart 2017 tarihleri arasında Bitlis Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde uygulanabilmesi için yeniden izin talebinde bulunulmuştur.

Bu kapsamda, ilgi (c) yazı ve ekleri incelenmiş olup; Özge CÖMERT'in, ses kaydı ve görüntü alınmaması, çocuk yükümlülerin rızalarının alınması ve kimlik bilgilerinin gizli tutulması, bilgilerin basınla paylaşılmaması, çalışma sonucunun iki örneği ile CD'sinin Genel Müdürlüğümüze gönderilmesi ve Genel Müdürlüğümüzden onay alınmadan çalışmanın hiçbir şekilde kullanılmaması ve yayınlanmaması koşullarıyla, denetimli serbestlik müdürlüğünün görevlileri nezaretinde ve müdürlüğün işleri aksatılmadan Bitlis Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde belirtilen tarihler arasında "Suça Sürüklenen Çocuklar Üzerinde Aile ve Akran Grubu Faktörünün Araştırılmasına İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi Anket Formu"nu uygulaması uygun bulunmuştur.

Bilgi ve gereğini arz ederim.

ANAYILDIZ
Bakan
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

* Bu evrak elektronik imza ile imzalanmış ve DYS üzerinden gönderilmiştir. Ayrıca fiziki olarak gönderilmeyecektir.

Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı
Koruma Kurulları ve Mağdur Destek Hizmetleri Şube Müdürlüğü
Konya Yolu No:70 Beşevler 06330 ANKARA
Telefon: (0312) 204 13 64 Faks: (0312) 323 97 44

Ayrıntılı bilgi için iribat: Nilgün ESKİ ÖZDEMİR Şb Md.

e-posta: ds.kkmdlism@adalet.gov.tr; Elektronik Ağ: www.adalet.gov.tr

UYAP Bilişim Sisteminde yer alan bu dokümana <http://vatandas.uyap.gov.tr/adresinden> OUUVeJA - UbMCDQh - fvSE25m - 5VAp94= kodu ile erişebilirsiniz.

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Genel Sekreterlik

Sayı :11611387/730.08.03/
Konu :Anket Uygulama İzni

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜNE

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün, anket uygulaması için izin talebi konulu, 11.10.2016 tarih ve 114743 sayılı yazısı ekte gönderilmiştir.

Bilgileriniz ile gereğini rica ederim.

e-imzalıdır.
Prof.Dr. Sadettin TANYILDIZI
Rektör V.

Ek 3. Anket

EK-2. ANKET FORMU
SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARDA AİLE VE AKRAN GRUBU ETKİSİ
FAKTÖRÜNÜN ARAŞTIRILMASINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN
DEĞERLENDİRİLMESİ ANKET FORMU

Bu anket çalışması suça sürüklenen çocuklarda aile ve çevre faktörlerinin ölçülmesi amacıyla hazırlanmıştır. Anket sorularına sağlıklı ve samimi cevap vermeniz araştırmanın gerçekliği ve geçerliliği açısından önem taşımaktadır. Lütfen anketlerin üzerine isim belirtmeyiniz. İlgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Öğr. Gör. Özge CÖMERT

BİRİNCİ BÖLÜM Demografik Bilgiler			
Cinsiyetiniz	☐ Erkek ☐ Kadın	Doğum Yeriniz	Yaşınız

İKİNCİ BÖLÜM Eğitim durumu ile ilgili sorular	
1.	Okula devam ediyor musunuz? (Evet ise 2. Soruya geçiniz.)
☐ Evet ☐ Hayır	
2.	Okula devam edememe nedeniniz nedir?
☐ Ekonomik yetersizlikler ☐ Okuldaki başarısızlıklarım ☐ Kendim okuma istemiyorum ☐ Ailesel faktörler ☐ Diğer...	
3.	Eğitim durumunuz nedir?
☐ Okur-yazar değil ☐ Okur-yazar ☐ İlköğretim ☐ İlköğretim Terk ☐ Ortaöğretim ☐ Ortaöğretiml terk	
4.	Okuldaki başarı durumunuz nedir?
☐ Çok iyi ☐ İyi ☐ Orta ☐ Başarısız	
Çocukların yaşadıkları yer ve hane ile ilgili sorular	
5.	Kimlerle beraber yaşıyorsunuz?
☐ Ailemle ☐ Akrabalarımın yanında ☐ Sosyal Hizmet Kuruluşunda ☐ Ceza İnfaz Kurumlarında ☐ Arkadaşlarımla ☐ Sokakta (evsiz) ☐ Diğer...	
6.	Yaşadığınız yerleşim biriminin özelliği nedir?
☐ Şehir merkezi ☐ Şehrin gecekondu bölgesi ☐ İlçe ☐ Köy ☐ Diğer (Belirtiniz).....	

7.	Yaşadığınız yere göç ile mi geldiniz? (Cevabınız evet ise 11. soruyla devam ediniz)	☐ Evet ☐ Hayır
8.	Göç ile geldiyseniz geldiğiniz yerleşim yerinin özelliği nedir?	☐ Şehir merkezi ☐ Şehrin gecekondü bölgesi ☐ İlçe ☐ Köy ☐ Diğer (Belirtiniz)...
Ebeveynler ile ilgili sorular		
9.	Annenizin eğitim durumu nedir?	☐ Okur-Yazar Değil ☐ Okur-Yazar ☐ İlkokul terk ☐ İlkokul mezunu ☐ Ortaokul ☐ Ortaokul terk ☐ Lise ☐ Lise terk ☐ Diğer (Belirtiniz)...
10.	Babanızın eğitim durumu nedir?	☐ Okur-Yazar Değil ☐ Okur-Yazar ☐ İlkokul terk ☐ İlkokul mezunu ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Lise terk ☐ Üniversite Mezunu
11.	Annenizin mesleği nedir?	☐ Ev hanımı ☐ İşçi ☐ Kamu personeli ☐ Düzenli bir işi yok iş buldukça çalışıyor ☐ Emekli ☐ Diğer (Belirtiniz)...
12.	Babanızın mesleği nedir?	☐ Çalışmıyor-İşsiz ☐ İşçi ☐ Kamu personeli ☐ Düzenli bir işi yok iş buldukça çalışıyor ☐ Emekli ☐ Diğer (Belirtiniz)...
13.	Anneniz yaşıyor mu?	☐ Evet ☐ Hayır
14.	Anneniz var ise biyolojik bağınız nedir?	☐ Öz ☐ Üvey ☐
15.	Babanız yaşıyor mu?	☐ Evet ☐ Hayır

16.	Babanız var ise biyolojik bağınız nedir?	☐ Öz ☐ Üvey
17.	Anne babanız birlikte mi yaşıyorlar?	☐ Evet ☐ Hayır
18.	Ailenizle görüşüyor musunuz?	☐ Evet ☐ Hayır
19.	Aileniz hangi sıklıkta görüşüyorsunuz?	☐ Sıklıkla görüşürüz ☐ Nadiren görüşürüz ☐ Hiç görüşmeyiz ☐ Diğer (Belirtiniz)...
20.	Ailenizle görüşüyorsanız anne babayla iletişimlerinüz nasıl?	☐ Anneyle iyi ☐ Babayla iyi ☐ Her ikisiyle de iyi ☐ Kardeşlerle iyi ☐ Hepsile kötü ☐ Hepsile iyi ☐ Diğer...
21.	Yakın akraba çevrenizde suç işleyen birileri var mı?	☐ Evet ☐ Hayır
21.	Eğer suç işleyen yakınınız var ise cinsiyeti nedir?	☐ Kadın ☐ Erkek ☐ Diğer (Belirtiniz)...
23.	Eğer suç işleyen biri var ise size yakınlık derecesi nedir?	☐ Baba ☐ Anne ☐ Kardeş/Abi ☐ Amca-Dayı
24.	Ailenizde suç işlemiş veya hüküm giymiş biri varsa ne tür bir suç işlediğini yazar mısınız?	☐ Cinayet ☐ Hırsızlık ☐ Soygun ☐ Terör ☐ Sahtecilik

Ailenin Tutumları ile İlgili Sorular

25.	Nasıl bir aile tipinde yaşıyorsunuz?	☐ Geniş Aile ☐ Çekirdek Aile ☐ Parçalanmış aile
26.	Aileniz size baskı uygular mıydı? (Cevabınız hayır ise 34. Soruya geçiniz.)	☐ Evet ☐ Hayır
27.	Aileniz size hangi konularda baskı uygularlar	☐ Okula devam konusunda ☐ Okul başarı/başarısızlık konularında ☐ Arkadaş çevremle ilgili konularda ☐ Davranışlarımla ilgili konularda ☐ Diğer (Belirtiniz)...
28.	Ailenizle her konuda konuşabiliyor musunuz?	☐ Evet ☐ Hayır
29.	Aile bireyleri arasında tartışma veya kavga oluyor mu?	☐ Evet ☐ Hayır
30.	Aileniz size karşı ters/sert davranışlarda bulunuyor mu?	☐ Hiçbir zaman ters davranmazlar ☐ Genellikle ters davranırlar ☐ Hayır, her zaman değil ☐ Ara sıra ters davranırlar ☐ Diğer (Belirtiniz).....
31.	Aileniz ne tür ters/sert davranışlarda bulunurdu?	☐ Cevap vermeyerek(Onemsemeyerek) ☐ Fiziksel (Dayak) ☐ Sözlü (Hakaret, Küfür vs.) ☐ Hem fiziksel, hem sözlü
32.	Anne-baba seni hata yaptığın zamanlarda cezalandırır mıydı?	☐ Hiçbir zaman cezalandırmadılar ☐ Ara sıra cezalandırılırdı ☐ Genellikle cezalandırılırdı
33.	Anne- baba kendi aralarında kavga ederler miydi?	☐ Evet ☐ Hayır
34.	Aileniz ders çalışmanız konusunda size baskı yapar mıydı?	☐ Hiçbir zaman baskı yapmadılar ☐ Ara sıra çalışmam için baskı yaptılar ☐ Genellikle çalışmam için baskı yaparlardı ☐ Her zaman çalışmam için baskı yaptılar ☐ Diğer (Belirtiniz)...
35.	Aileniz sizinle ilgili konularda genellikle tutumları nasıldır?	☐ Aşırı koruyucu ☐ Aşırı Disiplinli ☐ Aşırı ilgili ve Hoşgörülü ☐ Tutarsız ☐ Umursamaz ve İlgisiz

36.	Aileniz size karşı olan işlevlerini yerine getirir miydi?	☐ Evet ☐ Hayır
37.	Aileniz hangi işlevlerini yerine getirmezdi?	☐ Sevgi ihtiyacımı ☐ Maddi ihtiyaçlarımı ☐ Barınma ihtiyacımı ☐ Eğitim ihtiyaçlarımı ☐ Hepsi ☐ Diğer (Belirtiniz)...
38.	Evden izinsiz ayrıldığınız oldu mu?	☐ Hiç kaçmadım ☐ Birkaç kere kaçtığım oldu ☐ Sıklıkla kaçardım
39.	Zararlı alışkanlıklarınız var mı?	☐ Evet ☐ Hayır
40.	Ne tür zararlı alışkanlıklarınız var?	☐ Sigara kullanıyorum ☐ Alkol kullanıyorum ☐ Uyuşturucu madde kullanıyorum ☐ Alkol ve sigara kullanıyorum ☐ Zararlı alışkanlığım yok
41.	Arkadaşlarınızın ne tür zararlı alışkanlıkları var?	☐ Zararlı alışkanlıkları yok ☐ Sigara kullanırlar ☐ Alkol kullanırlar ☐ Sigara ve Alkol kullanırlar ☐ Uyuşturucu kullanırlar
42.	Arkadaşlarınız seçerken nelere dikkat edersiniz?	☐ Eğlenceli güzel vakit geçirebildiğim biri olmasına ☐ Güvенеceğim dürüst biri olmasına ☐ Güçlü beni koruyacak biri olmasına ☐ Parası olan biri olmasına
43.	Vaktinin büyük kısmını kiminle geçiriyorsun?	☐ Arkadaşlar ☐ Aile ve Akrabalarım ☐ Tek başına
44.	Arkadaşlarından tutuklu/ hükümlü veya suça karışmış olan var mı?	☐ Evet, Birkaç arkadaşım ya tutuklanmış ya hükümlü ya da bir şekilde suça karışmış ☐ Hayır, Bu durumda hiç arkadaşım yok

45.	Suç işlerken arkadaşlarınızla birlikte mi işlediniz?	☐ Bütün suçları arkadaşlarımla beraber işledim ☐ Çoğu suçu arkadaşlarımla birlikte işledim ☐ Birkaç suçu arkadaşlarımla birlikte işledim ☐ Hiçbir suçu arkadaşlarımla birlikte işlemedim
46.	Daha önce kaç kez suça karıştınız?	☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ve daha fazla ☐ Diğer (Belirtiniz)...
47.	Ne amaçla suç işlediniz?	☐ Kızgınlıkla suç işledim ☐ Paraya ihtiyacım vardı ☐ Eğlenmek için sıkıntıdan suç işledim ☐ Arkadaş baskısıyla
48.	Ne kadar süre sıklıkla suç işlediniz?	☐ Senede Bir kez ☐ Senede Bir kereden daha fazla
49.	İlk tutuklandığınızda suçunuz neydi?	
50.	İlk tutuklandığınızda yaşıınız kaçtı?	

1. Anketin uygulanacağı tarih Aralıkları: 03.10.2016-31.03.2017 tarih aralığında Bitlis E-Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda ve Bitlis Adliyesi Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde uygulanacaktır.

2. Araştırmayı yapacak kişinin iletişim bilgileri:

Adı Soyadı: Özge CÖMERT,

Görev Yaptığı Kurum: Bitlis Eren Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu.

Ünvanı: Öğretim Görevlisi

Telefon: 05394798723

E mail: okervan@beu.edu.tr

Ek 4. Etik Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 20/06/2016-150742

T.C.

FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı :97132852/050.01.04/
Konu :Yrd. Doç. Dr. Yelda SEVİM

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALINA

İlgi :31/05/2016 tarihli, 147630 sayılı ve "Yönetim Kurulları" konulu yazı

Anabilim Dalınız Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Yelda SEVİM yönetiminde, Yük. Lis. Öğr. Özge CÖMERT'e ait "Suça Sürüklenen Çocuklar Üzerinde Aile ve Akran Grubu Etkisi 'Bitlis İli Örneği'" konulu çalışma ile ilgili Etik Kurul Kararı ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

e-imzalıdır.
Prof.Dr. Mustafa KAPLAN
Kurul Başkanı

Not : Araştırmacıların TÜBİTAK'a yapılacak başvurular için, tüm üyelerin ıslak imzalarının bulunduğu etik kurul kararını talep etmeleri gerekmektedir.

EK :
Etik Kurul Kararı 1(bir) sayfa

Firat Üniversitesi Rektörlüğü 23119 ELAZIĞ/TÜRKİYE

Tel: 0 (424) 237 00 00

Faks: 0 424 2122717

E-Posta: :

Elektronik site: <http://www.firat.edu.tr>

halklailetkiler@firat.edu.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat : Teslime ÖZKILIÇ

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu Başkanlığı

ETİK KURUL KARARI

TOPLANTI TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR NO	ÇALIŞMACININ ADI SOYADI
14.06.2016	11	19	Yrd. Doç. Dr. Yelda SEVİM

KARAR

“Suça Sürüklenen Çocuklar Üzerinde Aile ve Akran Grubu Etkisi ‘Bitlis İli Örneği’” konulu çalışma etik kurulumuzda görüşülmüş olup; çalışmanın etik kurallara uygun olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa KAPLAN (Başkan)			
Prof. Dr. Engin ŞAHNA (Üye)	İmza	Prof. Dr. Neriman ÇOLAKOĞLU (Üye)	İmza
Prof. Dr. Süleyman Serdar KOCA (Üye)	İmza	Prof. Dr. Demet ÇİÇEK (Üye)	Bulunmadı
Prof. Dr. Sefa KAZANÇ (Üye)	İmza	Prof. Dr. Ertan EVİN (Üye)	İmza
Prof. Dr. Erdal TAŞKIN (Üye)	İmza	Doç. Dr. Fatih FIRDOLAŞ (Üye)	Bulunmadı
Doç. Dr. Yalın Kılıç TÜREL (Üye)	İmza	Doç. Dr. Alper Osman ÖĞRENMİŞ (Üye)	İmza
Doç. Dr. Murat SUNKAR (Üye)	İmza	Doç. Dr. Yüksel SAVUCU (Üye)	Bulunmadı
Doç. Dr. Funda GÜLCÜ BULMUŞ (Üye)	İmza	Yrd. Doç. Dr. Nurhan HALISDEMİR (Üye)	Bulunmadı

ÖZGEÇMİŞ**Özge CÖMERT**

EĞİTİM BİLGİLERİ

Lisans	Fırat Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, 2009
Tezsiz	Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Felsefe Grubu
Yüksek Lisans	Öğretmenliği Anabilim Dalı Tezsiz Yüksek Lisans, 2010

İŞ DENEYİMİ

2009-2010	Milli Eğitim Bakanlığı, <i>Öğretmen</i>
2010-2013	Bitlis Eren Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, <i>Araştırma Görevlisi</i>
2013-Devam	Bitlis Eren Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sosyal Hizmetler Bölümü, <i>Öğretim Görevlisi</i>
